

**T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı**

**ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNE
YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mahir AVCI

Danışman: Doç. Dr. Eyüp BOZKURT

Elazığ, 2020

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezimin içindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Mahir AVCI

ÖN SÖZ

Yüksek lisans öğrenimim ve araştırma süresince yardımlarını esirgemeyen ve bana destek olan danışman hocam Doç. Dr. Eyüp BOZKURT'a

Beni büyüten, yetiştiren ve bu seviyelere gelmem de büyük fedakârlıklar gösteren aileme

Son olarak tezimin her safhasında yanımda olan, tezimin bitmesi için elinden gelen her şeyi yapan, bana destek olup özveride bulunan kıymetli eşime

Saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Mahir AVCI

Elazığ, 2020

ÖZ

Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Mahir AVCİ

Yüksek Lisans Tezi

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

2020, Sayfa: XIII+103

Araştırmada, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma araştırma desenlerinden de açıklayıcı ardışık desen kullanılmıştır. Araştırmada önce nicel veriler toplanmış ardından nitel veriler toplanmıştır. Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Elazığ ilinde görev yapan 8524 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel basamağındaki örneklemini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Elazığ ilinde görev yapan 273 sınıf öğretmeni ve 252 branş öğretmeni olmak üzere toplam 525 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın nitel basamağındaki örneklemini ise bu öğretmenler arasından belirlenen 30 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada öncelikle “Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ)” uygulanmıştır. Araştırmanın nitel kısmında ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin nicel analizinde; frekans, yüzde dağılımları, standart hata, ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık değerleri, güvenilirlik, bağımsız gruplar t testi ve tek faktörlü ANOVA kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar destekli istatistik paketi olan SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Görüşme verilerinin analizinde ise içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; yaş, mesleki branş, mesleki kıdem ve okul türü değişkenine göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı, cinsiyet değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Nitel bölümde öğretmenlerin verdikleri cevaplar çeşitli kodlara dönüştürülmüş ve araştırma bulguları sonunda çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Tutum, Sınıf Öğretmeni, Branş Öğretmeni

ABSTRACT

Examination Of Teachers' Attitudes Towards Values Education

Mahir AVCİ

Master Thesis

FIRAT UNIVERSITY

Institute of Educational Science

Department of Basic Education

Division of Class Education

2020, P: XIII+103

In research, it is aimed to examination of teachers' attitudes towards values education. The mixed research method was used in the research. Descriptive sequential design was used from the mixed research designs. In the research, first quantitative data were collected and then qualitative data were collected. The universe of the research is 8524 teachers working in Elazig in the academic year 2019-2020. The sample of the research in the quantitative level was composed of 525 teachers, 273 classroom teachers and 252 branch teachers who worked in Elazig province in 2019-2020 academic year. The sample of the research in the qualitative level was composed of 30 teachers determined among these teachers. In the research, firstly, "attitude scale towards values education" was applied. In the qualitative part of the research, a semi-structured interview form was used. In the quantitative analysis of the data; frequency, percentage distributions, standard error, mean, standard deviation, skewness, kurtosis values, reliability, independent groups t test and Single factor Anova were used. The data obtained in the study were analyzed with SPSS 22.0 program, a computer-aided statistics package. In the analysis of the interview data, content analysis was made. According to the findings of the research; There is no significant difference in teachers' attitudes towards values education according to age, professional branch, professional seniority and school type variable, it was determined that there was a significant difference according to the gender variable. In the qualitative part, the answers given by the teachers were converted into various codes and some implications were drawn based on the findings of the research.

Key Words: Value, Values Education, Attitude, Class Teacher, Branch Teacher

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BEYANNAME	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar	xi
KISALTMALAR	xii
EKLER	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sayıtları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Değer	5
2.1.1. Değer Tanımı	5
2.1.2. Değerlerin Özellikleri	6
2.1.3. Değerlerin Önemi	8
2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması	9
2.2. Değerler Eğitimi.....	15
2.2.1. Değerler Eğitimi	15
2.2.2. Değerler Eğitiminin Tarihi Gelişimi	20
2.2.3. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi.....	21
2.2.4. Değerler Eğitimi Yaklaşımları	22
2.2.4.1. Telkin Yöntemi	23

2.2.4.2. Ahlaki Gelişim.....	24
2.2.4.3. Değer Analizi.....	24
2.2.4.4. Değer Açıklama	25
2.2.4.5. Eylem Öğrenme	25
2.2.5. Değerler Eğitimi Akımları.....	26
2.3. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	27
2.4. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü	28
2.5. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	30
2.6. İlgili Araştırmalar.....	34
2.6.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	34
2.6.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	40
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	44
III. YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	44
3.2. Çalışma Grubu	45
3.3. Veri Toplama Araçları	47
3.4. Veri Toplama Süreci	48
3.5. Verilerin Analizi.....	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	52
IV. BULGULAR	52
4.1. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular.....	52
4.1.1. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Yaş Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları.....	53
4.1.2. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi	54
4.1.3. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Mesleki Branş Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi	55
4.1.4. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları.....	56

4.1.5. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Okul Türü Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi.....	56
4.2. Öğretmen Görüşme Formundan Elde Edilen Bulgular	57
4.2.1. Değer Denilince Akla Gelen Çağrışımlara İlişkin Bulgular.....	57
4.2.2. Sorunların Çözümünde Değerler Eğitiminin Etkisine İlişkin Bulgular	60
4.2.3. Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğuna İlişkin Bulgular	64
4.2.4. Değerler Eğitiminde Etkinlik Yapmanın Önemine İlişkin Bulgular	66
4.2.5. Değerler Eğitiminde Gelişim Göstermek İçin Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular	70
4.2.6. Değerlerin Bulunulan Çevreye Göre Farklılık Göstermesine İlişkin Bulgular	72
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	76
V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	76
5.1. Tartışma ve Sonuç	76
5.2. Öneriler	81
KAYNAKLAR	82
EKLER	95
İZİN BELGELERİ	100
ÖZGEÇMİŞ	103

TABLÖLAR

Tablo 1 Öğretmenlerin Demografik Verilere Göre Dağılımı.....	46
Tablo 2 Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Analizi.....	49
Tablo 3 Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinin Normallik Testleri	50
Tablo 4 Ölçek Maddelerinin Betimsel Analizi	52
Tablo 5 Yaş Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları.....	54
Tablo 6 Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları	54
Tablo 7 Mesleki Branş Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları.....	55
Tablo 8 Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları	56
Tablo 9 Okul Türü Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları	57
Tablo 10 Değer Denilince Akla Gelen Çağrışımlara İlişkin Bulgular	58
Tablo 11 Sorunların Çözümünde Değerler Eğitiminin Etkisine İlişkin Bulgular	61
Tablo 12 Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğuna İlişkin Bulgular.....	64
Tablo 13 Değerler Eğitiminde Etkinlik Yapmanın Önemine İlişkin Bulgular	67
Tablo 14 Değerler Eğitimde Gelişim Göstermek İçin Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular	70
Tablo 15 Değerlerin Yaşanılan Çevreye Göre Farklılığına İlişkin Bulgular	73

KISALTMALAR

DETÖ	: Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

EKLER

Ek 1 Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği	95
Ek 2 Öğretmen Görüşme Formu	97
Ek 3 Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	98
Ek 4 Orijinallik Raporu	99

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına ve araştırma ile ilgili alan yazında geçen tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Bilim ve teknolojideki hızlı değişimin; sağlık, eğitim, kültür konularında olduğu gibi toplumsal hayatta da ciddi aşınmalara hatta değişimlere sebep olduğu görülmektedir. Ülkemizde de dünyanın her yerinde olduğu gibi topluma ait değerlerin kaybolmaya başladığı, benimsenen değerlerin önemsizleştirildiği, insanların öz değerlerinden uzaklaştıkları ve benimsedikleri değerleri hayatlarına taşıyamadıkları görülmektedir. Bu sebeple değerler eğitimi içerikli çalışmalara duyulan ihtiyaçtan dolayı eğitim programları içerisinde değerler eğitimine yönelik çalışmaların yer edinmeye başladığı söylenebilir.

Eğitim, kişiyi belirli hedefler doğrultusunda yetiştirmek için gelişen olaylar bütünü olarak ifade edilebilir. Bu süre içinde edinilen beceri, bilgi, değerler, tutumlar kişinin karakterinde farklılaşmaya yol açabilir. Öz yapısı farklılaşıp gelişen, beceri ve bilgiler kazanan birey de toplum yapısında olumlu değişimler meydana getirebilir. Oluşan değişim, ana değerlerin aileler ile çocuklara dolayısıyla da öğrencilere benimsetilmesi yoluyla sağlanır. Kişi hayatı süresince birçok şeyi değerler ile algılar böylece yaşamın anlamını öğrenmiş olur. Bundan dolayı değerler eğitimi uygulamasında ailenin, eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin görevleri oldukça büyüktür. (Çankırılı, 2015, s.12-13).

Bilim ve teknolojide oluşan gelişmeler insan yaşamında büyük bir etkiye sahip olurken; değerler, toplumsal ve bireysel davranışın şekillendirilmesi, yönlendirilmesi, kurumların işleyiş şekillerini etkilemesi açısından daha da ön plandadır (Erkenekli, 2013). Çünkü değerler, duyuşsal alan içerisinde yer alan düşüncelerimizi ve eylemlerimizi etkileyen, onları yönlendiren zihinsel olgulardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Bu sebeple incelendiğinde, standart olan anlayış ve davranış şekillerini oluşturan değerler, bu haliyle birleştirme, bütünleştirme ve düzenleme özelliklerine sahiptir (Halstead& Taylor, 2000).

Değerlerin toplumda nesilden nesile aktarılması sürecinde eğitim önemli bir göreve sahiptir. Aile içinde başlayan değerler eğitimi okul içinde daha sistemli bir hal almaktadır. Okullar, yaşadıkları toplumun sahip olduğu yerel değerler ile mevcut evrensel değerlerin de kazanılmasında öğrencilere yardım etmektedir (Akkiprik, 2007). Yaman (2012)'ın ifade ettiği gibi değerler eğitimi; etik, insani, kültürel, sosyal, bireysel ve evrensel hassasiyetlerin benimsenmesi ve içselleştirilmesidir. Bireylerin tutumlarına ve davranışlarına öncülük eden, kişiliğinin şekillendirilmesine yardımcı olan, hayata karşı bir bakış açısı oluşturan temel unsurlardan biri değerlerdir. Bundan dolayı her bireyin bu evrensel değerlerin farkında olması, değerleri özümsemesi ve onları davranış haline getirmesi gerekir. Bireyin hayatı boyunca süren bu değer kazanma sürecine değerler eğitimi denir. Bu süreç aile içinde başlayıp okulla birlikte devam etmektedir yalnız bununla sınırlı değildir. Çünkü değer eğitimi tüm toplumu ve toplumsal kurumları ilgilendiren geniş bir alana sahiptir. Bundan dolayı değerler eğitimi sürecinde ilerleme sağlanması ve başarı elde edilmesi için bu anlayışa sahip olunması gerekir (Köylü, 2016).

Öğretmenler, okullarda ki değerler eğitiminin yürütülmesi sürecinde en önemli görevi üstlenmektedir. “Değerler eğitiminde öğretmenler için ilk aşama, bireylerin değerlerini benimseyip yaşamalarına olanak sağlamak, kendi tutumlarının ve davranışlarının açık ve doğru bir biçimde gelişmesine rehberlik etmektir” (Tıllman, 2014, s. 15). Öğretmenler, okul ya da sınıf içerisinde yaptıkları davranışlar ile öğrencilere rol model olarak, onlara iyi kötü, doğru yanlış gibi kavramları öğreterek, öğrencilerin içinde bulunduğu toplumla barışık bir şekilde yaşamasını ve sosyalleşmesini sağlayarak öğrencileri içinde bulunulan toplum yaşamına hazırlamaktadır. Bu nedenle değer eğitimi sürecinde öğretmenler önemli bir role sahiptir. Fakat öğretmenlerin kendisinde, öğretim faaliyetlerinde uygulanan değerlerin olmaması öğretmenlerin, öğrencilere iyi bir rol model değil, aksine öğrencilerde bulunan mevcut değerlerin bile yıpranmasına ve hatta tamamen yok olmasına dolayısıyla da öğretmenlerin kötü bir rol model olmasına sebep olabilir (Yazıcı, 2006). Bu sebeple eğitim sisteminde görev alacak bireylerin değer eğitiminde etkin şekilde rol sahibi olabilmeleri, bu konudaki bilgi, becerilerinin yanında sahip oldukları olumlu tutumlara da bağlıdır. Çünkü bilgi ve beceri ile birlikte öğretimin etkilendiği önemli unsurlardan biri de tutumdur (Kağıtçıbaşı, 1988).

Değerler eğitiminde özellikle kendilerine büyük görev düşen öğretmenler, öğrencilere rol model olduğu için değerler eğitiminde yaptıkları veya yapmadıkları her konuda öğrencilerin değer algılarını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin değerlerin aktarımı ve hayata geçirilmesi sürecinde değerlere ilişkin tutumlarının ve görüşlerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

Dolayısıyla bu araştırmanın problemi: “Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi” olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- 1.1. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarında yaş değişkenine göre farklılık var mıdır?
- 1.2. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarında cinsiyet değişkenine göre farklılık var mıdır?
- 1.3. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarında mesleki branş değişkenine göre farklılık var mıdır?
- 1.4. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarında mesleki kıdem değişkenine göre farklılık var mıdır?
- 1.5. Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarında mezun olunan okul türü değişkenine göre farklılık var mıdır?
2. Öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğrenciler hayatlarındaki birçok davranışı, öğretmenleri gözlemleyerek ve rol model olarak sergilemektedir. Öğretmenlerin, olumlu rol model olmalarının, ahlaki bir okul ortamı oluşturmalarının, uyguladıkları ahlaki disiplin ve demokratik bir sınıf ortamı sunmalarının, okuldaki ahlaki kültürün oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Suh ve Traiger, 1999, s.726). Buradan yola çıkılarak öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları merak edilmiş ve bu araştırma ile öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları incelenmiştir. Tutum ile ilgili araştırmalarla birlikte tutum değişikliklerinin saptanması ve konuyla ilgili ortaya çıkabilecek davranış ve tepkilere karşın çeşitli öngörülerde bulunabilmek hedeflenmektedir (İnceoğlu, 2010).

Bu araştırmanın önemi, belli durumlarda olması beklenen ya da istenilen tutumların oluşturulması ve davranış biçimlerinin ortaya konulması için gerekli önlemlerin alınmasına ve koşulların sağlanabilmesine katkıda bulunabilmektir. Çalışmanın sınıf ve branş öğretmenleri üzerinde yapılması çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır. Ayrıca kullanılan tutum ölçeğinin yanında yarı yapılandırılmış görüşme formunun da kullanılması çalışmanın önemini artırmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın bu yönleriyle farkındalık oluşturması ve konuyla ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlaması beklendiğinden ayrı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

- 1.Katılımcıların ölçek sorularını samimi, içten ve objektif bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.
- 2.Katılımcıların görüşme sorularına doğru ve samimi cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1. Uygulamanın yapılacağı Elazığ ili,
2. 2019-2020 eğitim-öğretim yılında görev alan sınıf ve branş öğretmenleri,
3. Uygulamada kullanılacak ölçek ve görüşmeler ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Araştırmada kullanılan tanımlar ve bazı kavramların kullanılış şekli şu şekildedir:

Değer: Bir şeyin sahip olduğu niteliğe değer dendiği gibi; arzulanan, kişiye rehberlik eden ve kişinin hayatında önemli olan amaçlar da değerlerdir. Toplumsal olarak en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilmiş ve de genelleştirilmiş davranış ilkeleridir.

Değerler Eğitimi: Sosyal yaşamın toplum tarafından onaylanan ilkelere göre oluşturulması ve toplum üyelerine bu değerlerin aktarılmasını ve öğretilmesini sağlayan eğitimidir.

Tutum: Belirli birtakım kişi, nesne ve olaylara karşı sürekli olarak aynı biçimde davranmamıza neden olan öğrenilmiş bir eğilimdir.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer

2.1.1. Değer Tanımı

Türkçe “teğmek” kelimesinden ortaya çıkan “değmek”, “dokunmak” manasındaki “değer” ifadesi, mana genişlemesi ile bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçüt, karşılığı, ederi manasında kullanılmaktadır (Elkatmış, 2009, s.337; Arslan ve Yaşar, 2014, s.7). Türk Dil Kurumu (TDK) ise (2017) değer kavramını “bir milletin sahip olduğu sosyal, ekonomik, kültürel ve bilimsel değerleri kapsayan maddi manevi unsurların tamamı” olarak tanımlamıştır.

Oldukça geniş bir kullanım alanına sahip olan değer kavramıyla ilgili alan yazın incelendiğinde birçok tanım karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımların her biri, değerın ayrı bir yönüne odaklanmaktadır. Değer kavramına ilişkin yapılan tanımlamaların bazıları şunlardır:

Rokeach’a (1973, s.5) göre değer; karşıt davranış durumunda ya da nihai durumda, kişisel veya toplumsal olarak insanın, neyi tercih ettiğine dair belirli bir davranış tarzı ya da yaşamın nihai şekline dair kalıcı inançtır.

Schwartz’a (1994, s.20) göre değer; belli durumları aşan, davranış ve olayların değerlendirilmesi ve de insanın seçiminde yol gösteren, değer önceliği oluşturan, diğer değerlerle bağlantılı olma önemine göre sıralanan, istenen sonuçlar veya davranış biçimleri ile ilgili inançlardır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) değer kavramını, önceliklerimizi ve seçimlerimizi etkileyen, devamlı ve sürekli ortaya çıkıp yaşamımıza yön veren idealler olarak ifade etmiştir (2005, s.13).

Yeşil ve Aydın’a (2007, s.70) göre değer; insanın herhangi bir nesneye ya da olaya bakıştaki açısını ve verdiği önemi gösteren, benimseme esasına dayalı, davranışları yönlendirme gücüne sahip sosyal, psikolojik, estetik ve ahlaki boyutlu inanç ve kanaatler bütünüdür.

Doğanay’a (2012, s.228) göre değerler; hayatımızı etkileyen, yaşamımızda önem verdiğimiz düşüncelerdir.

Ulusoy ve Arslan'a (2014, s.3) göre değerler; toplumsal olguların ve öteki insanların değerlerini ölçen bireylerin, kullandıkları kriterlerdir.

Aydın ve Gürler'e (2014, s.3-4) göre değer; toplumun en doğru, en iyi ve en faydalı olduğunu kabul ettiği genelleştirilmiş davranış ilkeleridir.

Ulusoy ve Dilmaç'a (2015, s.13) göre değer; bir şeyde önem belirleyen soyut ölçü, karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliklerdir.

Bu tanımlardan yola çıkılarak değer ifadesini; insan açısından önemli sayılan, davranış sebeplerini ortaya çıkaran, davranışlar üzerinde etki oluşturan ve değiştirebilen, doğruluğunun onaylandığı genel ahlaki ilke ve inançlar olarak ifade edebiliriz. Yapılan tanımlamalarda da görüldüğü gibi değer kavramı farklı şekillerde ifade edilmiştir. Değer kavramının farklı tanımlamalarının yanı sıra ortak olan özelliklerinin de bulunduğu söylenebilir. Bu özelliklere bağlı olarak ortaya çıkan kavramlar; ilke, ölçü, standart, idealler ve inanç olarak söylenebilir. Bunun yanında değerler, toplumu ortak bir noktada birleştiren olgulardır.

2.1.2. Değerlerin Özellikleri

Değer kavramına ait alan yazındaki birçok tanım incelendiğinde beş ortak özellik ortaya çıkmaktadır (Bilsky ve Schwartz, 1994: 164). Değerler;

- ✓ Kavramlar ya da inançlardır,
- ✓ Arzulanan nihai durum ya da davranışlardır,
- ✓ Belli durumları aşarlar,
- ✓ Davranışların ve olayların değerlendirilmesinde ve seçiminde rehberlik ederler,
- ✓ Önem seviyesine göre sıralanırlar.

Poyraz'a göre (2001, s.65) değer, ilişkili olduğu faaliyet sonucunda açığa çıkar. Buna bağlı olarak değerleri anlamamanın, insanın varoluş yapısını anlayabilmekten geçtiği düşüncesine ulaşır. Değer oluşturmaya Aristoteles'in değindiği bireye ait "sanat, bilgi, ahlak" ifadeleriyle ilişkili görür. Değerlerin, faaliyet sonucunda görüldüğünü ifade eden Poyraz (2001, s.66) dürüstlük, dostluk, adalet ve benzeri değerleri kendi içinde taşıyıp gerçekleştiren dost, dürüst ve adil insanlar sayesinde var olduğunu açıklar.

Fichter (2006), değerlerin kültür ve topluma, anlam ve önem katan kriterler olduğunu vurgulayarak, değerlerin şu özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir:

- ✓ Değerler paylaşırlar. Bireylerin büyük bir bölümü değerler üzerinde uzlaşmıştır.

- ✓ Değerler herhangi bir bireyin hükmüne bağlı değildir.
- ✓ Değerler önemsenirler. Bireyler değerleri, refahın korunması ve ihtiyaçların karşılanmasında önemli görürler.
- ✓ Değerler coşkuyla birlikte bulunur. Bireyler değerler için özveride bulunur.
- ✓ Değerler kişilerarası uzlaşım gerektirdiğinden dolayı kavramsal olarak değerli görülen diğer nesnelerden soyutlanabilir.

Değerlerin önemli bir özelliği, doğuştan kalıtsal olarak bireyle birlikte gelmeyip yaşamın içinde kazanılmasıdır (Yeşil ve Aydın, 2007).

Değerler; bireylere, nelerin kıymetli olduğunu, nelerin tercih edileceğini kısacası nasıl yaşanması gerektiğini ifade eder (Akbaş, 2008, s.10).

Değerler içinde bulundukları toplumun kültürüne uygun olarak değişir. Dahası bulundukları aynı kültürler içinde bile farklı olabilirler. Bununla birlikte değişik iki toplumda da benzer değerlere verilen önem seviyeleri farklılık gösterebilir (Reboul, 1995).

Değerler her zaman değişikliğe elverişli oluşumlardır. Zamanla gerçekleşen etkileşimler ve oluşan yeni ihtiyaçları karşılamak amacıyla değerlerin öncelik sıralamasında değişiklikler olabilir (Dönmez ve Yazıcı, 2008).

Y. Özen, K. Güleriyüz ve H. B. Özen'e göre (2012, s.279) değerler, toplumsal birleşmeyi sağlayıp, insanların bütünlük içinde yaşamalarına olanak sağlamaktadır.

Aydın ve Gürler' in (2012, s.7) değerler ile ilgili tanımlardan ve değerlerin işlevlerinden hareketle değerlerin özelliklerine dair şu bilgilere ulaşılabilir:

- ✓ Sosyal hayatı düzenleyici rolleri vardır.
- ✓ Tarihi birikimlerin oluşturduğu köklü inançlardır.
- ✓ Üzerinde görüş birliği sağlanmış kabullerdir.
- ✓ Karar vermede yararlanılan ölçütlerdir.
- ✓ Kültürel devamlılığı sağlar.
- ✓ Sosyal kontrol öğeleridir.
- ✓ Çevre ile etkileşim neticesinde aktif olurlar.
- ✓ Tutumların temelini oluşturmasını sağlarlar.
- ✓ Güdüleme ve özendirme özelliklerine sahiptirler.
- ✓ Kişilerin toplumsal rol seçimlerine yardımcı olurlar.
- ✓ Yalnızlığa ve dışlanmışlığa karşı kollayıcıdırlar.

- ✓ Benzerliğin olmadığı kısımda ortak bir anlaşma zemini oluştururlar.
- ✓ Kalıtsal olarak değil yaşayarak öğrenirler.
- ✓ Ahlak olgunluğuna ulaştırırlar.
- ✓ Birleştiricidirler.
- ✓ Dayanışma unsurlarıdır.
- ✓ Değerleri insanların yaşayıp ve yaşatmış olması yönüyle de değerler, insanidir.
- ✓ Kişilere hedef belirlemede, yol göstermede etkilidirler.
- ✓ Değerler nitel özellikleri içerirler.
- ✓ Değerler birbirleri ile etkileşim halindedir.
- ✓ Kişiye ayıklama, ilke edinme uyum sağlama becerileri kazandırır.
- ✓ Toplumsal isteklere ters düşebilecek dürtü ve faaliyetleri sınırlandırır.
- ✓ Değerler bireylere farklı bakış açısı imkanı sunar.
- ✓ Soyuturlar.
- ✓ Bilişsel oluşumdan çok duygusal oluşuma hitap ederler.
- ✓ Değişik disiplinlerde farklı mana çağrıştırırlar.
- ✓ Hareketlidirler, değişim gösterebilirler.

2.1.3. Değerlerin Önemi

Şişman'a göre (2000, s. 89) değerler, insanın hayatında önemli bir yer tutar. İnsanın, anlamlı ve değerli olan yaşamını, tercih edilen değerlere göre düzenleyen bir varlık olduğuna değinir.

Değerlerin önemliliğine vurgu yapmak adına Yaman (2012a, s. 10), "Çocukların; ilkeli, vakur, iyiliksever, dürüst, çalışkan, vefalı, kararlı, mantıklı ve insanca yetişmesini kim istemez ki?" sorusu ile âdetâ bu soruya içimizden cevap vermemizi ister. Yaman (2012a, s. 17), insanı bütün değerlerin merkezinde görmektedir.

Yaman'a (2012b, s. 64) göre bireye, değer verip değerli kılmak ve özellikle de bireyi önemsediyini göstermek; bireyin duygusal gelişimi çerçevesinde oldukça önem arz etmektedir. Bu kadar önemli bir konunun, her türlü öngörünün üzerinde bir düzeyde değerlendirilmesinin, insanlığa ve de topluma oldukça çok yararı söz konusudur.

Göz (2014, s. 86), toplumların sürekliliği için en önemli unsurlardan birinin değerler olduğunu söyler. Göz (2014, s. 89), toplumdaki bireylerin birbirleriyle etkileşimlerine yön veren en önemli erdemli davranışlar olan değerlerin, insanlığın hak

ve özgürlük hedeflerinin yaşama aktarılmasında ve uygulanması aşamasında da rol oynadığını söyler. Ayrıca değerlerini sahiplenip onları korumayan ve onları yeni nesillere aktaramayan toplumların büyük sosyal çalkantı ve döküntü yaşadıkları tespitinde de bulunarak değerlerin önemine vurguda bulunur.

2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Bireylerin yaşamı boyunca önem verdikleri birçok değer vardır. Bu değerlerin sınıflandırılmasında da farklı görüşler mevcuttur. Birçok devlet, eğitim sistemlerinde değerler eğitimi sınıflandırarak çeşitlendirmiştir (Cockerill, 2011, s. 198). Değerler sınıflandırılırken, değerlerin özellikleri ve içeriği ile birlikte toplum yapısı da dikkate alınmıştır. Değerleri sınıflara ayırmada asıl olanın, değerlerin bireye veya topluma dönük olması ya da bireye ait veya bireylerin tamamına ait oluşudur (Dilmaç, 1999, s. 25).

Değerlerin sınıflandırılmasıyla ilgili ilk önce yapılan çalışmalardan biri Spranger (1928) aracılığıyla yapılmıştır. Spranger değerleri sınıflandırmada altıya ayırmıştır. Bu sınıflamada değerler:

- ✓ Bilimsel Değer
- ✓ Ekonomik Değer
- ✓ Estetik Değer
- ✓ Sosyal Değer
- ✓ Politik Değer
- ✓ Dini Değer

• **Bilimsel Değer:** Bilgiyi, gerçeği, muhakemeyi ve eleştirel düşünciyi önemser. Bilimsel değerleri olan insan akılcı, deneysel, eleştirici ve entelektüeldir.

• **Ekonomik Değer:** Yararlı ve pratik olanı önemser. Ekonomik değerlerin yaşamda önemsenmesi gerektiğini vurgular.

• **Estetik Değer:** Simetri, uyum ve formu önemser. Hayatı, olayların bir çeşitliliği olarak görür. Toplum için sanatın bir zorunluluk olduğunu düşünür.

• **Sosyal Değer:** Başkalarını sevmek, onlara yardımda bulunma ve bencil olmama esastır. İnsan sevgisi, en yüksek değerdir. İnsan sevgisini başka insanlara sunar. Nazik ve de sempattir. Bencil değildir.

• **Politik Değer:** Her şeyin üstünde şöhret, etki ve kişisel güç vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

• **Dini Değer:** Evreni tamamen bir bütün olarak düşünür ve kendisini onun bütünlüğüne bağlı kılar (Aydın ve Gürler, 2012, s. 10).

Değerler konusunun sınıflandırılmasında çalışma yapmış olan bir başka isim ise Rokeach' dır. Rokeach sınıflandırmada değerleri “amaç değerler” ve “araç değerler” adı altında iki bölümde toplamıştır. Rokeach’a ait değerler sınıflamasının her iki bölümünde de 18’er adet değer yer almaktadır (Rokeach, aktaran Akbaş, 2004).

• **Amaç Değerler;**

- ✓ Aile güvenliği
- ✓ Barış içinde bir dünya
- ✓ Başarılı olma
- ✓ Bilgelik
- ✓ Dini olgunluk
- ✓ Eşitlik
- ✓ Gerçek dostluk
- ✓ Güzellikler dünyası
- ✓ Heyecan verici bir yaşam
- ✓ İç huzur
- ✓ Kendine saygı
- ✓ Mutluluk
- ✓ Gerçek dostluk
- ✓ Özgürlük
- ✓ Rahat bir yaşam
- ✓ Sosyal kabul
- ✓ Ulusal güvenlik
- ✓ Zevk

• **Araç Değerler;**

- ✓ Bağımsız olma
- ✓ Bağışlayıcı
- ✓ Cesaretli
- ✓ Dürüst

- ✓ Entelektüel
- ✓ Geniş görüşlü
- ✓ Hırslı
- ✓ İtaatkar
- ✓ Kendini kontrol eden
- ✓ Kibar
- ✓ Kendine hakim
- ✓ Mantıklı
- ✓ Neşeli
- ✓ Sevecen
- ✓ Sorumluluk sahibi
- ✓ Temiz
- ✓ Yardımsever
- ✓ Kibar

Amaç ve araç değerler tamamen birbirinden bağımsız olmasına rağmen birbirleriyle karşılıklı olarak bağlantı halindedirler. Amaç değerler, benimsenmiş varoluşun son durumlarına işaret eden değerler olarak; araç değerler ise benimsenmiş davranış hallerine işaret eden değerler olarak tanımlanabilir (İşcan, 2007).

Değerler eğitiminin sınıflandırılmasında çalışan Schwartz değerlerin benzerliklerini ve farklılıklarını göz önünde bulundurarak bir gruplama yapmaya çalışmıştır. Temel insan değerleri teorisinde bulunan 10 ayrı motivasyonel değerlerin tanımlarını ve hangi belirli spesifik değerleri kapsadıkları Sagiv ve Schwartz' ın (2000, s. 179) çalışmalarında şu şekilde ifade edilmiştir:

- **Güç:** Prestij ve sosyal statü, insanların ve kaynakların üzerindeki kontrol veya avantaj (Sosyal açıdan güç sahibi olma, otorite olma, refah düzeyi yüksek yaşam).
- **Başarı:** Sosyal standartlar içinde kabiliyet göstermek vasıtasıyla oluşan bireysel başarı (Başarılı olma, yetkin olma, hırslı olma, başkaları üstünde etkili biri olma).
- **Yaşamdan Haz Duyma:** Bireyin kendisi için huzur duyması ve duygularını okşayıcı memnunluk (Keyif, zevk, yaşamdan zevk alma).
- **Uyarım:** Yaşamda heyecan duyma, yenilik ve meydan okumak (Cesur olma, dinamik ve de heyecanlı bir yaşama sahip olma).

- **Öz Yönelim:** Bağımlı olmayan bir düşünce, uygun davranışı seçebilme, yaratma, keşfedebilme (Yaratıcı olma, özgür olma, bağımsız olma, meraklı olma, kendine uygun amaçları seçebilme).
- **Evrensellik:** Bütün bireyler ve doğa huzuru açısından anlayış, hoşgörü, takdir ve bunları koruyabilme (Açık fikirli olma, erdemli olma, toplum adaletini gözetme, eşitlik yanında olma, dünya barışını isteme, doğa ve sanatın güzelliklerine sahip bir dünyaya da olma, doğa ile bütünlük içinde olma, çevreyi koruma).
- **İyilikseverlik:** Sıklıkla şahsi bağlantılar içinde olan insanların huzurunu koruyabilme ve artırma (Yardımsever olma, dürüst olma, bağışlayıcı olma, sadık olma, sorumluluk sahibi olma).
- **Geleneksellik:** Geleneksel kültüre ya da dini bir inancı içeren fikirlere ve adetlere saygılı olmak, üstlenmek ve kabul etmek (Mütevazı olma, hayatın getirdiklerini kabullenme, samimi olarak dini inanışlara bağlılık, geleneklere saygılı olma, sakin ve soğukkanlı olma).
- **Uyma:** Diğer bireylerin rahatını bozan ve ya onlar için zararlı olabilen, sosyal açıdan oluşan beklenti ya da kuralları bozmaya sebep olabilecek hareketleri, yönelimleri, itici güçleri sınırlamak (Nazik olma, kurallara uyma, kendini disipline etme, aile bireylerine ve yaşlı insanlara saygılı olma).
- **Güvenlik:** Kişinin kendisinin, ilişkilerinin ve içindeki toplumun güvenliği, ahengi ve durağanlığı (Ailede güvenliğe sahip olmak, ulus güvenliğine sahip olma, toplumdaki düzenin devam etmesini isteme, temiz olma, iyiliğe karşılık verme)

Prencipe ve Helwig (2002) çalışmalarında değerleri altı genel gruba ayırmışlardır. Bu değerleri şu şekilde sıralamışlardır:

- ✓ Başkalarının huzuru veya adalet ve haklarını içine almasından dolayı ahlakî değerler,
- ✓ Başkalarının huzuru veya hakları için ama bununla birlikte birey olarak kişilik ya da karakter özelliklerini içeren ahlaki karakter değerleri,
- ✓ Başkalarının huzur ve hakları amacıyla doğru olan sonuçlar himaye etmese bile bazen kişiler ve kültür değerleri sistemlerince bireysel erdem olan karakter özellikleriyle ilgili ahlak dışı karakter değerleri,
- ✓ Politik dünyada adil ve doğru olmak için demokrasiye uygun değerler gibi gizil manalara ait değerler ile ilgili siyasi ahlaki değerler,

- ✓ Yurt sevgisi veya vatanseverliğe benzer diğer politik değerleri içine alan gelenekselci politik değerler,
- ✓ İnanç veya inanç uygulamasının dini sistemle bağlılığını gösteren değerler ile ilgili dini değerler.

Sosyal değerlerin sadece toplumsal tabakalaşmaya değil davranışların bağlantılarına, sosyal rollere ve de süreçlerle yakın bağlılığını ifade eden Fichter (2006) değerleri üç grup şeklinde sınıflandırmıştır. Sınıflamanın sıralaması şu şekildedir:

- ✓ Değerler, zorlama aşamalarına bağlı olarak sınıflandırılabilir. Böylece değerler sosyal kişiliği etkileme aşamasına uygun şekilde düzenlenebilir. Değerlerin yok sayılması normal bireyde suçluluk duygusu oluşturacaktır. Birey kendini bu değerlere razı olmaya zorunlu hisseder.
- ✓ Toplumsal değerler devamlılık gösterebilen ortak işler tabanında da düzenlenebilir. Bu aşamada en yüksek olan değerler toplumun devamlılığı ve toplum huzuru açısından ne beklendiğine ve dahi nelerin önemli olduğunu gösterir. Bu düzeyde sevgi ve hakların korunmasına özen gösterilen ilişkilerinin oldukça yoğunluk gösterdiği alandır.
- ✓ Değerlerin anlamlı sınıflandırılmasında en önemlisi onların kurumsal işlevleri açısından sınıflandırılmasıdır. Bir kültür içindeki değerlerin düzenli analizi sonucunda her temel kurumda kullanılabilecek bir dizi değer varlığı bulunabilir.

Atabek (2004)' in çalışmasında bahsettiği beş adet değer sistemi bulunmaktadır.

- ✓ Kişilik değerleri
- ✓ İşlev değerleri
- ✓ Saygınlık değerleri
- ✓ Ait olma değerleri
- ✓ Statü değerleri

Bu değerleri Atabek (2004) şu şekilde açıklamıştır:

- **Kişilik değerleri:** Bireyin kendisi ile ilgili insanî düşüncelerinin neler olduğuna ilişkin değerlerdir. Bağımsız olma, akılcılık, sorumluluk sahibi olma, etkin olma, bilimsellik, dayanışmacı olma, üretken ve yaratıcı olma, yetkin bir birey olmak benzeri değerlerdir.
- **İşlev değerleri:** Kişinin neler yaptığına, neye yaradığıyla ilişkili olan değerlerdir. Çalışkan olma, çevreye ve topluma yararlı olma benzeri değerlerdir.

- **Saygınlık değerleri:** Topluma ait olan ortak değerler sisteminden gelir. İtibar veya prestij değerleri de denebilir. Toplum içindeki bireyleri yönlendirebilen değerlerdir. Kişiler bu değerleri edinebilmek için çabalar, buna uygun meslek seçiminde bulunur ve belirli değerlere uygun şekilde yaşar sürerler. Toplumsal saygınlık, kişinin yaşadığı toplumda onaylanmasının bir şeklidir. Güven duyulma, dürüst olma, hakkını koruyan olma gibi.
- **Ait olma değerleri:** Kimle, neyle ilişik olduğumuzu bilmekle alakalıdır. Kökenim nerede ve kimler, kendimi ne şekilde anlatmalıyım, ben aslında kimim ve nereye aidim benzeri sorularının cevabını kimliksele değerler verir. Vatan, aile, din, ulus, insanlık benzeri.
- **Statü değerleri:** Toplumsal yerimizle alakalı olan değerlerdir. Toplumdaki bireyleri en çok etkileyen değerlerden biridir. Kişinin yaşadığı alan, sahip olduğu etki ve konumsal değerlerdir.

Anlaşılabacağı gibi değer tanıımı ve değer sınıflamaları ile ilgili fikirler arasında birlik görülmemektedir. Araştırmalarda genellikle değişik toplumlara ait farklı değerlerin, farklı toplumlarda önemsenme derecesine ve evrensel kabul edilen değerlerin belirlenebilmesi ile ilgili araştırmalara ulaşılmaya çalışılmaktadır (Gültekin, 2007).

Değerler; kültürler arası, toplumlar arası, hatta bireyler arası farklılaşan yargılardır. Toplumsal hayata şekil veren değerlerin, hayat içinde gelecek nesillere kazandırılması gerekmektedir. Bireyin hayata bakışını, davranışlarını ve karakterini etkilemesinden ötürü, kişinin; değerlerin farkında olması, benimsemesi, kişilik haline getirerek davranış kazanması ve sonucunda yeni değerler üretebilmesi tamamen eğitimsel bir sorundur. (Yeşil ve Aydın, 2007, s.80).

İnsan eğitim alabilen ve bu süreçte olumlu değişimler gösterebilen bir varlıktır. İnsanın eğitim sürecindeki amacı, kişisel ihtiyaçlarını belirlemek aynı zamanda toplumun beklentileri ile bireyi geleceğe hazırlamaktır. Bu aşamada değerlerin öğretim süreci, üzerinde dikkatle durulması gereken bir durumdur. Değerler, bireysel faaliyetlerin olduğu gibi toplumsal kuralların da temelini oluşturmaktadır. Bundan dolayı değerlerin yeni nesillere kazandırılması eğitimin önem verdiği konulardan biridir.

Değerlerin farklı tanımlanması veya sınıflandırılması, onların toplumsal yaşamda bireyler için önemli oldukları gerçeğini değiştirmemektedir. Şu sebeple değerler çoğu kez davranışlarımızı yönlendirerek toplum yaşamını bazı açılardan etkilemekte ve

şekillendirmektedirler. Değerlerin insan ve dolayısıyla toplum yaşamı için önemli olması değerler eğitiminin gündeme gelmesine neden olmuştur (Yalar,2010).

2.2. Değerler Eğitimi

2.2.1. Değerler Eğitimi

Bireylerin sahip olup hayatlarına uyarladığı değerler; gelecekteki davranışlarını, bakış açısını, kişiliğini, hatta yaşamı belirleyecek faktörler olduğundan dolayı kişinin, en önemli gördüğü değerleri fark edip, yeni değerleri benimseyip gerekli değerleri kazanabilmesi ve bu değerleri, kişiliğinin temelini oluşturacak şekilde davranışlarına da yansıtması gerekir. Neredeyse yaşam boyu devamlılığı olan bu değer kazanma/kazandırma sürecine değerler eğitimi denir (Yaman, 2012, s.18). Değer eğitimi sayesinde insanlar, tercihlerini belirleyecek olan bir dizi ilkeyi öğrenmektedir. Toplum tarafından kabul görmüş ilkelere göre sosyal yaşamın oluşturulması, toplumdaki bireylere belli olan değerlerin iletilmesi ve benimsetilmesi önemli görülmüştür. Barış içerisindeki bir toplum ve iyi bir dünya için, kültürlerin insanlarca paylaşılan kabul görmüş ortak değerler arasında esas olanın, değerlerin geliştirilebilmesi ve dönüştürülebilmesi olduğudur. Bunu yapabilmenin en güzel yöntemi ise değerler eğitimidir. Değerler eğitimi, iyi bir insancıl yaşam, iyi bir toplum ve daha iyi bir dünya hayatı için sağlam bir temel teşkil etmektedir (Türkkahraman, 2003, s.638).

Değerler eğitimi, eğitim programı ve okullardaki ahlaki iklim aracılığıyla eğitimde, değerlerin aktarımını güçlendirmeyi amaç edinmiştir. Bu kapsamla değerler eğitimi, öğrencilerin edineceği değerlerinin daha da geliştirilmesine odaklanmaktadır. Dolayısıyla değerler eğitimi, öğrenci için gerekliliği olan değerlerle ilgili belirgin düşünceler anlamına gelmektedir (Veugelers, 2000, s.38). Akbaş'a (2014, s.38) göre, değerler eğitiminin iki hedefinden birincisi, tüm insanların karakterli bir hayat yaşaması ve bundan memnun kalması, ikincisi de toplumun faydasına olacak şekilde katkı sağlamaktır. Aydın ve Gürler'e (2014, s.16) göre ise değer eğitiminin hedefi, kişinin doğuştan getirmiş olduğu olumlu taraflarını ortaya çıkarabilmek; kişiliğinin bir bütünlük içerisinde gelişebilmesini sağlayabilmek; mükemmelliğe ulaşmasında yardımcı olabilmek; toplumu kötü ahlaktan uzak tutarak korumak ve iyi ahlakla donatıp devamını sağlayabilmektir. Bu yüzden bireylere ahlaka uygun olan ve olmayan özelliklerle ilgili doğru bilgiler sunulmalı, sağlam kanaatlerin oluşturulması sağlanmalıdır. Böylece

bireylerde iyi yönlerini geliştirip, kötü yönlerinden uzaklaşmayı öğrenirler. Bunun sonucunda da kişilikleri olumlu bir yönde gelişir.

Ulusoy ve Arslan'a (2014, s.7) göre değerler eğitimi, bireyin kişiliğini iyileştirerek geliştirmeyi ve içinde bulunduğu topluma karşı sorumluluklarının öğrenilmesini içerir. Aydın ve Gürler'e (2014, s.15) göre ise değerler eğitimi; temel insani değerleri edinmeyi, kendisi ve çevresi ile barışık olan bireyler yetiştirmeyi, iyi bir okul kültürü oluşturabilmeyi ve toplumdaki düzeni koruyabilmeyi içermektedir. Değerler eğitimi vasıtasıyla bireyler, içinde bulundukları toplumla bütünleşmeyi, sosyalleşmeyi ve içselleştirme duygusuna sahip olmayı benimseyerek öğrenirler.

Değerler eğitiminin ülkemizdeki gelişimini incelendiğinde değerler eğitiminin öncelikle, UNESCO ile desteklenen ve "Yaşayan Değerler Eğitim Programı" adı ile 1995 senesinde Birleşmiş Milletlerin 50. yıldönümünün kutlamaları için hazırlanan uluslararası bir projeye dayanarak başladığı görülmektedir (Cihan, 2014, s.433). 2005 yılından itibaren de öğretim programları içerisinde duyuşsal alanın önemi artırılarak daha da yoğun ve bilinçli bir şekilde değerler eğitimi uygulanıp aktarılmaktadır. Bu uygulamalar, 2010 yılından bu yana yeni bir ivmeyle yükseliş kazanmıştır (Baysal ve Saman, 2010, s.58; Meydan, 2014, s.93). 2017 yılından bu yana da değerler eğitimi, bütün öğretim programlarında yer edinerek, ders içeriklerine uygun olacak şekilde kazanımlar içerisine yerleşen değer kavramlarının, öğrencilere hissettirilip ve yaşantı haline getirilmesi, gizil bir şekilde kazandırılması amaçlanmıştır (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2017, s.8).

Bir ülke, eğitim sistemini kendi ülke toplumunun önem verdiği ve eğitim sistemine de serpiştirdiği değerlerle destekler. Bu, değerler eğitiminin amaçlarını, yönünü ve çerçevesini belli eder (Doğan, 1997). Bir toplumda ilk olarak öncelikli değerlerinin neler olduğu belirlenmeli, gelecek nesillere değerlerin planlanarak kazandırılmasında, eğitiminde en yakın çevreden hareket edilerek zenginliği olan ülke kültürümüzden ve geçmişteki örnek kişiliklerden yararlanılmalıdır.

Değerler eğitimi sürecinde karşılaşılan en önemli sıkıntılardan biri, değerler eğitiminin bilgi kapsamının göz önüne alınıp davranış ve tutum kapsamının ise genel olarak göz ardı edilmesidir. Aslında değerler; bilgi ile duygu ve davranışların bir birleşimi halidir. Bu sebeple değerlerin eğitime de bir bütünlük içinde bakmak gerekir. Bir şeyi bilmenin önemli olması kadar benimsenip davranışlara yön vermesi de

önemlidir. Davranışları düzenleyemediği müddetçe değer eğitimdeki başarıdan söz konusu edilemez. Daha kısa bir ifade şekliyle, değerlerin neler olduğunu, onun içerdiklerini ve sahip olduğu özelliklerini bilgi boyutu kapsar. Duygu boyutunda kabul, benimseme, önemine inanma benzeri duygusal özellikleri ve tutumları kapsar. Davranış boyutunda ise değerler hakkında elde edilen bilgiler ve değerler hakkındaki duyguların nasıl davranışlara yansıdığını kapsar. Sadece bilgilerin iletilip bunların duygular ile tamamlanmaması halinde değerler, basit durumlar konusu olmaktan fazlası olamaz (Güngör, 2000).

Bütün eğitimciler ve ebeveynler genellikle çocukları en iyi şekilde yetiştirmek çabasıdadır. Çocuğun ahlaklı bir insan olarak toplum yaşamında yerini alması, en az yeterli bir öğrenim alıp başarılı bir yetişkin olabilmesi kadar önemsenir. Her çağda ve her toplumda doğruluk, güçsüzlere ve küçüklere yardım, büyüklere karşı saygı, görgü kurallarına ve törelere uyabilme, adil olabilme ve hak koruma gibi değerler tüm toplumlarda ve tüm çağlarda insanlar arasında aranan nitelikler olmuştur (Yörükoğlu, 2003). İfade edilen bu özelliklerin genç kuşaklara iletilerek erdemli birer yurttaş olmaları çoğunlukla kendileri için hazırlanacak değerler eğitimi ile mümkündür.

Eğitimciler, genç bireyler için değerler üretmeye dolayısıyla onların belirli istendik davranış değişiklikleri oluşturmada cesaretlendirmeye çalışmaktadırlar. Çocuklara sıklıkla “yemeye başlamadan önce ellerini yıkamalısın”, “okulumuzun camlarını kırmamalısın”, “ülkemizi sevmelisin” benzeri yapmaları ve yapmamaları gereken değerler ile ilgili bazı sözler söylenir. İfade edilen bu sözlerle yetişme sürecinde ki bireyin davranışları örnek olacak eylemler ile biçimlendirilmeye çalışılır. Öğretmenler, toplum ve anne-babalar kendi benimsedikleri güzellik, iyilik ve doğruluk değerleri açısından davranışları ödüllendirir veya cezalandırır (Guttek, 2006).

Zaman zaman aile bireyleri ve öğretmenler, çocukların etraflarında ki insanlarla yeteri kadar iyi geçinmediğini, onlara saygı göstermediğini, kuralları uymadığını söyler ve bu durumdan yakınırırlar. Sosyal kuralları önemsemeyen, başkalarına karşı saygı göstermeyi, sorumluluk almayı, akıllıca tartışmayı öğrenememiş bir çocuk, çevresindekilerle konuşarak anlaşmak yerine hareketlenerek hakkı gördüklerini hemen sahiplenmeye uğraşırlar. Başkalarının hak ve hürriyetlerini zedelemekten neler yapabileceğini, toplum yaşamı içinde de bireylerin insancıl bir biçimde birlikte yaşamalarını sağlayabilmek için gereken sorumluluğu paylaşmak zorunda olduklarını

anlamaları ve ona göre davranabilmeleri için çocukların değerlere ihtiyaçları vardır (Beil, 2003).

Toplumsal yaşam ile ilgili doğruluk, büyüklere saygı, küçüklere ve güçsüzlere yardım, törelere ve görgü kurallarına uyum, adil olma ve hak koruma gibi değerleri çocuklara kazandırabilen anne babalar ve de öğretmenler sadece çocuklara yardım etmekle kalmazlar; bununla beraber kendi sıkıntılarını başkalarına yüklemek yerine, kendi sorunları olarak görmelerini sağlarlar. Sağlam temel prensiplerle yetişen çocuklar, kendi ayakları üstünde durabilen, kritik olaylarda nasıl davranmaları gerektiği konusunda kararlı olabilmelerini sağlayan yeterliliğe sahip olurlar (Beil, 2003).

Kirschhenbaum'un (1995) ifadesi incelendiğinde, değer eğitiminin iki hedefinden birincisi, insan yaşamının daha karakterli olması ve bundan memnun kalması, ikincisi ise, toplumun faydasına katkıda bulunmaktır. Bu ise toplumu oluşturan bireyler için şefkat ve iyiliği esas alır. Kirschenbaum (1995) karşılaştırmalı eğitim yaklaşımını öne atarak değerler eğitimi ile ahlaki eğitimi harmanlamıştır. Amacı da değerler eğitimi alanında oluşan yaklaşımları düzenlemektir.

Değerler, öğrenilebilen ve öğretilen ilkelere, bireyin değerlerine yönelik dünyasını oluşturma, aile bireyleri ile eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çünkü kişi doğuştan, neyin kötü neyin iyi, neyin yanlış neyin doğru olduğunu bilemez. Bu hususta eğitimin amacı kişinin bilgi, duygu ve deviniminin gelişimini sağlamaktır (Elkatmış, 2009, s.347). Değer sisteminin gelişimi, aile içindeki yaşamla başlayıp, sosyal bir alan olan okulla devam eder. İnsanın değer gelişiminde, okulun önemi oldukça fazladır. Hatta okul; sevgi, saygı, adil olma, dürüstlük, yardımseverlik, sorumluluk, hoşgörü gibi bazı değerlerin aktarımında aileden bile daha fazla önem teşkil eder (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s.83). Ayrı olarak genelde toplumda görülen şiddet ve saldırganlık, otoriteye saygısızlık, hırsızlık, akran zorbalığı, hilekârlık, fanatiklik, dilin kötü kullanımı, erken oluşan cinsel gelişim ile taciz, artan ben merkezlilik, toplumsal sorumluluktaki azalış ve kendi kendine zarar veren tutumlardaki artış, okulların ve ebeveynlerin değerler eğitimine daha fazla sarılmasını gerektirmektedir (Lickona, 1992, s.13-18).

Kıtaların birkaç saat içinde, düşüncelerin ise dakikalar hızında birbirine ulaşabildiği küreselleşen dünyamıza 20.yüzyıl ile bilim teknoloji alanında büyük katkılar sağlanmış, yalnız bu gelişmelere rağmen bazı ahlaki ve etik değerler oldukça olumsuz

etkilenmiştir. Bunlar da eşitsizlikten çoğalan ve eşitsizliği çoğaltan bir dünyanın oluşmasına yol açmıştır (Meer, 1999).

Deveci ve Ay (2009, s.168) son senelerde dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de görülen olumsuz toplumsal vakaların, bireylerin değerleri yeterli düzeyde kazanamamasından kaynaklandığı kanaatindedir. Günümüzde çocuklar; şiddet, artan sosyal meseleler ve etraflarındaki bireylerden yeterince saygı görememekten artan bir hızda etkilenmektedirler. Ülkelerin çoğunda aileler ve eğitimciler artık alarm veren sorunların çözümünün ancak etkili bir değerler eğitimi ile olabileceğine inanmaktadırlar (Tillman, 2000).

Günümüz çağdaş toplumlarında toplum yaşamını çevreleyen değerler eğitiminin zorunluluğu ile alakalı artan bir bilinçlenme vardır (Ashton ve Watson, 1998). Eğitimciler ve aileler eğitim sistemi ile uygulanan ve dünya çapında kabul edilen değerlerin farkındalığını artıran programların eşitsizlik, sevgi ve saygı eksikliği, şiddet bununla birlikte bireylerin ve grupların birbirlerini anlayamaması gibi sosyal içerikli sorunların çözümünde etkili olacağı kanısındadırlar (El Hassan ve Kahil, 2005).

Dünya üzerinde yaşanan çatışmalar ve birçok sıkıntılara rağmen küresel eğitim çoğulcu ve açık bir topluma doğru ilerlemektedir. Bu açıdan, toplum yaşamında farklı inanç ve kökenlerden gelen insanların birlikte yaşamayı öğrenmeleri gerekir (Hill, 1999). Bunlarda demokratik olan toplum yapısının kurumsallaşması ve işe yarar hale gelmesinde değer eğitiminin önemini ve gerekliliğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

İnsanın benimsediği ve inandığı değerler yaşamının anlamını belirler. Sahip olunan değerler kişinin davranışlarını yönlendirmediğinde anlamsızdır (Özden, 2005). Gereken değerleri yeterince benimsemeyen insanlar, edindikleri bilgi ve becerileri insanlığın yararına olmayan faaliyetlerde kullanabilirler. Günümüzde bu şekilde gelişen durumlara rastlanmaktadır. İnsanların ve çevrenin sağlığı önemsenmeden fabrika atıklarının doğaya bırakılması ile gelişen bilimsel bilgi ve teknolojiler etik değerleri önemsemeyen insanlarca insanlığın zararına kullanılabilmektedir (Doğanay, 2006). Bu konuda genel anlamda eğitimin, bireylere demokratik değer kazandırma, tutum ve inanç geliştirme, var olan değerleri belirterek bunların diğer bireylerle ve çevreleriyle olan ilişkilerini nasıl etkilediğini fark ettirme sorumluluğu vardır (Doğanay, 2006).

Değerler, günlük yaşamda aile içinde, akraba-komşu-yakın çevre ile etkileşimlerde, alışverişte, düğünde, bayramlarda başka bir deyişle her an ve her yerde toplum yaşamımızın içerisinde yer bulmaktadır (Deveci ve Ay, 2009). Bu sebeple, yaşamımızın bütününde yer bulan değerlerin geleceğimiz olan öğrencilere eğitim sayesinde kazandırılması gerekmektedir. Bu da ancak değerler eğitiminin etkili olmasını gerekli kılmaktadır (Yalar, 2010).

2.2.2. Değerler Eğitiminin Tarihi Gelişimi

Bireysel ve toplumsal hayat için oldukça önemli olan değerlerden mahrum bir eğitimsel anlayış düşünülemez. Kaymakcan (2010), geçmişten günümüze değerlerle ilgili farklı çalışmalar yapıldığını ifade etmiştir. Bir çok ülkede de bu çalışmalara ilgi artmıştır. Değerler geçmişten günümüze önemini hep koruyan bir konu olmuştur. Mevlana, Mesnevi adlı eserinde “Değer Nedir” diye sorar ve ardından cevaplar: “Buğday ve un değerlidir. Asıl ürün olan ekmek daha da değerlidir. Peki en değerli nedir? Tohumun ekmeğe dönüşüyor olmasına şükreden insan daha değerlidir. Çünkü bu insan sadece bedeni değil canı da beslemiştir. Önce yok olabilmiş sonra başak vermiştir (Ekinci, 2018).

1789 yılında gerçekleşen Fransız Devriminden sonra yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile eşitlik, özgürlük ve kardeşlik gibi evrensel değerlerin bir çoğu gerçek değerini almıştır. 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı Kararla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na duyurulan “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” ile de insanların yasalara karşı, toplumsal ve siyasal haklar konusunda eşit oldukları, bireyler arasında ayırım yapılamayacağı ifade edilmiş ve üyelerin meclislerinde onaylanmıştır (Kazıcı, 2016).

Değerler eğitiminin tarihinin 1920’ler de Amerika’da yapılan karakter eğitimi çalışmalarına dayandığı görülür. Eğitimsel siyaset devletin ve toplumun politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini ve estetiksel düşünceleri ile şekillenmeye başlamıştır. ABD’nin kuruluş felsefesine göre eğitimi oluşturan dört temel prensipten biri değerler eğitimidir. Devletin kuruluş prensipleri arasındaki demokrasi ve vatandaşlık benzeri kavramların güçlendirilerek yaygınlaşması şartıyla eğitim programlarında ahlâk ve karakter eğitimine de yer verilmiştir. Bu yolda değerler eğitiminin değişik toplumlarda ki farklı değerlerin kazandırılması ile daha geniş coğrafyalarda önemi artmıştır (Mızıkacı, 2015).

1995 senesinde Birleşmiş Milletlerin 50. Kuruluş yıl dönümü kutlamalarında, Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından Yaşayan Değerler Eğitimi Programı' (YDEP) kapsamında; Brahma Kumaris'in hazırladığı ve hali hazırda dünyanın pek çok ülkesinde uygulanan “Daha İyi Bir Dünya İçin Değerlerimizi Paylaşalım” projesi sayesinde “Değerler Eğitimi” farklı ülkelerde uygulanmaya konulmuştur. Bu proje ile 12 evrensel değere odaklanılmıştır. Bu değerler, sevgi, sorumluluk, saygı, hoşgörü, barış, özgürlük, mutluluk, işbirliği, dürüstlük, alçak gönüllülük, birlik ve sadelik olarak belirlenmiştir (Ekinci, 2018).

Değerler eğitimi kapsamındaki çalışmalar 1970’li yılların sonlarına doğru yayımlanmaya başlamıştır. Değerler eğitimi ile alakalı yurt dışı kaynaklı yayın ve çalışmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Kirschenbaum, Kohlberg gibi isimler ön planda bulunmaktadır. 1990’lı yıllara gelindiğinde toplumsal ve ahlakî değerlere verilen önemin azaldığı, bireysel uyum değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu dönemden sonra oluşan toplumsal sorunlar değer ve ahlak eğitiminin tekrar gündeme gelmesini sağlamıştır. Aileler, toplum liderleri ve eğitimciler bu olumsuz gelişmelere karşı okullardaki ahlak ve değer eğitimi yeniden vurgulamaya başlamışlardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Günümüzde ise değerler eğitimi, eğitim programında yer alan içeriklerin arasına yerleştirilen değerlerin aktarılması süreci ile gerçekleştirilmektedir. Programlarda yer verilen değerlerin kazanım olarak işlenmemesi bütün okullarda uyumlu bir değerler eğitimi uygulamasını engellemektedir.

2.2.3. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi

Değerler eğitimi, sürekli etkileşim içinde bulunan kişilerin, içinde yer aldıkları toplum düzeninin sağlanması açısından oldukça önemlidir. Şener (2013, s.255) değer eğitiminin, toplumsal birlik, bütünlük, huzur ve mutlulukta önemli bir yer aldığını söyler. Bireylerin doğru, iyi ve güzel olana yönelmesinde değer eğitiminin büyük önem taşıdığına dikkat çeker. İnsanların doğru ve yanlış arasındaki farkları görebilmesini sağlayan değerler, insan ve toplum arasında bir bağ kurarak sağlıklı şekilde toplumsal yaşamın sürdürülmesini sağlar. Değerler eğitiminin hedefi, bireyin doğuştan getirdiği en iyi tarafını ortaya çıkarmak; kişiliğinin tüm yönleriyle gelişmesini sağlamak; insanın mükemmeliyete ulaşmasına yardım etmek; bireyi ve oluşturduğu toplumu kötü ahlakın etkisinden korumak, kurtarmak bunun yanında güzel ahlakla donatabilmek ve devamını

sağlamaktır.” (M. Z. Aydın, 2010, s.5-6). Aydın’a göre (2010, s.6) değerler eğitiminin hedefi, bireylerin değerlere uygun bir kişilik geliştirebilmesini sağlamaktır. Altan’a göre (2011, s.5) ise değerler eğitiminin hedefi insanlığın sahip olduğu ortak değerlere vurgu yaparak iyi karakter örnekleri gösteren, ahlaki değerlere sahip, sorumluluk duygusu ile hareket eden vatandaşları ortaya çıkarmaktır.

Eğitimin çocuk yaşlarda başlaması, çocukların ve toplumun geleceğine etki etmektedir. Bu durumda okullardaki değerler eğitiminin önemini ortaya çıkarmaktadır. M. Z. Aydın (2014, s.4), öğrencilerde sağlıklı, dengeli ve tutarlı bir kişilik oluşturabilmeyi okullarda yürütülen değerler eğitimine ait hedeflerden biri olduğunu söyler. Bu amaç, yani “öğrencilerin sağlıklı, dengeli ve tutarlı bir kişilik oluşturması”, aslında eğitimde en önemli amaçtır. Çünkü bu amaç olmadan, belirlenen farklı amaçlara ulaşılabilse de fazla bir anlam oluşturmaz.

21.yy’da şiddet olaylarının artması, ortaya çıkan kültürel yozlaşma, insanların olaylara ve birbirlerine karşı değişen bakış açıları değerler eğitimi gerektirmektedir. Değerler eğitimi ile insanların toplumdaki kültürel değişikliklere, sosyal yaşamın değişen şartlarına, toplumda kabul gören yeni kavramları öğrenmelerinde ve bunlara uyum sağlamalarında yaşadıkları zorluklar azalmaktadır.

Değerler eğitimi bireylerin iyi kötü, doğru yanlış gibi kavramları öğrenmelerini ve öğrendiği bu kavramlar arasında düzgün seçimler yapabilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Nesiller arasında bağ oluşabilmesinde aynı zamanda toplumsal kültürün devamlılığın sağlanmasında, bu değerlerin benimsenmesi ve aktarılması oldukça önemlidir. Bu devamlılığı sağlayabilmek ve nesiller arasındaki bağ kurma değerler eğitiminin görevidir. Bu gerekçelerin hepsi değerler eğitiminin önemini arttırmaktadır.

2.2.4. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Eğitim öğretim faaliyetlerinin tümü belirli plan ve programlar dahilinde yapılır. Değerler eğitimi öğretimi de belirli bir plan ve programa göre yapılmaktadır. Çünkü değerler eğitiminin öğretiminde uygun bir plan izlenmediği takdirde başarılı olmakta mümkün olmamaktadır. “Değerlerin öğrencilere aktarılması sırasında bir yol, sistem takip edilmediği sürece başarıya ulaşmak zordur” (Şen, 2007, s.16).

Eğitimin en zor yanlarından biri bireylere değer edindirmektir. Çünkü değer, bilgi aşamasından ziyade duyuş ve davranışlar ile ilgili olduğundan bireyin hayatına şekil veren özel bir alandır (Elkatmış, 2009, s.349). Özellikle ilkokul çağındaki çocuklar somut işlemler döneminde olduğundan dolayı değerleri anlamakta zorluk yaşarlar. Öğrenciler için değerleri somut hale getirip öğrenmesini kolaylaştırmak adına değerler öğretimiyle ilgili bazı yaklaşımlar oluşturulmuştur. Oluşturulan değerler eğitimi yaklaşımları şunlardır:

- ✓ Telkin Etme
- ✓ Ahlaki Gelişim
- ✓ Analiz Etme
- ✓ Değer Açıklama
- ✓ Eylem Öğrenme

Değerler eğitimi yaklaşımlarındaki amaç, bireylere değerleri güzel bir şekilde ifade edebilmek ve hayatlarındaki uygulanabilirliğini arttırabilmektir. Değerler eğitimi yaklaşımları, akıl yürütmeye, sorgulamaya, değerlerin doğrudan öğretime ve yansıtıcı düşünmeye ağırlık verip, değerlerin düşünme ve karar verme süreci olarak ediniminde kullanılmaktadır (Yel ve Aladağ, 2012, s.129). Öğrencinin yaşına, düzeyine, kazandırılacak olan değere göre seçilecek olan değerler eğitimi yaklaşımı, öğretimi kolaylaştırarak amaca hizmet edecektir.

2.2.4.1. Telkin Yöntemi

Bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde içinde bulunulan her türlü ortamda gerçekleştirilebilen bir yöntemdir. Bu yöntem, değerlerin öğrencilere nasihat yoluyla verilmesine dayanır. “Bu yaklaşımın asıl çıkış noktası, devamlı ve kalıcı değerlerin öğrencilere benimsetilmesi bir başka deyişle aşılmasıdır” (Yazıcı, 2006, s.510). Daha çok ailedeki büyüklerin kullandığı yöntemdir. Aileler çocuklara ifade ettikleri, yalan söylenilmemesi, büyüklerine karşı yüksek sesle konuşulmaması, kardeşlerine sahip çıkılması gibi söylemler aracılığıyla değerler eğitimini gerçekleştirmektedirler. Bu yöntem okullarda da daha çok ilkokul kısmında etkili olmaktadır. Çünkü yetişkinlik dönemi çocukları nasihatı sevmeyen ve aileye bağımlı olmaktan ve de nasihatlerinden hoşnut olmazlar. Bu dönemdeki çocuklar, genellikle önemli kararlar alma süreçlerinde akranlarının baskısında ve propagandanın etkisinde kalmaktadırlar (Simon, Leland ve

Kirschenbaum, 1972, s.3). Yetişkinlik dönemi öncesi çocuklarında da telkin yöntemi belli bir noktadan sonra önemsizleştikinden dolayı çocukların anlatılanı çok fazla dinlemediği görülmektedir. Çünkü sürekli nasihatle bir şeylerin benimsetilmesi, çocuklara neyi yapıp yapmayacağı ile ilgili telkinlerde bulunulması, çocukta da belli bir yerden sonra sıkılma ve uyarıları dinlememe boyutuna ulaşacaktır. Bu sebeple telkin yöntemi, çoğu zaman hedefine ulaşamamakta ve etkili bir yöntem olarak kullanılamamaktadır.

2.2.4.2. Ahlaki Gelişim

Kohlberg tarafından geliştirilmiş bu yöntem, öğrencileri, ahlaki çatışma içerisine düşürebilecek hikâyeler aracılığıyla onların ahlaki olan değerlerini ortaya çıkarmaya çalışır. Öğrencilerin, değerler üzerine sağlamlaştırılmış ahlaki değerlendirme kriterleri oluşturmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Öğrenciler, değerleri neden seçtikleri üzerine tartışmaya özendirilmeye çalışılmaktadır. “Bu yöntemle öğrencilere, zihin karmaşıklığı üretecek konular sunulup düşünmesi sağlanarak, ideal olan değer yargılarını kendilerinin bulması amaçlanmaktadır” (Balat, 2012, s.14). Bu yöntem sayesinde çocuklar, sorgulayarak değerleri öğrenmiş ve kabullenmiş olurlar. Çünkü çocuklar, cevabını buldukları ve şemasını oluşturdukları kavramları, daha iyi daha kalıcı öğrenmektedirler.

Bu yöntem yetişkinlik dönemi çocuklarında etkisini daha iyi göstermektedir. Çünkü bu dönemdeki çocuklar düşünen ve sorgulayan bir yapıya sahiptir. Ahlaki gelişim yaklaşımı, değeri benimsetmekten ziyade, eleştirel düşünmeye ve muhakeme yapmaya vurgu yapmaktadır (Yiğittir ve Kaymakçı, 2012, s.52). Yetişkinlik döneminde ki çocuklar da kendisine sunulan bilgileri olduğu gibi kabullenmek yerine eleştirel düşünüp gerekli muhakemeyi de yaptıktan sonra benimserler ve yaşamlarında uygulamaya konulurlar.

2.2.4.3. Değer Analizi

Değer analizi yöntemi, değer içeren sorun veya sorunların çözümünde mümkün oldukça duyguları işe katmadan, akıl yürüterek inceleyip karar vermeyi amaçlamaktadır (Elkatmış, 2009, s.351). Bu yöntem öğrencilerin, bir problemle karşılaştıklarında bilimsel süreç basamaklarını kullanıp bu sayede bir değer çıkarımına ulaşmasını sağlamaktadır. Üst düzey bilişsel düşünme yeteneği gerektiren bir yaklaşımdır.

“Genellikle sosyal bilimciler tarafından kabul görmüş değer analizi yaklaşımının hedefi, değerle ilgili konularda, eleştirel düşünme ve bilimsel araştırma yöntemlerini öğrencilerin kolaylıkla kullanabilmesine yardımcı olabilmektir” (Yel ve Aladağ, 2012, s.133). Öğrencilerin gerçek ya da gerçekdışı bir sorun ile karşılaşmaları bu yöntemin uygulanabilirliğini sağlar. Herhangi bir sorun ile karşılaşan öğrenciler problem çözme basamaklarını kullanarak çözüme ve de belirli bir değere ulaşmaktadır. “Değer analizi yaklaşımı sayesinde değer içeren sorunlar üstünde, duygusal olmadan, mantıklı, akılcı ve sistematik bir şekilde durulur” (Akbaş, 2008, s.14).

2.2.4.4. Değer Açıklama

Bu yaklaşımla öğrencilerin kendilerini ve başkalarını tanımlarına, kendi değerlerinin ve diğerlerinin değerlerini fark etmelerine yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin belli bir davranışın doğruluğu veya yanlışlığı ile ilgili konuşması, tartışması böylece özümledikleri değerleri açıklayabilmelerine fırsat vermektedir. Bazı gelişim dönemlerinde bireyler bir konunun kendilerine sürekli olarak anlatılmasından çok karşılıklı fikir alış veriş yapılarak açıklanmalarla anlatılmasını isterler. Bu durum sınıf içinde rol yapma, oluşturulan küçük grup tartışmaları ve benzeri etkinliklerle uygulanabilir. Bu durum da yapılabilen yapılandırılmış tartışmalar özellikle öğrencilerin ellerinde bulundurdıkları değerleri açıklamada daha iyi olmalarına fırsat vermektedir.

Değer açıklama yaklaşımı ile insanlar alternatifinden birden çok olan değerler arasından kendine ait değerleri özgürce seçer (Yiğittir ve Kaymakçı, 2012, s.51). Bu şekilde gerçekleşen seçme özgürlüğü ile kişi kendini daha rahat ifade edebilir bu da eğitimin istemli bir biçimde gerçekleşmesine olanak sağlar. Öğrencinin seçtiği davranış ve o davranışa ait ifadeler ile uyumlu biçimde hareket etmesi amaçlanmaktadır. Değer açıklama yaklaşımı ile öğrencilerin söylemleri ve davranışları arasının doldurulması ve böylece öğrencilerin düşünmelerine fırsat sağlayarak değerlerin içerdiği önemli konulara odaklanabilmesi sağlanmaktadır (Lickona, 1991, s.11).

2.2.4.5. Eylem Öğrenme

Eylemsel öğrenme yaklaşımı; “Değerlerin gelişim sürecinde biliş ve duyuş kadar eyleme geçme sürecini de içerdiği yönündeki bakış açısından doğmuştur” (Elkatmış, 2009, s.352). Bu yaklaşımla öğrencilerin sahip oldukları değerlerle ilgili harekete

geçmelerini sağlayabilmek için onlara fırsatlar sunmanın gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Eylemsel öğrenme ile öğrencilere kendi belirledikleri değerlere göre kişisel ve sosyal faaliyetler için fırsatlar sunmak ve bir topluluğun ögesi olan öğrencilerin kendilerini hem kişisel hem sosyal etkileşimli varlıklar olarak görmelerini teşvik etmek amacı güdülmektedir. Çeşitli projeler, değerleri analiz etebilmek için listelenmiş bazı yöntemler kullanılabilir.

Bu yaklaşımın amacı değerlerin davranışlara dönüştürülmesini sağlamaktır. Öğrencilere kazandırılmaya çalışılan değerler sözel olarak ifade edilip davranışa dönüştürülmediği sürece bir anlam ifade etmemekte ve tam öğrenme gerçekleşmemektedir. “Bu nedenle eylem öğrenme yaklaşımı, öğrencinin değerleri davranışa dönüştürmesine odaklanmıştır” (Yığittir ve Kaymakçı, 2012, s.52). Özümseven ve davranış haline getirilen değerler öğrenci tarafından içselleştirilmiş olur böylece öğrenci kazandığı değerleri okul dışında ki farklı ortamlara da aktarabilecektir. Okullar da amaçlandığı gibi toplumun değişimine ve gelişimine katkıda bulunmuş olacaktır.

2.2.5. Değerler Eğitimi Akımları

Akbaş'ın (2008, s.11) ifadelerine göre; değer eğitiminde geçmişten günümüze dört önemli hareket görülmüştür. Bunlar; değer gerçekleştirebilme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi şeklindedir.

• **Değer Gerçekleştirme:** “Bu yaklaşım; bireyin, kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar.” (Akbaş, 2008, s.12). Akbaş bu hareketin amacını şöyle açıklamıştır; bireylerin eleştirel ve yaratıcı düşünceye sahip olarak yetiştirilmesidir (2008, s.12).

• **Karakter Eğitimi:** Ahlaki karakterin; davranışları yönlendiren prensiplerin toplumun ve zamanın ahlaki ilkelerine uygun olması, ahlaki olmayan karakterin ise bencillik gibi güçlerin kişinin istikrar ve dengesini bozması olduğuna değinen Akbaş (2008, s.16), karakter kelimesinin ise ister ahlaki ister ahlak dışı olsun sadece tutarlı hareketler için kullanılması gerektiğine dikkat çeker.

• **Vatandaşlık Eğitimi:** Akbaş (2008, s.16) toplumsal yaşamda insanların birbirleri ve devletle olan ilişkilerini düzenleyebilmek için bazı yazılı kurallara ve toplumsal olarak

kabul gören değerlere ihtiyaç duyduğuna dikkat çeker. Okulların, toplumun yeni bir ferdi olacak olan öğrencilere, çevrelerindeki insanlarla ve devletle aralarında olan ilişkilerindeki hak ve ödevlerini öğrettiğine dikkat çeken Akbaş (2008, s.19) bu vatandaşlık görevlerinin gerektirdiği beceri, bilgi ve değerlerin herkese aynı şekilde verilebilmesinin ancak ortak bir eğitim süreci ile mümkün olabileceğini söyler. Bu durumda vatandaşlık eğitiminin okulun görev ve sorumluluklarından biri hâline geldiğini ifade eder.

- **Ahlak Eğitimi:** Toplumu bir arada tutan en temel değer ahlakıdır. Bu ahlaki değerlerin göz ardı edilmesi toplumun sosyal birliğini bozar. Birliğin olmadığı bir yerde de değer sisteminden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Herkesin sadece kendi faydasını gözettiği ve bu amaçla çalıştığı toplumlarda sosyal ve ekonomik hayat ve hatta sanat hayatından da söz edilemez (Akbaş, 2008, s.21).

2.3. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Yaman'a göre (2012a, s.18) bireyler değerler ile ilk olarak aile ortamında karşılaşır. Çocuğun eğitime ilk adım attığı yerin aile ortamı olmasından ötürü temel insani değerlere sahip olan bireylerin yetişebilmesinde ailenin yadsınamaz bir önemi vardır. Aslında aile ortamı, bir okul öncesi eğitim kurumu olarak kabul edilebilir. Eğitim süreci ailede başlar. Bu süreçte çocukta kişisel ve sosyal davranışlara karşı belli değer duygularının gelişmesi sağlanır. Her çocuğun yaşadığı kültürde kabul edilmiş bazı gelenek, görenek ve kurallar bulunur. Buna rağmen kişisel tercihlerin yapıldığı ve geliştiği belli yargıların olduğu yer yine ailedir. Kişilik gelişimi ise bu tercihlerin gelişmesi ile ilgilidir. Gelişen bu tercihler bireyin değerlerini oluşturur. Bu değerlerin oluşmasında ailenin etkisi büyüktür (Yavuzer, 2011). Çocuklara bu temel değerleri öğretmek ve onları geliştirmelerine yardımcı olmak ilk önce anne ve babaların daha sonra da eğitimcilerin görevidir. Çocuklukta oluşmaya başlayan yanlış davranışları ve değerleri değiştirebilmek, yeni bir değeri kazandırmaktan çok daha zordur (Bal, 2004). Okulda verilen değerlerin aile ve aile çevresince de desteklenmesi, anne ve babaların çocuklarına rol model olmaları önemlidir (İşcan, 2007).

Ailelerin çocuk yetiştirmede takındıkları tutumu ve çocuk yetiştirmeye ilgili yaşadıkları sorunlarını anlamayabilmek için aile tutum modeli geliştirilmiştir. Anne ve babaların sahip oldukları değer ve inançlara göre farklı tutumları vardır. Yaygın görülen

anne ve baba tutumlarından bazıları; ilgisiz, aşırı koruyucu, baskıcı, serbest, dengeli, ve dengesiz olarak sıralanabilir (Aydın ve Akyol Gürler, 2018). Sonuç olarak çocuğun kişilik ve karakter yapısı ile ilgili doğuştan getirdiği kalıtsal özellikler önemli olmakla birlikte, aile içinde çocuğa verilen değerin ve ailenin çocuk yetiştirme tutumlarının da bu konuda büyük rolü vardır. Değerlerin kazanılması genel olarak sosyal öğrenme ile mümkün olur. Değerlerle ilgili bilgileri öğrenmek değerlere uygun bir yaşam sürmek için yeterli değildir; öğrenilen bu bilgilerin yaşanabilirliğinin oluşması için birey tarafından davranışa dökülmesi gerekir. Bundan ötürü bireyin hayata dair ilk tecrübelerini yaşadığı kurum olan aile, bu temel değerlerin kazandırılması için en önemli role sahiptir. Aile içinde anne babayı örnek alma ve kendini özdeşleştirme yoluyla başlayan değerlerin öğrenilme süreci, zaman içinde okul ve çevre etkisiyle kazanılan bilgi ve tecrübelerle gelişip sonunda kişiye özel hal alır (Kaymakcan ve Meydan, 2016).

Aslında her ev bireyin ilkokuludur ve her anne-baba o okulun öğretmenleridir. Anne ve babalar çocuklarının örnek olarak aldığı ilk rol modelleridir. Çocuklar ise bu okulun minik öğrencileridir. Burada çoğunlukla dersler uygulamalı olarak işlenir. Müfredat ise hayatın tamda kendisidir. Ders materyalleri ev eşyalarından oluşur. Sınavlar ise uygulamalı olarak yapılır. Hayattan karşılaşılan durumlar sınav sorularını oluştururken kişinin olaylar karşısındaki tutum ve davranışları bu soruların cevabıdır. Ailede ki eğitim doğumla başlayan ve ölümle biten yani yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Evlerdeki eğitimin niteliği; çocuğun güzel ahlâkı ve yaşamdaki başarıları ile ölçülür. Bireyin gittiği ilkokul olan evlerdeki bu eğitimin, edinilen bilgi, beceri ve davranışların ise bir diploması yoktur (Ekinci, 2018).

Günümüz toplumsal yaşamında ve eğitim sistemleri içerisinde yer alan ve önemli kabul edilen alanlardan biri olan değerler eğitiminin öğrenim alanı okullar değil, ailenin de içinde bulunduğu geniş bir çevredir. Değerler eğitiminin ailede başlayıp okul ile devam eden bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda değerler eğitiminin sadece örgün eğitim yapan kurumlarla sınırlı olmadığı görülür.

2.4. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Güven (2014, s.225) toplumsal yaşamın sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için önemli olan değerlerin bireylere kazandırılması sürecinde ilk görevin ailelere düştüğünü

ailelerden sonra ise bu görevin okulların sorumluluklarında olduğunu söyler. Turan ve Aktan (2008) ise okulun değerler üzerine inşa edilmesi gereken bir yaşam ve öğrenme alanı olduğunu ifade eder (s.230). Okullar değerlerin öğretilbildiği ve yaşanabildiği alanlar olmalıdır (s.251). M. Z. Aydın (2014, s.4) okullarımızın değerlerin çocuklara öğretilmesi ve sağlıklı bir toplum oluşturulmasında son derece önemli olduğunu ifade eder. Bu sebeple de okulların, ailede edinilen değerlerin daha iyi içselleştirileceği ve bazı yeni değerlerin ise kazanılacağı ortamlar olduğunun unutulmaması gerekir. Aile içerisinde olduğu gibi okul içerisinde de değerlerin, eğitim unsurlarının bir ögesi olarak aktarılması gereklidir. Bireye aktarılıp içselleştirilmesi beklenen değerlerin, okul ortamında kabul görüp, benimsenmiş ve hayatta yaşanabilir değerler olması, bunların sosyal öğrenme aracılığıyla zaman içerisinde kazanılmasını kolaylaştırmış olacaktır. Değerlerin öğrenilip içselleştirilmesinde öğrenciler üzerinde pozitif etkileri olduğu görülen okulların; katılımı önemseyen, sorumluluk içerisinde hareket etmeyi cesaretlendiren, düzenli ve sistemli bir okul ortamı görüntüsü veren, dürüst ve adil bir şekilde uygulanan ilkelere sahip okullar olduğu açıkça görülmüştür (Hökelekli ve Gündüz, 2007).

Akbaş (2008, s.9) okulların sorumluluklarından birinin, okul programında açıktan ifade edilsin veya edilmesin değerleri aktarmak, belirlenmiş kurallarca öğrencilerin uyumunu sağlayarak onlara ahlaki gelişimi açısından destek verebilmek, karakterlerine pozitif yönde katkı sağlamak olduğunu söyler. Bununla beraber gizil program kapsamında, okul ortamındaki atmosfer, öğretmenlerin disiplinle ilgili anlayış ve beklentileri gibi faktörler, değer benimseterek öğrencilerin gelişimine olumlu katkıda bulunur. Toplumun bir parçası olan birey yaşamındaki planlı veya plansız edinmiş olduğu tecrübeleri ile farklı duygu, bilgi ve beceriler kazanmış olur. Bunların sonucunda edinilen doğru ve yanlış kazanımlar, kendi hayatının yön belirleyicileri olur. Bireyin böylelikle edindiği iyilik sadece kendisine değil, toplumun tamamına olumlu yansıması istenir. Böyle yaparak hem kendi hem de tüm bireyler için hayatın manasını bulmuş ve değerlerle hayat sürdürmenin toplumun tamamını mutluluğa huzura götüreceğine inanmıştır (Akbaş, 2007).

Okullarda etkili bir değerler eğitimi için, okulun tüm çalışanlarının öğretilecek bütün değerlere ilişkin birlikte hareket ederek örnek bir rol model olmaları gerekmektedir. Okullarda ahlaki anlayış çerçevesinde ortak hareket edilmesine yönelik

imkanlar oluşturulmalıdır. Okul ve etrafındaki sosyal alan toplum üyelerince kabul edilmiş etik değerlere uygun olarak şekillendirilmelidir. Ayrıca kabul görmüş bu değerlerin, okullardaki uygun ortamın oluşturulmasında ve geliştirilmesinde önemi oldukça büyüktür. Çünkü ahlaki açıdan yoksun yetişmiş öğrencilerin akademik bakımdan da başarısız olduğu, akademik eğitim kadar ahlaki eğitiminde önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Değerler eğitimi; veliler, okul yöneticileri ve öğretmenler başta olmak üzere, okulun tüm aktörlerinin sorumluluk alanına girmektedir.

2.5. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Sınıfın içerisinde öncü olan öğretmenin sınıf içindeki tutumları, öğrencilerin o sınıfta edindikleri yaşantılarını etkilemektedir. Bazen demokratik, bazen serbest ve bazen otoriter bir tutum içinde olan öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenciler de benzer tutumları benimsemekte ve onları davranış haline getirmektedirler. Öğrencilerin değerleri öğrenme sürecinde modellediği kişiler çok önemlidir. En fazla da ilköğretimde sınıf lideri olarak görülen öğretmenlerinin gösterdikleri tutumların öğrencilerin değer yargılarını daha çok etkilediği öngörülmektedir.

Çocuğun aileden sonra en çok vakit geçirdiği ve sosyalleştiği en önemli ortamlardan olan sınıf ortamı değerler ile ilgili farkındalığın ve öğretmenin bu konudaki hassasiyetinin öğrencide etkisi olan pek çok unsurla birlikte öğrencilerin değer sisteminin oluşmasında oldukça önemlidir. Değerler eğitimi sürecinde öğretmenin birçok görevi bulunmaktadır. Öğretmenin örnek olabilmesi, farklı biçimlerde değerleri öğrencilere sunabilmesi, öğrencileri özendirebilmesi ve onları yüreklendirmesi, farklı faaliyetlerle değerleri ortaya çıkarabilmesi vb. durumlar ile öğretmenlerin değerler eğitimindeki etkililiği artmaktadır. Öğretmen, müfredat içindeki faaliyetler beraberinde gizil öğrenmenin de etkisiyle değerleri kazandırabilmektedir. Öğretmenin kurduğu iletişim şekli, olaylara karşı takındığı tutum ve davranışlar, yararlandığı yöntem teknikler, öğretim esnasında kullandığı veya kullanmadığı pekiştiren değerlerin kazandırılmasında etkili olmaktadır.

Değerlerin kuramsal olarak ezberletilmesinden çok davranış haline getirilmesi önemlidir. Değerlerin uygulamalarla gösterilmesi bu konuda önemlidir. Öğretmenin ahlaki tavır ve davranışlara özen göstermemesi halinde, bu konuların felsefi özellikleri, kuramsal olarak ne kadarda anlatılsa, öğrencilerin faydasına olmayacağı bilinmelidir

(Ceylan, 2009, s.118). Değerler eğitimi sürecinde, somut ve uygulamalı örnekler halinde, öğretmenin model olduğu ve öğrencinin daha fazla sorumluluk aldığı ortamlarla başarının sağlanabileceği unutulmamalıdır. Araştırmalarda değerler eğitimi sürecinde öğretmenlerin yukarıda bahsedilen rollere benzer roller üstlendiklerini göstermektedir. Kirschenbaum'a göre (1995, s.47), öğretmenlerin değer eğitiminde kapsamlı olarak değerlerin öğretilmesine çalıştıklarını, telkinlerde bulunduklarını, kendilerinin öğretici, kolaylaştırıcı durumda olduğunu fark ettiklerini böylece öğrencilere model olduklarını ve öğrencilerin becerilerini bu süreçte geliştirdiklerini belirtmektedir.

Değerler eğitimindeki demokratik tavırların önemini belirtmek gerekir. Bu durum, hem etik olarak hem de yöntembilim olarak bir gerekliliktir. Demokratik tutumların temelinde insanların kurumsal hayata ve bu sürece yaygın şekilde katıldığı, kültürel farklılık olgusuna dayalı bir toplum biçiminin tanımlandığı bir öğretim süreci içerir (Kale, 2007, s.321). Geleneklerin ve otoriterin etkili olduğu kültürün geliştiği ortamlarda değerler eğitimi genel olarak söyleneni olduğu gibi kabul etme, kuralları ezberleme, rol modellerini seyretme ve istenilen düşüncenin aşılması şeklinde gerçekleştiği demokratik toplumlarda bu durumun, kişilerin kendilerini özgür biçimde ifade etmesi ve politik sisteme katabilmesi açısından bu yöntemler yeterli görülmemektedir (Doğanay, 2011, s.234).

Değerlerin ve tutumların öğrenciler tarafından kazanılması okul başarısı açısından da önemlidir. Öğretmenler, öğrencilerin karar verebilmelerinde, eğitimlerine ait alanlarda ve sınıf içinde kişiler arası bağlantıların geliştirilmesinde harika imkânlarla sahiptirler. Öğretmenlerin inancın ve sahip olunan değerlerin öğrenci davranışlarını biçimlendirilmedeki rolüne inanmaları gerekmektedir (Kim Suh ve Traiger, 1999, s.723). Duyuşsal anlamda okula bağlılığı olan öğrencilerin, okulu benimsemeleri, okula sahip çıkmaları, okulu severek devam etmeleri ve bunun sonucu olarak akademik açıdan başarılı olmaları beklenmektedir.

Değerlerin (duyuşsal alan) kazandırıldığı yer olarak sadece okul görülmemekte, okulun dışında da birey değerler kazanılabilmektedir. Burada eğitimcilerin görevi, istenilen davranışların okul içinde sistemli olarak öğrencilere kazandırılabilmesidir (Sönmez, 2009b, s.90). Öğretmenler birçok konuda olduğu gibi değerler eğitiminde, öğrencilere model olma durumundadırlar. Öğretmenin dürüstlük, güvenilirlik, sabırlı

olma, alçakgönüllülük gibi özellikleri taşıması gerektiği düşünülür (Bacanlı, 1998, s.27; Aydın, 2008, s.206). Bilgiye ulaşmanın pek çok yolun olduğu bu çağda öğretmenlerin bilgi aktarması eskisi kadar önemli görünmemektedir. Asıl önemli olan öğretmenin, bilgiyi sevdirmesi, öğrenciye iyi özellikler kazanmasında yardımcı olması ve ona model olmasıdır (Bacanlı, 1998, s.27).

Öğretmen değer kazandırma sürecinde değerler hakkındaki düşüncesini ortaya koymamalı, hangi değerlerin kazanılması durumunda öğrencilerde baskı oluşturmamalıdır. Olması gereken öğretmenin öğrencilere kendi değerlerini açıklamaları konusunda uygun bir ortam bulmalarını sağlamaktır (Aydın, 2008, s.200). Değerler, baskı, tehdit ve zorlama benzeri yöntemlerle bireylere kazandırılmaz. Değerlerin öğrenilmesi kişinin istemesi esasına dayanmalıdır. Bu ancak değerleri anlatan kavramların sevdirmesi ile olabilir. Sevgiyle donatılan değerler birey ve toplum tarafından daha kolay benimsenebilir (Tarhan, 2012, s.56). Değerler eğitiminde görülebilecek olumsuzluklara sebebiyet vermemeleri açısından öğretmenlere şu tavsiyelerde bulunmaktadır (Titus, 1994): Öğrencinin bir bütün olarak değerlendirilmesi, sahip olduğu bilgi, davranış ve duygularından yola çıkılması, bireye cesaret verebilmek için şeref, erdem, onur gibi örnek olan kavramları kullanması, çeşitli alıntılardan yararlanması, özlü sözleri kullanması, rehberlikte bulunabilmesi, öğrenciler açısından samimi, açık iletişim oluşturacak, tutarlı yüksek beklentiler sağlaması, öğrencilerin becerilerini geliştirmelerine yardım etmek için akran baskısını engellemesi, öz saygılarını devam ettirebilmek ve çatışma becerileri geliştirmelerini sağlaması, öğrencilere örnek oluşturması, saygı içeren bir dil kullanması, öğrencilerin homojen olmayan gruplar içinde işbirliği yapmalarına olanak vermesi, saygıda eksik davranışları ile beraber etik dışı ve ahlâk dışı davranışları düzeltebilmesi, öğüt vermek yerine öğretim yapabilmesidir.

Değer eğitimi sürecinde öğretmenlerin aşırıya kaçmamaya dikkat etmesi gereken bazı durumlar vardır. Bunlar (Ziebert, 2007, s.463): Katı tavırlar ve aşırı hoşgörülülük durumudur. Ahlaki öğrenimde gösterilen ahlaki katılık kişilerde tekelleşme ve otoritenin isteklerine şüphesiz uyma durumunu oluşturur. Katı tavırlarla verilen değer eğitimi, herhangi bir güvensizliğin oluşmasına müsaade etmemek ve hep doğru sonuçlara sahip olmayı amaçlayabilir. Fakat süreç, öğrenciler açısından beynin bu konuda ki düşüncelerini kontrol etmesi riski taşır. Aynı zamanda değer eğitimi sürecindeki aşırı

hoşgörölü tavırlar sosyal bir boşluk oluşturarak öğrencilerin bir karara varmasını ve bu kararı savunmasını engelleyebilir.

Değerler eğitimi sürecinin uygulandığı ortamlarda öğretmen ve öğrencilerde yerine getirilmesi beklenenler şunlardır: (Quebec Eğitim Bakanlığı, 1997. Akt. Sevinç, 2006, s.233).

- ✓ Bilgi ve beceriler edinerek deneyim kazanmaları,
- ✓ Etkin, bilinçli eleştirel, sahiplenene ve sorumlu bir tutum geliştirmelerini,
- ✓ Sistemli düşünceler geliştirmeleri, bir diğer ifadeyle, gerçekleri oluş nedenleri ile,
- ✓ İlkeleri, ilişkileri en önemlisi kendi yetenek ve potansiyellerini anlamalarını,
- ✓ Çok yönlü ve mutlak olmayan farkındalık geliştirmelerini,
- ✓ İnsanın ve dünyanın sağlığının bilincinde olmalarını,
- ✓ Demokrasi kavramının ve içerdığı hassas dengenin farkında olmalarını,
- ✓ Kişisel gelişimin bir gereksinim olduğunun farkında olmalarını.

Değerlerin öğretiminin okullardaki uygulayıcısı olan öğretmenlerden beklenen önemli görevler vardır. Bu hedefle öğretmenlerin (Kim Suh and Traiger, 1999, s.726; Tyree and Vence, 1997. Akt. Dilmaç, 2002, s.4; Aydın, 2010a., s.74):

- ✓ Bir model olmaları, veli ve rehber olmaları,
- ✓ Okulda ahlaki bir ortam oluşturmaları,
- ✓ Ahlaki disiplini uygulamaları,
- ✓ Sınıfta demokratik bir ortam oluşturmaları,
- ✓ Değerleri eğitim programı içinde öğretmeleri
- ✓ Öğrenciler arasındaki işbirliğini teşvik etmeleri,
- ✓ Öğrencilerin düşünme yeteneklerini geliştirmeleri,
- ✓ Öğrencilerdeki ahlaki değerlerin ortaya çıkmasının özendirilmesi,
- ✓ Öğrencilerin sahip olduğu problem çözme becerilerinin geliştirilmesi,
- ✓ Sınıfın dışında da farklı etkinliklerle öğrencilerin yetiştirilmesi,
- ✓ Okulda olumlu bir ahlaki kültürün oluşmasına yardımcı olmaları,
- ✓ Velilerle de işbirliği içinde olabilmeleri beklenmektedir.

Yapılan araştırmalar da öğretmenlerin değerlerin öğretimi sürecinde ki önemli rolünü ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin, gerek okul ortamında gerekse okul dışında model olarak değerleri doğru yansıtmaları, uygun davranış biçimleri içeren sınıf ortamı oluşturmaları, değişik yöntemler kullanarak resmi olarak sınıf içinde, resmi olmayarak

da sınıfın dışında değerlerin öğretilmesine ilişkin çocuklara farklı uygulamalar yaptırılmalarının gerekliliği önemle vurgulanmaktadır. Yapılan araştırmalarda karakter eğitimi açısından hassas olan birçok öğretmen arasından sadece model olabilen öğretmenlerin öğrenciler tarafından dikkate alındığını ortaya koymuştur. Bu ifadeye göre model olan öğretmenler öğrencileri için gerçekten dinleyebilen, dürüstlük ve saygıya dayalı bir öğrenme ortamı hazırlayabilen, üstünlük taslamayan ve otoriter olmayan, beklentilerini açıklayabilen, sözlerini tutan, çalışkan, öğrencilerin öğrenebilmesi konusuna duyarlı olan ve saygıyı sürdüren öğretmenlerdir (Sarı, 2007). Ahlaki bir rehber olacak öğretmen öğrencilerine sevgi ve saygı ile davranan, iyi örnek olan, toplum yararına olan davranışları destekleyen ve kırıncı olan davranışları düzeltebilen kişidir. Öğretmenler öğrencileri içinde ayırım yapmadan, onları alaya almadan, onur kırıncı ve özgüvenlerini zedeleyici hareketlerde bulunmadan onları önemseyip ilgi göstermelidir. Bu şekilde öğrencilere olumlu rol model ve de rehber olurlar.

2.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde değerler eğitimi konusuyla ilgili yurtiçi ile yurtdışı çalışmalarından bazılarına ait bilgiler yer almıştır.

2.6.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yurtiçinde yapılmış bazı çalışmalar şunlardır:

Yazıcı (2006), “Değerler Eğitime Genel Bir Bakış” adlı çalışmasında eğitim sürecinde kazanım olarak sadece bilişsel ve psikomotor kazanımların verilmesi ile bireylerin değerleri kazanamayacağını belirtmiştir. Evrensel olan değerlerin öğretilmesi değerler eğitiminin okullarda düzenli ve etkili şekilde yapılmasını gerektirmektedir. Bunun da sadece değerlerle ilgili konu ve kavramların öğretmenlerce özümsemiyle oluşabileceğini ifade etmiştir.

Akbaş (2008) “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış” adlı çalışmasında değer eğitimi akımlarından olan; karakter eğitimi, değer gerçekleştirme, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi akımlarının genel olan özelliklerini açıklamıştır. Geçmişte, yeni ilköğretim programlarının bir parçası olarak nasıl sonuçlanacağı bilinmeden ifade edilen değerlerin, eğitim öğretim programında tekrar bir bütün haline gelebilecek şekilde düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, açıklamalar, içerikler, öğretim

yaklaşımları, öğretmenlerin rolleri ve temel değer olarak kabul edilen karakter eğitimi, ahlak eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve yönelimleri anlatılmalıdır.

Dılmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı'nın (2008) "Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasının amacı, eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının değer algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma verileri Schwartz Değerler Listesi ve bireysel bilgi formundan yararlanarak yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyet açısından evrensellik, güç değerleri ve öz yönelim bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuş, yaş değişkeni açısından ise, 17-20 yaş arasındaki öğretmen adayları ile 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının öz yönelim değeri kapsamında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Değer algıları ortalamaları sınıf düzeyleri farklı olan öğretmen adayları arasında geleneksellik değer algısı alt boyutu incelendiğinde anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür.

Aktepe ve Yel (2009) "ilköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi" adlı çalışmada, Öğretmenlerin çoğunluğu sosyal adalet, aileye değer verme, ulusal güvenlik, sorumluluk, dürüstlük ve eşitlik benzeri değerleri tercih ettiği görülmektedir. Az sayıda öğretmenin ise, dünya meselelerinden uzaklaşma, sosyal güce sahip olma, zengin olma, hırslı olma, otoriter olma, itaatkâr olma ve heyecan verici bir yaşam sürme benzeri değerleri tercih ettikleri görülmüştür.

Uçar'ın (2009), "Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi" isimli araştırmasında sosyal bilgiler dersi programında bulunan değerlere ait kazanımlara yönelik olarak öğretmen görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda cinsiyet ve alan değişkenleri incelendiğinde anlamlı farklılıklar görülmemiştir. Var olan programdaki değerlerle ilgili olan kazanımların yeterliliği konusunda öğretmenlerin kazanımları yetersiz gördüğü fikri ortaya çıkmıştır.

Fidan (2009) "Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri" adlı araştırmasında, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde okuyan öğrencilerin değer eğitimi ile ilgili görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının büyük bir bölümü, değer öğretimindeki en etkili olan yöntemin değerleri yaşayarak öğrenmek olduğunu, değer öğretiminin de bilgi kadar önem arz ettiğini, verilen derslerin içeriğinin

ise bilgi temelinde olduğunu, her bireyin farklı değerlere yüklediği anlamın farklı olduğunu bu yüzden sorunlar yaşandığını ve medyanın değerlerinin önem kazandığını belirtmişlerdir.

Aladağ'ın (2009) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi” araştırmasının amacı, ilköğretimin 5. sınıf öğrencilerinin “sorumluluk” değerini kazanabilme ve gösterebilme düzeyine, sosyal bilgiler dersi içinde uygulanan değer öğretim programının gücünü belirlemektir. Bu çalışmada, deney ve kontrol grupları arasında ve kendi içinde nicel verilere bağlı karşılaştırmaların yanında, derinlemesine bilgiye ulaşabilmek için nitel araştırmanın desenleri de kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarından bazıları şöyledir: 1. Deney grubundaki ve kontrol grubundaki öğrencilerin uygulamanın ardından “sorumluluk” değeri için, Sorumluluk Ölçeği, Duyuşsal Düzey Ölçeği ve Bilişsel Düzey Ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında deney grubu tarafına anlamlı farklar olduğu görülmüştür. 2. Cinsiyet değişkeni için, öğrencilerin Bilişsel Düzey Ölçeği ve Sorumluluk Ölçeği puanlarının arasında anlamlı fark görülmemiştir. 3. Deney grubunda, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri değişkeni için, öğrencilerin Sorumluluk Ölçeğinin son test puanları ve annenin eğitim düzeyi arasında; Bilişsel Düzey Ölçeğinin son test puanları ve ailenin gelir durumu arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Öteki değişkenler arasında ise anlamlı farklılık görülmemiştir.

Okudan'ın (2010) “Eğitim Yöneticilerinin Değer Eğitimi Yeterliliklerini Algılama Ölçeği” ile yaptığı çalışmada, “Ölçeğin Koordine ve Karar Süreçlerini Yürütme ve Okul Kültürü Oluşturma” adlı alt boyutları farklı değişkenler ile incelenmiştir. Okullardaki değer eğitimi uygulamalarına bağlı olarak okul dışı çevrenin düzenlenmesi alt boyutuna yönelik kadın yöneticilerin erkek yöneticilere nazaran daha fazla önem verdikleri belirlenmiştir. Görev yaptığınız okulda değerler eğitimi program çerçevesinde örtük veya açık bir program halinde etkili olmuyorsa bu durum karşısında ifadelerden hangisi sizi daha iyi anlatmaktadır? Sorusuna eğitim yöneticilerinden sırasıyla şu cevaplar gelmiştir; yöneticilerin ve öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda yeterli sayılacak teorik ve pratik bilgiye sahip olmadıkları, okulun kamu yönetimiyle ilgili işlerinin yoğunluğunun etkisi ve okul ikliminin ve okul kültürünün değer eğitimi engellemesi. En yetersiz görülen tanımlama ise “değerler eğitimi çalışmalarına ilgin bulunmamaktadır” şeklinde gösterilmektedir. Yöneticilerin, “Okulunuzdaki değer

eğitimi kapsamında olan faaliyetleri lme değerlendirmeye alıyor musunuz?” sorusuna %12,7 oranında evet, %50,7 oranında hayır yanıtını verirken %36,6’sı bazen yanıtını vermiştir. Eğitim yöneticilerinin değer eğitimi ile ilgili okulunuz içinde sorumluluğu paylaşan öğelere ilişkin görüşlerinde, en önemli öğenin uzman kuruluşlar olduğu belirlenirken, ğretmen seçeneğinin en az önemli görülen öğe olması ise dikkat çekmiştir.

Yalar’ın (2010), ilköğretim sosyal bilgiler ğretim programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirilmesi adlı araştırmasında, sosyal bilgiler ğretim programı içinde yer alan değer eğitimine ilişkin öğretmenlerin görüş ve önerileri belirlenmiş, bunun yanında araştırmada değer eğitimi ile ilgili yapılandırmacı yaklaşım göz önünde alınarak öğretmenler için bir program modülünün geliştirilebilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada sonuçlarından bazıları şu şekildedir: Öğretmenler medya araçlarınca gösterilen şiddet ve saldırgan davranış içeren yayınların okullardaki değerler eğitimine etkilerinin olumsuz olduğunu, okuldaki değerlerin aile ve sosyal çevre içinde yeteri kadar pekiştirilmediğini, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerde alınan değerler eğitimi derslerinin değerlerin öğrencilere kazandırılmasında faydalı olacağını belirtmektedirler. Öğretmenlerin neredeyse tamamı görsel ve işitsel araç-gereçlerin okullarda tam halde bulunmasının değerler eğitiminin etkili olabilmesi açısından gerekliliği görüşünde birleşmiştir.

Memiş ve Gedik’in (2010) “Sınıf ğretmenlerinin Değer Yönelimleri” adlı araştırmasında, sınıf ğretmenlerinin değerlere ait yönelimlerinin belirlemesi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucuna göre; sınıf ğretmenlerinin evrensel değerlere verdiği önemin yanında güvenlik, yardımseverlik, öz-yönlendirme, uygunluk, yaşamdan keyif alma, gelenek, uyarılma, başarı gibi değerlerine de önem verdikleri iktidar ve güç değerine ise en az önem verdikleri belirlenmiştir. Güvenlik ve evrensellik, alt değişkenler arasındaki en önemli değerlerdir; Güç değeri ise en düşük değerdir. Yaş değişkeni bakımından evrensellik ve geleneksellik değerleri için anlamlı olan farklar bulunmuştur. Medeni durum değişkeninde ise uygunluk ve başarı değerleri arasında anlamlı olan farklar tespit edilmiştir. Başarı değerinde ise sınıf öğretmenleri arasında çocuk sahibi olmayanların algıları çocuk sahibi olanlara göre anlamlı farklılık göstermektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında hiçbir değerde anlamlı olan farklılıklar tespit edilememiştir.

Şenay'ın (2011) “İlköğretim Okulları Birinci Kademedeki Görevli Yönetici Ve Öğretmen Algılarına Göre İstenmeyen Öğrenci Davranışları, Önleme Yöntemleri” adlı çalışmasının amacı, yönetici ve öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın bazı sonuçları ise şu şekildedir: Öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışları önleme yöntemleriyle görev değişkenleri arasında anlamlı olan farklılıklar bulunmamıştır. Kadın, öğretmen ve yöneticiler öğrencilerdeki istenmeyen davranışları önleme belirli yöntemleri, erkek, öğretmen ve yöneticilere nazaran daha çok kullanmaktadırlar. Öğrencilerin kişisel özelliklerinden oluşan istenmeyen öğrenci davranışları ile bunları önleme yöntemleri, 31 ile 40 yaş arası öğretmenlerin sınıflarında daha fazla görülmektedir.

Balcı ve Yanpar Yelken (2010) araştırmalarında; İlköğretim öğretmenlerince “değer” kavramına yüklenilen anlamları incelemişlerdir. Çalışmanın sonunda; öğretmenlerin bu kavrama ilişik açıklamalarının çoğunun değer topluam yaşamındaki yerinin ve değer bireylerin toplumsallaşması ve aynı zamanda kişilik gelişimine de önemli derecede katkı sağladığı görülmüştür. Öğretmenler; değerlerin kişiler ve toplum arasındaki ilişkileri düzenlemeye ait rolünden yola çıkarak değer ile davranış arasındaki ilişkiye bununla birlikte değer ile toplum kuralları ve normlar arasındaki ilişkilere de önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerin değer kavramına ilişik paha, yarar, önem, kıymet, karşılık, ölçüt, ölçü, eder ve bedel benzeri ifadelerle başvurarak günlük konuşma dilindeki sözcük karşılıklarına da başvurdukları görülmüştür. Araştırmadaki öğretmenler değer kavramı hakkındaki görüşlerini açıklarken değer eğitimi ve değer işlevlerini de vurgulamışlardır. Bu açıklamalara göre karakterin gelişmesinde, bireyin toplumdaki yerini fark etmesinde, toplumun devamlılığını sağlamasında, toplumsal birliğin desteklenmesinde, toplumsal değerler sisteminin pekiştirilmesinde ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlanmasında değerler eğitiminin önemi görülmüştür.

Yazıcı (2013) araştırmasında, değerler eğitimi çalışmasına gönüllü olarak katılan öğretmenlerin profillerini ve görüşlerini incelemiş sonuçları şu şekilde ifade etmiştir. Bingöl ilinde yapılan değerler eğitimi ile ilgili çalışmasına gönüllü olarak dahil olan öğretmenlerin; mesleki ve bireysel özellikleri, öğretmenlik mesleğiyle değer eğitimi ilgisi, değerler eğitimi başlığındaki yenilikleri takip etme düzeyleri, okuldaki değerler eğitimi çalışmalarına karşı il ve okul yöneticilerinin yanı sıra öğretmen, veli ve

öğrencilerin de bakışı incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları şu şekildedir; değerler eğitimine gönüllü olarak katılanların çoğunluğu 26 ile 40 yaş arasındaki evli ve çocuk sahibi erkek öğretmenlerden oluşmuştur. Öğretmenlerin %83.3 oranında değerler eğitimiyle alakalı bir hizmet içi eğitime katılmadıkları, %56.7 oranında değer eğitimi ile alakalı materyalleri takip etmediklerini, %63.3 oranında ise diğer okullarda değerler eğitimi ile ilgili olan çalışmaları ve sonuçlarını izlemedikleri görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarından biri de öğretmenlerin tamamının, değerler eğitimi konusunun öğretmen yetiştirme programında olması gerektiği ve değerlere bağlılığın toplumda zayıflaması ile ilgili fikirlerinin ortak olduğunun ortaya çıkmasıdır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarına devam edeceklerini belirttikleri belirlenmiştir. Ayrıca değer eğitimine ilişkin olumlu yaklaşımın il yöneticilerinden (%96.7), okul yöneticilerine (%80) ve öğretmenlere (% 73.3) doğru azaldığı sonucu görülmüştür. Araştırma sonucunda velilerin ve öğrencilerin ilgilerinin birbirinden farklı olduğu görülmüştür.

Ateş'in (2013) ilkököl ve ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine yaptığı nitel araştırmasında ulaştığı sonuçlar şu şekildedir: Değer eğitimi, değer eğitiminin amaçları, değer eğitiminin uygulama şekilleri ve yararları konularında eğitimlerin verilmesi gerekliliği görülmüştür. Milli ve manevi değerler ile birlikte sorumluluk, farklılıklarımıza saygı ve birlikte yaşamak gibi değerlerin diğerlerinden önce kazandırılmasının uygun olabileceği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin olumlu örnek olmasının ise bir zorunluluk olduğu fark edilmiştir. Değerler eğitimi kazanımlarının davranışa dönüştürülmesi açısından tek başına okuldaki çalışmaların yeterli olmadığı görüşüne de ulaşılmıştır. Bu açıdan okul ikliminin ise değerler eğitimi kazanımlarına uygun şekilde düzenlenmesi gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitiminin içerdiği kazanımların elde edilebilmesi için tüm paydaşların ortak hareket etmesi gerektiği görüşüne ulaşılmıştır.

Izgar' ın (2013) çalışmasında ilköğretim 8. sınıf düzeyinde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisi araştırılmıştır. Uygulanan bu program ile öğrencilerin tutum ve davranışlarının değiştiği ise belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışma ile uygulanan programın öğrencilerin bağımsızlık, arkadaşlık, insan onuruna saygı, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, adalet, gizlilik, çevreye ve çeşitliliğe saygı alt basamaklarındaki demokratik tutum ve davranışlarını pozitif anlamda değiştirdiği sonucuna varılmıştır.

2.6.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Fixler'in (2000) yılı çalışmasında, sorumluluk, saygı ve işbirliği merkezli olan karakter eğitimi içerikli program hazırlamış böylece anaokulunda eğitim gören çocukların karakter eğitimini incelemeyi amaçlamıştır. Yaptığı bu çalışmada hem öğretmen hem aileler tarafından karakter eğitimi gerekliliğini belirtebilmek ve gelişimi belgeleyebilmek için davranış kontrol listeleri tutulmuştur. Çalışmanın içeriğini sınıf toplantılarında ve demokratik ortamın oluşturulması sırasında öğretmenlerin rol model olması, işbirlikli öğrenme etkinlikleri, çoklu zekâ kullanılması ve öğrenme süreci içinde ve istendik yaşam becerilerinin kazanılmasında aile katılımı oluşturabilmektir. Bu çalışmanın sonucunda, çocukların bazılarında karakter gelişiminde ilerlemeler gözlenmiştir ancak istenilen sonuçlara ulaşabilmek için biraz daha süre verilmesi önerilmiştir.

Maricopa Community College bölgesinde The Institute for Global Ethics tarafından 2001-2002 eğitim-öğretim yılında yapılan çalışma değerler ve etik ile ilgilidir. Araştırmanın sonucuna göre bölgedeki insanların sorumluluk, saygı içerikli, doğruluk ve değerlerin merkezine odaklandıklarını belirlemiştir. Değerlerin hangilerinin öğretileceği sorusuna ise, bölgedeki insanların ortak paylaştıkları değerlerin öğretilebilmesi katılımcıların ortak düşüncesi olarak belirtilmiştir. Katılımcıların etik ve değerler öğretiminin yüksek okulda olabileceğine dair düşüncelerinin çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Birçok katılımcı ise ailenin, karakter eğitimi açısından daha güçlü bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Araştırmaya katılanların %15'i gelecek 10 senede önem verilen değerlerin değişebileceğini belirtirken, geri kalan katılımcılar ise bu görüşe katılmamışlardır. Çalışmada gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların, en fazla "doğruluk" en az ise "doğayı koruma" değerini önemsedikleri belirlenmiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan katılımcıların ise, en az dindarlık, cömertlik ve sosyal uyum değerlerine önem verdikleri belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılara, ahlaki olan üç ikilem sunulmuştur. Bu ikilemler göz önüne alındığında bireylerin yapmayı tercih edecekleri şeyleri ve olacak durumları nasıl yargılayacakları incelenmiştir. Sonuç olarak, bireylerin önemsedikleri değerler ile yöneltilen ikilem durumlarına ait çözümler arasında bir ilişki bulunamamıştır. Kabul edilen değerlerin, kişilerin seçecekleri karar prensiplerinin ön görücüsü olmadığı belirtilmiştir (Akt: İşcan 2007).

Knafo (2003) çalışmasında, otoriter ailelerin çocuklarının değerler eğitiminden nasıl etkilendiğini araştırmıştır. Bu çalışmada 82 otoriter ve 252 otoriter olmayan İsraili aile araştırmaya katılmıştır. Otoriter aileler genellikle çocuklarının gelenekçilik, güç ve uyum gibi değerlere daha fazla önem göstermelerini; evrensellik, öz yönelim ve iyilik yapma değer türlerini daha az önemsemelerini istemektedirler. Bu iki tip ailenin çocukları kıyaslandığında ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir: otoriter ailelerin çocukları tarafından güç değerine verilen önemin daha fazla ancak iyilik ve evrensellik değerine verilen önem daha azdır. Ayrıca ailelerin otoriter olması ile çocuğun güç değerine verdiği yüksek önem birleştiğinde çocuklarda görülen zorba olarak adlandırılan davranışlarında artarak üst derecelere çıktığı belirlenmiştir (Akt: İşcan 2007).

Refshauge (2004) araştırmasında, Avustralya da bulunan NSW devlet okullarında yürütülen değer eğitimi çalışmalarını incelemiştir. Değerlerin öğretilmesinde sınıf, okul ve topluma yönelik olan bilgiler sunmuştur. Değerlerin öğrenim alanının tek başına sınıf veya okullar olmadığı; aile ve çevreyi de içine alan geniş bir durum olduğundan bahsetmiştir. Ancak öğrencilerin, okul tarafından sunulan iyi örnekleri gözlemleyerek esas değerleri daha çok benimseyebildiklerini belirtmektedir. Araştırmasında değerler eğitime yönelik olarak okul toplumunu çok yönlü ve kapsamlı olacak şekilde incelemiştir. Okulda yürütülen değerler eğitiminin sosyal ve toplumsal sonuçlarının üzerinde de durmuştur (Akt:Çetinkaya, 2016).

Thornberg (2008) çalışmasında, öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarına yönelik algılarını araştırmıştır. Bu araştırma bulgularına göre değer eğitimi uygulamalarının bazı yönlerden sorunlu olduğu görülmüştür. İlk olarak ortak etik bir dilin, konuyla alakalı teorik bilgilerin, davranış bilimlerindeki ve eğitimdeki araştırmaların eksikliği, değerler eğitimi uygulamalarına ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine engel olmaktadır. Bu sebeple genellikle değerler eğitimi planlanmamış ve tepkisel şekilde gerçekleşmektedir. İkinci olarak, değerler eğitiminin büyük bir bölümü öğrencilerin okulda günlük davranışları üzerine odaklanılarak, okulda geçirdikleri hayatlarıyla ilişkilendirilmekte ve dolayısıyla örtük programın alanına bırakılmaktadır. Bundan dolayı öğrencilerin okulda öğrendiklerine ilişkin kontrol ve farkındalıkları yok olmaktadır. Son olarak; değerler eğitiminde kurallara, davranışlara, uyumlu ve iyi bir karakter ve eğitilmiş bir kişi olmaya çokça odaklanması, etiğin norm aktarımı ve kural eksikliği sorununa inmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı değer eğitimi çoğunlukla

veya kısmen bilinçsiz olarak gerçekleşmektedir. Öğretmenler arasında da değerler eğitimi alanına yönelik mesleki bilgi de eksik görünmektedir.

Lucas (2009) çalışmasında, Batı Virginia'nın Güneybatısında kırsal bir yerleşim yerinde bulunan ortaokul öğretmenlerinin karakter eğitime ilişkin algılarını incelemiştir. Çalışma ile öğretmenlerin karakter eğitimi hakkındaki düşünceleri, bu eğitimi nasıl uyguladıkları, eğitimi uygularken teşvik edici veya engel olarak neleri gördükleri araştırılmıştır. Araştırmanın soruları şu şekildedir: 1. Ortaokulda görevli öğretmenlerin, öğretmenlerin karakter eğitimini açıklaması bakımından, karakter eğitimi algısını belirleyen nedir? Karakter eğitiminin önemi nedir? 2. Uygulama seçimi ile ortaokul öğretmenlerinin karakter eğitimi nasıl belirleniyor? 3. Karakter eğitiminin uygulanmasına teşvikte bulunan ve uygulamayı engelleyen şeyler nelerdir? Çalışma 12 adet yarı yapılandırılmış öğretmen görüşmeleri olarak hazırlanmıştır. Altı öğretmen gelişigüzel şekilde Character Development Team okulundan seçilmiştir. Altı kişi ise dengeyi sağlayabilmek amacıyla eğitim personeli arasından gelişigüzel seçilmiştir. Sınıf dersleri gözlenmiş, ders planları incelenmiş ve eğitim materyalleri kullanılmıştır. Doküman analizleri ve gözlemler ile karakter eğitimini bütünleştirebilmek için Kagan'ın (2002) beşli (öğretim programı, öğretim programı dışı, yaygınlık, bağlamsal ve yapısal) yaklaşımını açıklamaya çalışmıştır. Verilerin analiz sonuçları öğretmenlerin karakter eğitimini oldukça önemli gördüğü sonucunu çıkarmıştır. Okulun, önem verdiği karakter eğitime yoğunlaşmasına karşın öğretmenler karakter eğitimini açık, seçik ve sözlü bir açıklamayla tanımlamışlardır. Program; saygı, sorumluluk, güvenilirlik, yardımseverlik, adalet ve vatandaşlık özellikleriyle açıklanmıştır. Öğretmenler, karakter eğitimindeki gelişim ögesi olarak aile yaşantılarını, dini unsurları ve öğrenilen anıların birleşmesinden oluşan geçmişlerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin zayıf değer yönleri maddi imkanı yetersiz aile, anne-babasızlık ve toplumsal etkinin birleşiminden oluşmaktadır. Sırası ile; televizyon, müzik, elektronik oyunlar da karakter eğitimini olumsuz etkileyen birincil kaynaklar olarak ifade edilmiştir.

Ishii (2010) araştırmasını, kamudaki okullarda karakter eğitimi uygulaması, insan değerleri, Sathya Sai Eğitime odaklanma: Sathya Sai Okulu, Leicester, İngiltere ve Hindistan'da bir durum çalışması isimli araştırma, İngiltere ve Hindistan'da yarı yapılandırılmış ve açık uçlu görüşmeler ile doğrudan gözlem, katılımcı gözlem ve yansıtıcı günlükler ile yapmıştır. Bu çalışmayı 4 farklı grupta ele almıştır. Bunlar:

Felsefe veya Sathya Sai Okulu öğretmenleri görev duygusu, öğrenme ya da dönüşüm süreci, öğretim yöntemi, öğretim programı ve eğitim ortamı açısından Sathya Sai eğitimin benzersiz özellikleri; Sathya Sai Eğitimde inanç ve disiplin gelişimidir. Araştırmada, karakter eğitiminin uygulayıcısı olan öğretmenler okulda var olan iç ve dış faktörlerin karakter eğitimini fazlaca etkilediğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, öğretmenlerin öğrencilerdeki potansiyellerin ortaya çıkması için yardım ettikleri belirtilmiştir. Programın daha etkili olabilmesi açısından öğretmenlerin insani değerlerin olduğu ve şiddetin olmadığı bir yaşam içinde rol model olmaları gerekmektedir.

“Yaşayan Değerler Eğitim Programı” (UNESCO) kapsamlı bir değerler eğitimi programıdır. Bu program ile eğitim sağlama, pratik metodoloji, çocuklar ve gençler için evrensel değerler keşfetme ve geliştirme fırsatı bulma konusunda yardımcı olması için eğitimcilere, ailelere, rehber öğretmenlere ve diğer ilgili çocuklara değerler eğitimi ile ilgili farklı aktiviteler sunulmaktadır. Eğitim programı, barış, sevgi, saygı, işbirliği, dürüstlük, mutluluk, saflık, alçak gönüllülük, sorumluluk, özgürlük, hoşgörü ve birlik için yaşam değerlerinin etkinliklerini içerir. Programdaki yaklaşım öğrenci merkezlidir, esnek ve interaktiftir böylece yetişkinlerin de işini kolaylaştırıcı bir role sahiptir” (Herdem, 2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, çalışma grubuna (evren ve örneklem), veri toplama araçlarına, veri toplama sürecine ve araştırma verilerinin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, araştırma probleminin sonuçlarına ulaşmak için nicel ve nitel verileri bir araya getirip istatistiki veriler ile deneyimlerin birleştirilmesini sağlayarak her iki açıdan problemlerin sonuçlarına ulaşip kavramamızı sağlayan bir yöntemdir. Bu yönüyle tek yöntemli araştırmalara göre daha avantajlı sonuçlar verir. Karma yöntem, nicel ve nitel verilerin basit bir birleşimi değil her ikisinin birbirini destekleyici bir biçimde kullanıldığı detaylı çalışmalardır (Fırat, Yurdakul ve Ersoy, 2014, s.67). Nicel ve nitel veriler elde edilip analiz edildikten sonra nicel ve nitel yöntemlerin üstün yanları kullanılır (Creswell, 2017, s.2-3). Karma yöntem, araştırmacıya açık uçlu verilerle birlikte kapalı uçlu verileri sunarak iki farklı bakış açısı sunmayı sağlamaktadır (Creswell, 2017, s.16).

Bu araştırmada, karma yöntem desenlerinden açıklayıcı ardışık desen kullanılmıştır. Açıklayıcı ardışık desen ile öncelikle nicel araştırma yapıp araştırma verilerinin açıklanması sonrasında ise nitel araştırma verileriyle çıkarımda bulunulması amaçlanır (Creswell, 2017, s.39).

Araştırmanın nicel kısmında kullanılan yöntem tarama araştırmasıdır. Bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerini belirlemeye yönelik verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir. Ölçek verileri, bireylere telefon yoluyla, e-posta yoluyla ya da bizzat bireylerin kendisine sorulmasıyla elde edilir. Bu yöntemin avantajlarından biri de büyük gruplardan birçok veri elde etmeye olanak sağlamasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.16). Araştırmanın nicel kısmında “Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği(DETÖ)” nden elde edilen veriler kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel kısmında ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler kullanılmıştır. Burada nitel araştırma yöntemleri desenlerinden olan durum

çalışması yapılmıştır. Durum çalışması gerçek ortamında durumları derinlemesine anlayıp değerlendirmeyi amaçlayan, bağlamı ve diğer karmaşık yapıları içinde bulunduran bir araştırma desenidir (Yin, 2017, s.4). Durum çalışmalarında, doküman analizine ek olarak görüşme ve gözlemler tercih edilir. Buradaki amaç; durum ile ilgili kesin ve ayrıntılı tanımlamalara ulaşmaktır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.263). McMillan'a (2000) göre durum çalışmasında, detaylı bir çalışma olması için grubun küçük seçilmesi gerekir. Çünkü böyle bir çalışma büyük bir grupta yüzeysel çalışmaktan daha iyidir. Tek durum desenlerinde, tek bir analiz birimi (bir birey, bir kurum, bir okul, bir program vb.) vardır. Daha önceden kimsenin çalışıp ulaşamadığı durumlar bütüncül tek durum deseni ile çalışılabilmektedir. Bu şekil bir çalışma ise daha sonraki araştırmacılara ışık tutar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.290). Araştırmada bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Elazığ ilinde görev yapan sınıf ve branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde evrenimizi oluşturan öğretmen sayısının 8524 olduğu tespit edilmiştir (MEB, 2019).

Araştırmanın nicel basamağındaki örneklemini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Elazığ ilinde görev yapan 273 sınıf öğretmeni ve 252 branş öğretmeni olmak üzere toplam 525 öğretmen oluşturmuştur. Karagöz'e (2017) göre örneklem sayısının belirlenmesinde, 9000 kişinin oluşturduğu bir evrende örneklem grubunun 368 kişiden oluşması yeterli olmaktadır (s.61). Bu bağlamda örneklem grubumuzun yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu doldurmayıp araştırmaya katılmak istemeyen öğretmenler araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmanın nicel kısmında yer alan örnekleme olarak tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örneklem yöntemi, araştırmacının yaptığı çalışma için ihtiyaç duyduğu büyüklükteki örnekleme ulaşınca kadar en kolay ve ulaşılabilir katılımcılardan veri toplamayı amaçlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2017, s.131).

Tablo 1*Öğretmenlerin Demografik Verilere Göre Dağılımı*

	Değişken	Frekans	Yüzde
Yaş	22-32	265	50,5
	33-43	218	41,5
	44-54	35	6,7
	55-65	7	1,3
	Toplam	525	100
Cinsiyet	Kadın	220	41,9
	Erkek	305	58,1
	Toplam	525	100
Mesleki Branş	Sınıf Öğretmeni	273	52
	Branş Öğretmeni	252	48
	Toplam	525	100
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	149	28,4
	6-10 yıl	199	37,9
	11-15 yıl	103	19,6
	16-20 yıl	42	8
	21-25 yıl	16	3
	26 yıl ve üzeri	16	3
	Toplam	525	100
Okul Türü	Eğitim Fakültesi Lisans	376	71,6
	Diğer Lisans	149	28,4
	Toplam	525	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmanın nicel basamağındaki örneklem grubunun çeşitli değişkenlere göre dağılımı görülmektedir. Bu verilere göre:

- ✓ Yaş dağılımı incelendiğinde; 265 (%50,5) kişinin 22-32 yaş aralığında, 218 (%41,5) kişinin 33-43 yaş aralığında, 35 (%6,7) kişinin 44-54 yaş aralığında, 7 (%1,3) kişinin 55-65 yaş aralığında olduğu görülmektedir.
- ✓ Cinsiyet dağılımı incelendiğinde; 220 (%41,9) kişinin kadın, 305 (%58,1) kişinin erkek olduğu görülmektedir.
- ✓ Mesleki branş dağılımı incelendiğinde; 273 (%52) kişinin sınıf öğretmeni, 252 (%48) kişinin branş öğretmeni olduğu görülmektedir.
- ✓ Mesleki kıdem dağılımı incelendiğinde; 149 (%28,4) kişinin 1-5 yıl arasında, 199 (%37,9) kişinin 6-10 yıl arasında, 103 (%19,6) kişinin 11-15 yıl arasında, 42 (%8) kişinin 16-20 yıl arasında, 16 (%3) kişinin 21-25 yıl arasında, 16 (%3) kişinin 26 yıl ve üzerinde hizmet sürelerinin olduğu görülmektedir.
- ✓ Okul türü dağılımı incelendiğinde; 376 (%71,6) kişinin eğitim fakültesi lisans, 149 (%28,4) kişinin diğer lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmanın nitel basamağındaki örneklemini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Elazığ ilinde görev yapan 15 sınıf öğretmeni ve 15 branş öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın nitel basamağındaki örnekleminde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmacının kendi kişisel gözlemlerinden hareket ederek araştırma sorununa uygun geldiğini düşündüğü belirli özellikleri taşıyan katılımcıların seçildiği örnekleme türüne amaçlı örnekleme denir (Güzbüz ve Şahin, 2017, s.132). Nitel araştırmalarda örnekleme grubuna farklı yaklaşılmaktadır. Yani nitel araştırmalarda nicel araştırmalarda olduğu gibi nicelik temsiline bakılmaz (İslamoğlu ve Alınacak, 2016, s.220)

3.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin elde edilmesinde iki farklı ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler şunlardır:

1. Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ)

2. Öğretmen Görüşme Formu

• **Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ):** Araştırmanın nicel kısmında ölçek olarak, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarını ölçmek için Çetin (2018)'in hazırlamış olduğu “Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ)” kullanılmıştır. Bu ölçek, 5’li likert tipinde (Hiç Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kısmen Katılıyorum, Büyük Ölçüde Katılıyorum, Tamamen Katılıyorum) ve 31 maddeden oluşmaktadır. Üç alt faktörden oluşan Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği’nin, birinci alt faktörü 13 maddeden oluşmakta ve bu alt faktör değer eğitiminin inancına yönelik olumlu tutumları yansıttığından dolayı bu faktör “değer eğitiminin gereğine inanç” olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin ikinci alt faktörü 7 maddeden oluşmakta ve değer eğitimi benimsenmeye yönelik olumlu tutumları yansıttığından “değer eğitimi içselleştirme” olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin üçüncü alt faktörü ise 11 maddeden oluşmakta ve değerler eğitime ilişkin olumsuz tutumları yansıttığından “değer eğitime yönelik olumsuz inanç” olarak adlandırılmıştır. Ölçekte yer alan 11 maddede olumsuz ifade kullanılırken 20 maddede ise olumlu ifade kullanılmıştır. Puanlama yapılırken “değer eğitime yönelik olumsuz inanç” alt faktörü için ters puanlama yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 155 en düşük puan ise 31’dir. Ölçekten alınacak puanların yüksekliği değer eğitime yönelik olumlu tutumun bir

ifadesidir. Ölçeğin geliştirilme çalışmasında, yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek toplam varyansının %48.93 olduğu belirlenmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen bulgular sonucunda ise uyum indeksleri referanslarına dayalı olarak ölçeğin yeterli olduğu kabul edilmiş olup ölçeğin 3 faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Analizler sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.95 birinci alt faktör için .91, ikinci alt faktör için .87, üçüncü alt faktör için .71 olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak değer eğitime yönelik tutum ölçeğinin gerekli psikometrik özelliklere sahip bir ölçeğe aracı olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmamızda kullandığımız bu ölçekle, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları incelenmiştir. “Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” ekler bölümünde, bu ölçeği hazırlamış olan kişilerden gerekli izinler alınmış olup yazışmaların kayıtları ise izin belgeleri bölümünde sunulmuştur.

• **Öğretmen Görüşme Formu:** Araştırmanın nitel kısmında ölçek olarak, hazırlanan 6 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan 14 maddeden 8’i uzman görüşü neticesinde formdan çıkarılmıştır. Bu görüşme formu araştırmacı tarafından ilgili literatür taranarak ve alan uzmanı iki akademisyenin görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular “Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” içerisinde yer alan maddelerin, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme çerçevesinde seçilmiş öğretmenler tarafından detaylı açıklanmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca öğretmen görüşme formundaki sorular “Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği”nde yer almayan bazı noktalarında açıklanmasını sağlayacak şekilde oluşturulmuştur. “Öğretmen Görüşme Formu” ekler bölümünde sunulmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Öncelikle araştırmada kullanılan “Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” ile “Öğretmen Görüşme Formu” için gerekli izinler alınmış ve alınan tüm izinler izin belgeleri bölümünde sunulmuştur. Araştırmanın ilk kısmında belirlenen zaman diliminde araştırmacı tarafından ulaşılan öğretmenlere ilk olarak bilgilendirilmiş gönüllü olur formu dağıtılmıştır. Bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu dolduran öğretmenlere aynı anda “Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın ikinci kısmında da seçilen öğretmenlerle çalışma yapabilmek için

öncelikle telefon görüşmesi yapıp, görüşmenin yapılacağı gün ve saat önceden belirlenmiştir. Tüm görüşmeler bir hafta içerisinde tamamlanmıştır. Yapılan görüşmelerde öğretmen cevaplarının doğru ve samimi olmasının araştırma için önemine değinilmiştir. Görüşmeler yüz yüze yapıp ortalama 15 dakika kadar sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin nicel analizinde; frekans, yüzde dağılımları, standart hata, ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık değerleri, güvenilirlik, bağımsız gruplar t testi, ANOVA kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar destekli istatistik paketi olan SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle katılımcıların demografik verilere göre nasıl dağılım gösterdikleri analiz edilip incelenmiştir. Daha sonra ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmış olup verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 2

<i>Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Analizi</i>		
Faktörler	Cronbach Alfa Katsayısı	Madde Sayısı
Faktör-1 (Değerler Eğitiminin Gereğine İnanç)	.90	13
Faktör-2 (Değerler Eğitimi İçselleştirme)	.83	7
Faktör-3 (Değerler Eğitime Yönelik Olumsuz İnanç)	.87	11
Toplam	.93	31

Tablo 2'deki güvenilirlik analizi neticesinde elde edilen sonuçlara göre; 1. alt boyutun güvenilirlik analizi .90, 2. alt boyutun güvenilirlik düzeyi .83, 3. alt faktörün güvenilirlik düzeyi .87, ölçeğin toplam güvenilirlik düzeyinin .93 olduğu tespit edilmiştir. Hair vd. (2006) ölçeklerin güvenilirliğinin iyi olarak nitelendirilebilmesi için güvenilirliğin .70'in üzerinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda ölçeğin tamamının güvenilirliğinin "iyi" olduğu kabul edilebilir.

Araştırmada kullanılan değişkenlerin ortalama, standart sapma, çarpıklık(skewness) ve basıklık(kurtosis) değerleri hesaplanarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir. Araştırmada kullanılan değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri +2 ve -2 aralığında değerler alıyorsa verilerin normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir (George ve Mallery, 2010). Başka bir araştırmada ifade edilen görüşe göre değişkenlere ait değerlerin normal dağılım gösterdiğinin kabul

edilebilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin +3 ve -3 aralığında değerler alması yeterli görülmektedir (Shao, 2002).

Tablo 3

<i>Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Normallik Testleri</i>			
	Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3
Ortalama	4,07	3,70	4,30
Standart Sapma	.59	.62	.61
Çarpıklık	-.839	-.533	-1,309
Basıklık	.716	.393	.213

Tablo 3'te yer alan normallik test sonucunu incelediğimizde araştırmada kullanılan değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ve -2 aralığında değerler aldığı ve normal dağılım gösterdiği saptanmıştır.

Dağılımın normal olduğu belirlendikten sonra bağımsız gruplar t-testi belirlenmiş, t-testlerinden elde edilen verilere göre eta kare hesaplanmış ve etki büyüklüğü belirlenmiştir. Bağımsız gruplar t-testi için kullanılan eta kare değerini hesaplamak için şu formül kullanılır:

$$\eta^2 = \frac{t^2}{t^2 + (N1 + N2 - 2)}$$

Dağılımın normal olduğu belirlendikten sonra tek faktörlü ANOVA istatistiği yapılmıştır. Yapılan istatistikler sonucunda elde edilen değerlerin eta karesi hesaplanmış ve etki büyüklüğü belirlenmiştir. Tek faktörlü gruplar arası ANOVA testi için kullanılan eta kare değerini hesaplamak için şu formül kullanılır:

$$\eta^2 = \frac{\text{Gruplar arası kareler toplamı}}{\text{Toplam kareler toplam}}$$

Cohen (1988)' e göre etki düzeyine ait referans aralıkları; .01=küçük etki, .06= orta düzey, .14=büyük etki düzeyini ifade etmektedir (Pallant, 2017, s.269).

Verilerin nitel analizinde ise görüşme formlarının incelenmesi için içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde ulaşmak istenilen amaca yönelik, yapılan görüşmelerle

elde edilen verilerden kavram ve ilişkiler oluşturulur. Böylelikle derin bir inceleme yapan içerik analizi sayesinde keşfedilmemiş kavram ve temalara ulaşılır. İçerik analizindeki çalışma sistemi, dört aşamalıdır. İlk olarak görüşmeden elde edilen veriler kodlanır. İkinci olarak kodların ortak olanları birleştirilir ve temalar elde edilir. Üçüncü aşamada kod ve temalar bir sistematığe dökülür. En son olarak da elde edilen bulgular yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.227). Kodlama işleminde veriler detaylı olarak okunur ve ham verilerden kodlara ulaşılır. Kodların ortak yönleri dikkate alınarak birleştirilir ve temalara ulaşılır. Sonrasında temalar yorumlanır ve sonuca ulaşılır (Creswell, 2017, s.154). Bu çalışmada da öncelikle görüşme verilerinden kodlara ulaşılmıştır. Kodlanan veriler üzerinde çözümleme işlemleri yapılarak öğretmenlerin değerler eğitime yönelik görüşleri sistematik bir şekilde tablolarla ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra bu bulgular yorumlanmıştır.

İyi bir nitel araştırma; araştırmacıların sosyo-ekonomik kökeni, tarih, kültür ve cinsiyeti gibi arka plandaki durumlara göre şekillenen bulgulara ilişkin araştırmacılar tarafından yapılan değerlendirmeleri içerir. Bu durumlar çalışmanın geçerliği açısından önemlidir (Creswell, 2017, s.202). Bu çalışmada da durumlar derinlemesine betimlenmiş ve araştırmacıların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Gibbs' e (2007) göre çözümlemelerin hata içermediğinden emin olmak için kontrolünün yapılması gerekir. Kodların çalışma boyunca anlamlarının sapmadığından emin olunması için veriler ile kodlar sürekli karşılaştırılarak kısa notlar alınır. Ayrıca verilerin farklı araştırmacılar tarafından kodlanması bağımsız olarak oluşturulan kodların karşılaştırılması ve çapraz kontrolünün yapılması önemlidir. Bu durumlar çalışmanın güvenilirliği için önemlilik arz eder (Creswell, 2017 s. 291). Bu çalışmada da verilerin analizi sürecinde içerik analizi yapılırken sürekli gerekli kontroller yapılmış, notlar alınmış ve farklı bir araştırmacı tarafından verilerin bağımsız kodlaması yapılarak çapraz kontrol sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Bu bölümde öğretmenlere uygulanan ölçeklerden elde edilen sonuçların istatistiksel analizlerine ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutum ölçeğinde yer alan maddelere verdikleri yanıtlardan elde edilen veriler, öncelikle betimsel olarak analiz edilmiş daha sonra yaş, cinsiyet, mesleki branş, mesleki kıdem ve mezun olunan okul türü değişkenlerine göre incelenmiştir.

Tablo 4

<i>Ölçek Maddelerinin Betimsel Analizi</i>				
Faktör	Ölçek Maddeleri	$\bar{x}$	Sd	N
1	Birçok sosyal problemin değer eğitimiyle çözümlenebileceğini düşünüyorum.	3,90	.842	525
1	Değer eğitiminin programlar içerisindeki yoğunluğu artırılmalıdır.	4,10	.807	525
1	Değer eğitiminin öğrencilerin davranışlarında olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyorum.	4,27	.806	525
2	Değer eğitimi için zaman harcamak hoşuma gider.	4,02	.903	525
3	Değer eğitimi konusunda yapılanlar gereksizdir.	4,35	.908	525
1	Değer eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetleri sürekli olmalıdır.	3,75	.925	525
1	Eğitim programlarındaki bütün dersler değerlerle ilişkilendirilmelidir.	3,98	.902	525
1	Değerlere uygun davranan insanlar dikkatimi çeker.	4,21	.787	525
2	Değer konulu kitapları okumaktan zevk alırım.	3,81	.893	525
2	Ana teması değer olan etkinliklere katılmak hoşuma gider.	3,95	.813	525
2	Değer eğitimi için sürekli zaman ayırabilirim.	3,43	.872	525
2	Değer temalı filmleri takip ederim.	3,43	.902	525
2	Değer eğitimi konusunda arkadaşlarımla sohbet etmekten hoşlanırım.	3,84	.897	525
3	Değer eğitiminin abartıldığını düşünüyorum.	4,28	.957	525
3	Derslerde değer eğitimi için harcanan zaman boşa geçmiş zamandır.	4,50	.823	525
1	Değer eğitime emek harcamaya değer.	4,21	.812	525
1	Bedeli ne olursa olsun değer eğitiminden vazgeçilmemelidir.	4,09	.920	525
1	Değer eğitimi konusunda proje yarışmaları düzenlenmelidir.	3,91	.922	525
1	Değer eğitimi konusunda başarılı çalışmalar ödüllendirilmelidir.	4,15	.949	525
3	Eğitim-öğretim konusunda yetkili olsam, değer eğitimi aklıma gelecek en son konu olurdu.	4,49	.835	525
3	Değerlerden bahsedilmesi beni rahatsız eder.	4,59	.761	525
1	Değer eğitimi konusunda yapılacak etkinliklerin sayısı artırılmalıdır.	4,00	.928	525
3	Herkesin değer eğitimi konusunda seferber edilmesi hoşuma gitmez.	4,07	1,028	525
1	Değerlerin yaşanıldığı çevreler, yerleşim alanları, beldelerle ilgili araştırmalar yapılmalıdır.	3,96	.804	525
2	Arkadaşlarımı değerlere uygun davranmaları konusunda uyarırım.	3,43	.956	525
3	Herkesin değer eğitimi konusunda sorumluluk taşıması yersizdir.	4,49	.812	525
3	Değer eğitime olmazsa olmaz bir anlayışla bakılması beni rahatsız	4,35	.930	525

	ediyor.			
3	Değer eğitimi ile ilgili konuları sıkıcı buluyorum.	4,36	.881	525
3	Değerler, eğitimle düzelmeyecek kadar yıpranmıştır.	3,67	1,204	525
3	Değerlerin edinilmesi için eğitime gerek olduğunu düşünmüyorum.	4,15	1,117	525
1	İnsanların değerleri yaşadığı ve yaşattığını görmek çok hoşuma gider.	4,50	.735	525
	Genel Ortalama	4,07		

Tablo 4'teki verilere baktığımızda en yüksek ortalamaya sahip olan maddenin "Değerlerden bahsedilmesi beni rahatsız eder." maddesinin ortalaması ($\bar{x}$)=4,59 olduğu görülmektedir. Bu maddeyi, olumsuz soru köküne sahip olan maddeler içerisinde yer aldığından dolayı tersten kodlayıp olumlu soru köküyle belirttiğimizde "Değerlerden bahsedilmesi beni rahatsız etmez." şeklinde ifade edebiliriz. ($\bar{x}$)=4,59 ortalama ile en yüksek ortalamaya sahip olan bu madde, düzey olarak "Tamamen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgu öğretmenlerin değer konularıyla ilgili sürekli konuşulmasından rahatsız olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. En düşük ortalamaya sahip olan maddelerin ise ($\bar{x}$)=3,43 ortalama ile "Değer eğitimi için sürekli zaman ayırabilirim.", "Değer temalı filmleri takip ederim." ve "Arkadaşlarımı değerlere uygun davranmaları konusunda uyarırım." maddeleri olduğu görülür. Bu maddelerin düzey olarak "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğu bulgusuna ulaşılır.

Tablo 4'ten çıkartılabilecek bir diğer sonuç ise öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum ölçeğinde yer alan 31 maddeden; 3 maddenin düzey olarak "Kısmen Katılıyorum", 25 maddenin "Büyük Ölçüde Katılıyorum" ve 3 maddenin "Tamamen Katılıyorum" düzeyinde olduğu görülmektedir. Tablo 4'ten elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarının ortalamasının ($\bar{x}$)=4,07 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu değer, öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili tutumlarının "Büyük Ölçüde Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

4.1.1. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Yaş Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum ölçeğinden yaş değişkenine göre anlamlı farklılığının olup olmadığını belirleyebilmek için bilgisayar destekli istatistik programında tek faktörlü gruplar arası ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 5*Yaş Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları*

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Faktör-1	Gruplar arası	.549	3	.183	.523	.667	.003
	Gruplar içi	182,338	521	.350			
	Toplam	182,887	524				
Faktör-2	Gruplar arası	1,400	3	.467	1,189	.313	.006
	Gruplar içi	204,524	521	.393			
	Toplam	205,925	524				
Faktör-3	Gruplar arası	.085	3	.028	.074	.974	.000
	Gruplar içi	199,770	521	.383			
	Toplam	199,855	524				

Tablo 5'teki analiz sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları yaş değişkenine göre, 1. alt faktör için ($p=.667>.05$), 2. alt faktör için ($p=.313>.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.974>.05$) olduğundan dolayı her üç faktör için de anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .003, 2. alt faktör için .006 ve 3. alt faktör için .000 olduğu dikkate alınırsa, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının yaş değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılığı olmadığı ve çok küçük bir etki büyüklüğü olduğu belirlenmiştir.

4.1.2. Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarını cinsiyet değişkenine göre belirlemek için bilgisayar destekli istatistik programında bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır.

Tablo 6*Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları*

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	SD	T	P	η^2
Faktör-1	Kadın	220	4,1846	.03633	.53881	3,624	.000	.024
	Erkek	305	4,0013	.03522	.61508			
Faktör-2	Kadın	220	3,7675	.04033	.59815	2,055	.040	.008
	Erkek	305	3,6553	.03686	.64369			
Faktör-3	Kadın	220	4,4496	.03266	.48438	5,070	.000	.046
	Erkek	305	4,1923	.03886	.67864			

Tablo 6'daki analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları cinsiyet değişkenine göre, 1. alt faktör için ($p=.000<.05$) 2. alt faktör için ($p=.040<.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.000<.05$) olduğundan dolayı her üç faktör için de anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .024, 2. alt faktör için .008 ve 3. alt faktör için .046 olduğu dikkate alınır, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumunda cinsiyet değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılık olduğu fakat bu anlamlı farklılıktan kaynaklanan etki büyüklüğünün küçük olduğu ifade edilebilir.

4.1.3. Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Mesleki Branş Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarını mesleki branş değişkenine göre belirlemek için bilgisayar destekli istatistik programında bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır.

Tablo 7

Mesleki Branş Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

	Mesleki Branş	N	$\bar{x}$	S	SD	T	P	η^2
Faktör-1	Sınıf Öğretmeni	273	4,1119	.03290	.54352	1,356	.176	.003
	Branş Öğretmeni	252	4,0415	.04013	.63712			
Faktör-2	Sınıf Öğretmeni	273	3,7211	.03605	.59563	.711	.477	.000
	Branş Öğretmeni	252	3,6820	.04156	.65967			
Faktör-3	Sınıf Öğretmeni	273	4,3200	.03753	.62002	.769	.442	.001
	Branş Öğretmeni	252	4,2785	.03877	.61543			

Tablo 7'deki analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları mesleki branş değişkenine göre, 1. alt faktör için ($p=.176>.05$), 2. alt faktör için ($p=.477>.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.442>.05$) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her üç faktörde de mesleki branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmediği tespit edilmiştir.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .003, 2. alt faktör için .000 ve 3. alt faktör için .001 olduğu dikkate alınır, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik

tutumunda mesleki branş değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılık olmadığı ve küçük bir etki büyüklüğünün olduğu ifade edilebilir.

4.1.4. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum ölçeğinden mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı farklılığının olup olmadığını belirleyebilmek için bilgisayar destekli istatistik programında tek faktörlü gruplar arası ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 8

Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Faktör-1	Gruplar arası	2,106	5	.421	1,209	.303	.012
	Gruplar içi	180,780	519	.348			
	Toplam	182,887	524				
Faktör-2	Gruplar arası	3,157	5	.631	1,616	.154	.015
	Gruplar içi	202,768	519	.391			
	Toplam	205,925	524				
Faktör-3	Gruplar arası	3,236	5	.647	1,708	.131	.016
	Gruplar içi	196,619	519	.379			
	Toplam	199,855	524				

Tablo 8’deki analiz verilerine göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları mesleki kıdem değişkenine göre; 1. alt faktör için ($p=.303>.05$), 2. alt faktör için ($p=.154>.05$), 3. alt faktör için ($p=.131>.05$), olduğundan dolayı her üç faktör için de anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .012, 2. alt faktör için .015, 3. alt faktör için .016 olduğu dikkate alınır; öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının mesleki kıdem değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılığı olmadığı ve çok küçük bir etki büyüklüğü olduğu belirlenmiştir.

4.1.5. Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Okul Türü Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını mezun olunan okul türü değişkenine göre belirlemek için bilgisayar destekli istatistik programında bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır.

Tablo 9*Okul Türü Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları*

	Okul Türü	N	$\bar{x}$	S	SD	T	P	η^2
Faktör-1	Eğitim Fakültesi Lisans	376	4,0622	.03182	.61705	-1,056	.292	.002
	Diğer Lisans Programları	149	4,1182	.04247	.51838			
Faktör-2	Eğitim Fakültesi Lisans	376	3,6995	.03316	.64308	-.172	.864	.000
	Diğer Lisans Programları	149	3,7095	.04801	.58606			
Faktör-3	Eğitim Fakültesi Lisans	376	4,2759	.03316	.64297	-1,533	.126	.004
	Diğer Lisans Programları	149	4,3612	.04469	.54555			

Tablo 9'daki analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimiye yönelik tutumları mezun olunan okul türü değişkenine göre, 1. alt faktör için ($p=.292>.05$), 2. alt faktör için ($p=.864>.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.126>.05$) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her üç faktörde de mezun olunan okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmediği tespit edilmiştir.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .002, 2. alt faktör için .000 ve 3. alt faktör için .004 olduğu dikkate alınırsa, öğretmenlerin değerler eğitimiye yönelik tutumunda mezun olunan okul türü değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılık olmadığı ve küçük bir etki büyüklüğünün olduğu ifade edilebilir.

4.2. Öğretmen Görüşme Formundan Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde elde edilen nitel bulgulara ve bu bulgulara dayalı yapılan yorumlara yer verilmiştir. Öğretmenler ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen veriler 6 soru için 6 başlık altında incelenmiştir. Bu verilerden elde edilen kodlamalar ve temalar frekansları ile tablo şeklinde sunulmuştur. Kodlamalarda “K1-...-K15” arası sınıf öğretmenlerini, “K16-...-K30 arası branş öğretmenlerini tanımlamaktadır.

4.2.1. Değer Denilince Akla Gelen Çağrışımlara İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değer denilince aklınıza ne geliyor?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 10*Değer Denilince Akla Gelen Çağrışımlara İlişkin Bulgular*

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değer Çağrışımları	Sosyal, Bilimsel ve Ekonomik Düzey	13
	Kültür (Yaşanmışlık-Birikim)	9
	İnanç	7
	Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)	6
	Ahlaki İlke	5
	Davranış Tarzı	5
	Soyut Ölçü	3
	Sevgi, Saygı, Adalet vb. öğeler	3
	Nitelik	1

Tablo 10’a göre öğretmenlere yöneltilen “Değer denilince aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Değer Çağrışımları” temasına ait 9 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “Sosyal, Bilimsel ve Ekonomik Düzey”, “Kültür (Yaşanmışlık-Birikim)”, “İnanç”, “Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)”, “Ahlaki İlke”, “Davranış Tarzı”, “Soyut Ölçü”, “Sevgi, Saygı, Adalet vb. öğeler” ve “Nitelik” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “Sosyal, Bilimsel ve Ekonomik Düzey” kodunda 13 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K5: “Bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi öğeler, sosyal, bilimsel ve ekonomik düzeyde toplumu geliştiren olgulardır.”

K7: “Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, bilimsel ve ekonomik alanlardaki maddi ve manevi öğelerin tümüdür.”

K9: “Kültürü, inancı, bilimsel ve ekonomik boyuttaki maddi ve manevi öğeleri kapsar.”

K11: “Milletlerin sahip olduğu sosyal, kültürel vb. alanlardaki öğelerin tümüne denir.”

K12: “Bir milletin sahip olduğu sosyal ve kültürel öğelerin bütünüdür.”

K24: “Toplumların oluşturduğu ve sahip olduğu kültürel, sosyal, ekonomik vb. alanlarda maddi ve manevi öğeler olarak tanımlanabilir. Ancak günümüzde daha çok manevi öğeler aklımızda oluşmaktadır.”

“Kültür (Yaşanmışlık-Birikim)” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: *“Her toplumun kendine ait kültürü vardır. O kültürü oluşturan parçaların hepsi o toplumun değeridir.”*

K2: *“Kişinin içinde yaşadığı toplumun kültürünü oluşturan ilkelerdir.”*

“İnanç” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: *“İnanç ve kültürümüzün parçası olan davranışlar ile olumlu ve olumsuz düşünceler aklıma geliyor.”*

K22: *“Milleti oluşturan inanç ve kültürlerdir. İnsan için önemli olan maddi ve manevi öğelerin tümüdür.”*

K25: *“Toplumsal düzenin sağlanmasında yazılı kurallardan ziyade uygulamalarda görülebilen ve inanç tabanında ortaya çıkan kurallar bütünüdür.”*

“Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)” kodunda 6 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K15: *“İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan, toplumsal hayatı düzenleyen kurallardır.”*

K23: *“Bir toplumdaki insanların yaşamalarını sağlayan ortak anlayışlardır.”*

K28: *“Toplumun yazılı olmayan hukuk kurallarıdır. Toplumun oluşumundaki manevi olgudur.”*

K29: *“Kaynağını sosyal, ekonomik, psikolojik, dini ve ahlaki sistemlerden alan bir toplumun varlığını sağlayan, büyük çoğunluk tarafından benimsenen ortak davranış biçimleridir.”*

“Ahlaki İlke” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: *“Toplumun ahlaki ilkelerine uygun öğelerdir. İnsanların davranışlarına yansıyan ahlaki kavramlardır.”*

K26: *“Bir şeyin gerekliliğini belirlemeye yarayan ölçü ve ahlaki ilkelerdir.”*

“Davranış Tarzı” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K13: *“Kendi kültürümüzü, inancımızı öğrenip, yaşayıp davranış biçimimize yansıtmaktır.”*

K18: *“Bir toplumun kültür ve sosyal yaşantısındaki olumlu bütünlüğünün davranış tarzına aktarılmasıdır.”*

“Soyut Ölçü” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K16: “*Topluma milli kimlik kazandıran soyut ölçü ve insan yararına olan kabul görmüş ilkelere değer diyebilmek gerekir.*”

K30: “*Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçüt, bir toplumun kültürü ve inancı gelmektedir.*”

“Sevgi, Saygı, Adalet vb. öğeler” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K3: “*Toplumsal sorumluluk, adalet, dayanışma, sevgi, saygı gibi kavramlar akla gelir.*”

K10: “*Sevgi, saygı, hoşgörü, merhamet ve dürüstlük gibi kişide olması gereken iyi ve doğru insan olma gereklilikleri aklıma geliyor.*”

K19: “*Adalet, sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük yani insanı diğer canlılardan ayıran kavramlar bütünü.*”

“Nitelik” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K8: “*Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel vb. öğeler akla ilk gelenlerdir. Aynı zamanda bir varlığın ya da nesnenin taşıdığı önemi belirleyen niteliktir.*”

Katılımcıların değer denilince akla gelen çağrışımlara yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok toplumun sosyal, bilimsel ve ekonomik düzeyi ile toplumun kültürü yani yaşanmışlığı, birikimi dikkat çekmektedir. Bunun yanında inanç, toplumsal kural, ahlaki ilke, davranış tarzı, soyut ölçü, nitelik, sevgi, saygı, adalet vb. öğelerin akla gelen unsurlar olduğu ifade edilmiştir.

4.2.2. Sorunların Çözümünde Değerler Eğitiminin Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Günlük yaşamda karşılaşılan sorunların değerler eğitimi ile çözümlenebileceğini düşünüyor musunuz? Neden?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 11*Sorunların Çözümünde Değerler Eğitiminin Etkisine İlişkin Bulgular*

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değerler Eğitiminin Etkisi	Davranış Tarzı	6
	İçselleştirme	5
	Önemsemek	4
	Ahlaki İlke	4
	Temel-Yapı Taşı	4
	Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)	3
	Yaşanmışlık-Birikim	2
	Sevgi, Saygı, Yardımseverlik vb. öğeler	2
	Kolay ve Kalıcı Oluş	1
	Hoşgörü-Empati	1
	Rol Model	1
	Aile	1

Tablo 11'e göre öğretmenlere yöneltilen "Günlük yaşamda karşılaşılan sorunların değerler eğitimi ile çözümlenebileceğini düşünüyor musunuz? Neden?" sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta "Değerler Eğitiminin Etkisi" temasına ait 12 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; "Davranış Tarzı", "İçselleştirme", "Önemsemek", "Ahlaki İlke", "Temel-Yapı Taşı", "Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)", "Yaşanmışlık-Birikim", "Sevgi, Saygı, Yardımseverlik vb. öğeler", "Kolay ve Kalıcı Oluş", "Hoşgörü-Empati", "Rol Model" ve "Aile" kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan "Davranış Tarzı" kodunda 6 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: "Birçoğunun çözülebileceğini düşünüyorum. Çünkü değerler eğitimi ile olumlu düşünceler ve inançlar davranışa yansır. Davranış olarak kazanılmış hal ve hareketler de sorunların çözümünde etkilidir."

K23: "Birçok problem değerler ile çözülür. Ancak anlatılan değer yaşamda karşılığını bulmuyorsa anlamsız kalır. Yani davranışlara yansması gerekir. İnsanlar bu değerleri yaşamda davranış olarak görürlerse dil eğitimine benzer şekilde farkında olmadan öğrenirler."

K27: "Değerler eğitimi bireyler tarafından sahip olduğu düşüncenin etkisinde kalmadan kabul görür ve davranış haline gelirse çözülebileceğini düşünüyorum."

"İçselleştirme" kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: "Elbette düşünüyorum. Birçoğu çözülür. Nasıl çözülür; değerlerimizi içselleştirebilmişsek çözülür. Çünkü her şeyin temelinde ahlaki değerler vardır."

K5: “Bireylere kazandırılacak değer kavramlarının içselleştirilmesi gerçekleşirse, sorunların çözümlenebileceğini düşünüyorum.”

K17: “Toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğu tarafından değerler kavranmış ve içselleştirilmiş olursa etkili olabilir.”

“Önemsemek” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K21: “Evet düşünüyorum. Değerlerimizi kaybetmemiz ve yaşatmamamız sonucunda toplumda birçok manevi sıkıntı doğmuştur. Değerlerimize önem verilmesi ile birçok sorunun çözümlenebileceğini düşünüyorum.”

K22: “Evet değerlere yeteri kadar önem verilerek yaşamdaki sorunlar çözümlenebilir.”

“Ahlaki İlke” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: “Evet çünkü değerler toplumu ayakta tutan ahlaki ilkelerdir.”

K10: “Evet düşünüyorum. Çünkü değerler insanların vicdanlarını ve davranışlarını etkileyen ahlaki ilkelerdir.”

K30: “Çözümlenebileceğine inanıyorum. Değer eğitiminin bireyi ahlaki anlamda doyuracağını ve ahlaki ilkelere sahip bireylerin de sorunları pozitif anlamda çözebileceğine inanıyorum.”

“Temel-Yapı Taşı” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: “Değerler eğitiminin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü değerlerle yoğrulmuş bir toplumun temeli sağlamdır.”

K8: “Değerler eğitimi ile sorunların aşılacağını düşünüyorum. Çünkü değerler, toplumu ayakta tutan yapı taşlarıdır.”

“Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K2: “Değerler, insanların olumsuz davranışlarını ortadan kaldıran toplumsal kurallar olduğu için çözümlenebileceği kanaatindeyim.”

K14: “Evet, düşünülebilir. Birçok sorun değerler eğitimi ile çözülebilir. Çünkü değerler eğitimi, sorunların farkına varılmasını sağlar. Doğru ve yanlış ayırt etmeye yarar. Değerler toplumsal kurallardır. Kurallara uyulursa sorunlarda çözülmüş olur.”

“Yaşanmışlık-Birikim” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K9: *“Evet çözüleceğini düşünüyorum. Çünkü değerler toplumun geçmişten gelen birikimleridir.”*

K15: *“Bazı olumsuz davranışlar değerler eğitimi ile olumlu yönde değiştirilebilir. Çünkü değerler yazılı olmayan, toplumun yaşanmışlıklarından doğan kurallardır.”*

“Sevgi, Saygı, Yardımseverlik vb. öğeler” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K16: *“Tabi ki çözülebilir. Her çatışmanın, sorunun temelinde hep anlayış, saygı, sevgi gibi değerlerin eksikliği bulunmaktadır.”*

K18: *“Çözümenebilir. Değerlerimize göre yaşayıp hareket edersek sorunları en aza indirmiş oluruz. Sevgi, saygı, adalet, yardımseverlik vb. gibi değerler bir toplumda yer edinmişse orda sorun yaşanmaz zaten.”*

“Kolay ve Kalıcı Oluş” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K3: *“Evet düşünüyorum. Aynı zamanda değerler eğitimi ile kavramların kazanılmasının daha kolay ve kalıcı olacağı inancındayım.”*

“Hoşgörü-Empati” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K19: *“Büyük oranda çözüleceğine inanıyorum. Çünkü değerlerini bilen empati yapar, ılımlı yaklaşır, hoşgörülü olur bu da çoğunlukla sorunları çözmeye yardımcı olur.”*

“Rol Model” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K20: *“Değerler eğitiminin etkili bir şekilde öğretilmesiyle faydalı olacağını düşünüyorum. Ayrıca rol model olmakla da çözüm gerçekleşebilir.”*

“Aile” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K28: *“Evet günlük yaşamda karşılaşılan sorunlar değerler eğitimi ile çözülebilir. Fakat bu eğitim en temelden başlanarak verilmelidir. Öncelikle aileler ve toplumun diğer kesimleri bu eğitime dahil edilmelidir. Okullar ile sınırlı kalmamalıdır.”*

Katılımcıların sorunların çözümünde değerler eğitiminin etkisine yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin değerleri davranışlarına yansıtma, değerleri benimseyip içselleştirebilme, gerçekten değerleri önemseme konularına dikkat çekmişlerdir. Bunun yanında değerler; toplumun ahlaki ilkeleri, yapı taşları, toplumsal kuralları, birikim ve yaşanmışlıkları olduğu için değerlerin sorunların çözümünde etkili olduğu görüşünde bulunmuşlardır. Aynı zamanda değerlerin aktarımında kalıcılığa vurguda bulunularak hoşgörü ve empati sahibi olmanın, değerleri aktaracak kişinin o değerleri öncelikle kendisinde barındırması yani rol model olması ve ailenin de bu işin içinde bulunularak bütünlük sağlanması konularına vurgu yapmışlardır.

4.2.3. Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değerlerin eğitim programındaki yoğunluğunu yeterli buluyor musunuz? Neden?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 12

Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğu	Önemsemek	9
	Davranışlara Uyarlamak	7
	Etkinlik	7
	İçerik	6
	Teori-Uygulama	5
	Öğretim	4
	Ders	4

Tablo 12’ye göre öğretmenlere yöneltilen “Değerlerin eğitim programındaki yoğunluğunu yeterli buluyor musunuz? Neden?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğu” temasına ait 7 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “Önemsemek”, “Davranışlara Uyarlamak”, “Etkinlik”, “İçerik”, “Teori-Uygulama”, “Öğretim” ve “Ders” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “Önemsemek” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K9: “Yeterli görmüyorum. Değerler eğitimi programları daha çok önemsenmelidir.”

K24: “Hayır. Çünkü günlük hayatta değerler eğitimi eksikliğinden kaynaklı birçok sorun yaşıyoruz. Bu eğitim programında değer eğitiminin yeterli olmadığını gösteriyor. Davranışlarımıza yansıtılabilmemiz için değerler eğitimi daha çok önemsenmelidir.”

K27: “Kısmi olarak yeterli buluyorum. Evet güzel çalışmalar yapılıyor fakat daha fazla yapılmalı. Özellikle önemi konusunda yeterli bilgilendirmenin yapılması gerekir.”

“Davranışlara Uyarlamak” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K5: “Kısmen. Yoğunluktan ziyade değerlerimizi yaşayabilmenin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Teori değil, uygulama olmalı. Davranışlara yansıtılabilmesi gerekir.”

K11: “Yeterli buluyorum. Ancak önemli olan değerleri yaşam haline getirmektir.”

“Etkinlik” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K3: “Yeterli olduğu düşüncesinde değilim. Olumsuz davranışların mümkün olduğunca azalması için etkinlik sayıları arttırılmalıdır.”

K20: “Yeterli değil. Çünkü gerçek anlamda bir zaman ayrılmıyor. Fazlaca etkinlik yapılmalı düşüncesindeyim.”

K22: “Yeter değil. Ancak etkinliklerle daha fazla önem verilmelidir.”

“İçerik” kodunda 6 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: “Türkçe ve Hayat Bilgisi derslerinde metin içlerinde daha fazla yer verilebilir.”

K6: “Kısmen. Programda ve ders kitaplarında biraz daha ağırlık verilebilir. Sadece Türkçe ve Hayat bilgisi dersleri ile kalmamalı diğer derslerde de konular arası ilişkilendirme yapılarak aktarılmalı.”

“Teori-Uygulama” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K2: “Hayır, sadece teoride yani yazılı kağıt üzerinde yapıldığını uygulama da ise zaman azlığından dolayı yapılamadığını düşünüyorum.”

K12: “Yeterli bulmuyorum. Uygulamadaki yetersizliği değerler eğitiminin anlaşılmasında kalmasına neden olmaktadır.”

“Öğretim” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: “Değerler eğitimi programda olmasına rağmen etkinlikleri yeterli değil. Öğretime daha çok önem veriliyor.”

K29: “Hayır. Programlarda akademik eğitimden ve başarıdan önce değer ve ahlakın gelmesi gerekiyor.”

“Ders” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K8: “Hayır. Değerler eğitimi programda ara bir disiplin olarak değil ayrı bir ders olarak yer almalı. Öğretmen kılavuz kitabının da olması verimi artıracaktır.”

K13: “Hayır, yeterli bulmuyorum. Değerler eğitimi için ayrı bir ders olması gerektiğini düşünüyorum.”

K21: “Yeterli bulmuyorum. Bence çok az. Bunun için ayrı bir ders olmalı ve bol bol etkinlik yapılmalı.”

K25: “Yeterli bulmuyorum. Çünkü değer sadece okul programına dahil edilerek çözülemez. Okullarda ayrı bir disiplin olarak dahil edilmeli. Sadece disiplinler arası bir kazanım olarak serpiştirilmiş durumda.”

Katılımcıların değerlerin eğitim programındaki yoğunluğuna yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin değerleri daha çok önemsememiz gerektiğini ve bol bol etkinlik yaparak değerleri daha iyi kavrayıp yaşamımıza aktarmamız yani davranışlarımızla bunu göstermemiz gerektiğine vurgu yapmışlardır. Aynı zamanda öğretimin önemsendiğini ifade edip değerler eğitiminin de önemsenmesi gerektiğini vurgulayarak derslerde içerik olarak arttırılması ve teoride kalmayıp bolca uygulama yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Bunun yanında değerler eğitiminin ayrı bir ders olması gerektiğini de ifade etmişlerdir.

4.2.4. Değerler Eğitiminde Etkinlik Yapmanın Önemine İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 13*Değerler Eğitiminde Etkinlik Yapmanın Öneme İlişkin Bulgular*

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değerler Eğitiminde Etkinliklerin Önemi	İçselleştirip Hayata Uyarlama	16
	Farkındalık-İlgi	9
	Kalıcılık	7
	Bütünlük	3
	Rol Model	2
	Plan	2
	Görsellik	1
	Somutlaştırma	1
	Verim	1
	Öğrenci Seviyesine Uygunluk	1

Tablo 13'e göre öğretmenlere yöneltilen "Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta "Değerler Eğitiminde Etkinliklerin Önemi" temasına ait 10 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; "İçselleştirip Hayata Uyarlama", "Farkındalık-İlgi", "Kalıcılık", "Bütünlük", "Rol Model", "Plan", "Görsellik", "Somutlaştırma", "Verim" ve "Öğrenci Seviyesine Uygunluk" kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan "İçselleştirip Hayata Uyarlama" kodunda 16 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: "Oldukça önemli çünkü değerleri benimseyip içselleştirmemize yardımcı olacaktır."

K9: "Etkinlikler çocuklara davranış kazandırma açısından gereklidir."

K10: "Etkinlikler, değerleri benimsetmesi açısından önemlidir. Etkinlikler sayesinde gelecek nesillere daha kalıcı örnekler bırakılabileceğini düşünüyorum."

K20: "Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler kişinin verilen değerleri daha çok kavramasını, içselleştirmesini sağlar."

K22: " Etkilidir. Ancak değerler eğitimi yaşamdan bağımsız düşünülmemeli, her an her dakika yaşamın içinde olmalıdır. Yapılan etkinlikler yaşama yansıtılmalıdır."

K23: "Etkinlikler öğrenci davranışları üzerinde çok etkili oluyor bence bu etkinlikler daha fazla yapılmalı."

K24: "Kendi kültürümüzü, inancımızı öğrenip yaşayıp ve davranışa aktarmakla değerler eğitimi kalıcı hale getirilmelidir."

"Farkındalık-İlgi" kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: “Öğrencilerde farkındalık oluşturacağını düşünüyorum. Bu yüzden etkinliklerin büyük bir öneme sahip olduğunu düşünüyorum.”

K11: “Etkinlikler farkındalık oluşturur. İnsanların bilinçlenmesinde önemlidir. Rolü büyüktür.”

K13: “Çocukların ilgisini çektiğinden dolayı değerlerin aktarılmasında kolaylık sağlar. Bu da etkinliklerin önemini artırır.”

K14: “Öğrenciler etkinlikler sayesinde değerlerin farkına varıyorlar. Bilmedikleri değerler hakkında fikir sahibi olmaları etkinliklerin önemini vurguluyor.”

K29: “Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler daha çok dikkat çekmek ve herkesi bunun içine katmak adına önemlidir o yüzden bolca etkinlik yapılmalıdır.”

“Kalıcılık” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K3: “Çocukların etkinliklerle daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiğini düşünüyorum. Etkinlikler sayesinde değerlerin, çocukların hayatında daha iyi yer edineceğini düşünüyorum.”

K8: “Etkinlikler, çocuklara aktif olacakları eğlenceli bir ortam oluşturup, değerlerin onlarda daha kalıcı olmasını sağladığından önemlidir.”

K16: “Çok önemli olduğunu düşünüyorum. Yazıyı okuyup geçmektense görsel olarak desteklemek daha kalıcı hale getiriyor. Bilinçlendirme için bir adım atılması açısından önemi yadsınamaz.”

K17: “Etkinlik sayesinde değerlerimizin, daha kısa sürede öğretilmesi ve hayatta uygulanması sağlanıyor. Etkinlikler birçok duyu organına hitap ettiğinden dolayı da kalıcılığı artırıyor.”

“Bütünlük” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K27: “Etkinlik yapmak önemlidir. Ancak önemli olan verilen değeri öğrenciye benimsetmek, öğrencinin yaşantısında yer etmesini sağlamaktır. Bunun için yapılacak çalışmaların bütünlük içinde olması gerekmektedir.”

K30: “Etkinlikler etkili olsa da yeterli değildir. Çocuğun ilk andan itibaren bu bilinçle yetiştirilmesi gerekiyor. Bütünlük olması lazım. Yapılacak etkinliklerle benimsetilip içselleştirilmesi sağlanmalı ve bir yaşam biçimi haline getirilmelidir.”

“Rol Model” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K2: *“Etkinlik yapıldıkça öğrenci, öğretmenin neye, nasıl daha çok değer verdiğini görüp, onu örnek alabilir.”*

K21: *“Etkinliği yapan önce kendisi buna inanmalı ve o değere göre hareket etmelidir yani rol model olmalıdır.”*

“Plan” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K18: *“Etkinlikler programın içine daha sistemli ve planlı bir şekilde girerse o zaman önemli ve yararlı olur.”*

K19: *“Değerler eğitimi, eğitim-öğretimin her basamağında düzenli, programlı, istikrarlı, uygulamaya dayalı ve mümkün olduğunca bütünlük içerisinde düzenlenip uygulanmalıdır.”*

“Somutlaştırma” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K5: *“Çocuklara davranış kazandırmada etkinlik yapmanın önemi büyüktür. İnanç ve kültürümüzü etkinlikler yaparak çocuklara somutlaştırabiliriz. Somutlaşan bilgiler daha hızlı davranış haline dönüşür.”*

“Verim” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K1: *“Etkinlik yapmak çok önemlidir. Etkinlik sayısı arttıkça değerler eğitiminden verim de artacaktır. Ne kadar çok etkinlik, uygulama olursa o kadar kalıcı öğrenme olacaktır.”*

“Öğrenci Seviyesine Uygunluk” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K4: *“Değerlerin öğrenilmesi için yaşanılması gerekir. O yüzden öğrenci seviyesine uygun etkinlikler yapılmalıdır.”*

Katılımcıların değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemine yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin değerleri içselleştirip hayata uyarlama konusunda fayda sağladığından dolayı etkinliklerin önemine değinmişlerdir. Aynı zamanda etkinliklerin, farkındalık oluşturduğunu, değerlerin kişilerdeki kalıcılığını arttırdığını ve değerleri aktaracak kişilerin rol model olması yani o değerleri kendisinde

barındırarak etkinlikleri yapmasının daha etkili olacağını ifade etmişlerdir. Bunun yanında değerlerin eğitiminde, bütünlük içerisinde, planlı ve öğrenci seviyesine uygun bir şekilde somutlaştırılarak aktarılmasının verimi arttıracığından dolayı etkinliklerin önemine vurgu yapmışlardır.

4.2.5. Değerler Eğitiminde Gelişim Göstermek İçin Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değerler eğitimi ile ilgili kendinizi geliştirmek için ne gibi faaliyetler yaparsınız?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 14

Değerler Eğitiminde Gelişim Göstermek İçin Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Gelişim İçin Yapılan Faaliyetler	Kitap	22
	Film-Tiyatro	9
	Araştırma	9
	Alanında Uzman Kişiler	5
	Kurs-Seminer	3
	İnsan İlişkileri	3
	Gezi Gözlem	2
	Arkadaş Edinme	2

Tablo 14’e göre öğretmenlere yöneltilen “Değerler eğitimi ile ilgili kendinizi geliştirmek için ne gibi faaliyetler yaparsınız?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Gelişim İçin Yapılan Faaliyetler” temasına ait 8 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “Kitap”, “Film-Tiyatro”, “Araştırma”, “Alanında Uzman Kişiler”, “Kurs-Seminer”, “İnsan İlişkileri”, “Gezi Gözlem” ve “Arkadaş Edinme” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “Kitap” kodunda 22 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K12: “Araştırmalar yaparım. Değerler eğitimi ile ilgili farklı tiyatro etkinliklerine yer veririm. Kitap okurum.”

K18: “Kitap okuma, yaşantıma uygulayabilme adına film izleme gibi faaliyetler yaparım.”

K20: “Değerler eğitimi ile ilgili farkındalık oluşturan videolar izlerim. Değerlerimizle ilgili yazılan kitapları okurum.”

K26: “Değerlerimize ve kültürümüze uygun şekilde sosyal sorumluluk çalışmalarına katkıda bulunarak değerlerimizi canlı tutmak için çalışırım. Konuyla ilgili kitaplar okurum.”

K30: “Daha çok kitap okuyorum diyebilirim. Özellikle Kur’an-ı Kerim meali okumaya özen gösteririm çünkü Kur’an-ı Kerim kıssalarında yer alan değerler bütün toplumlar açısından eksik olunan ve yanlış yapılan değerleri örneklemektedir.”

“Film-Tiyatro” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K2: “Kitap okurum, bu konuda yapılmış filmleri izlerim.”

K11: “Değerler eğitimi ile ilgili yaşamımıza uygulayabilmek adına herhangi bir sinema filmi, tiyatro, videolar izlemeye özen gösteririm.”

K19: “Değerler eğitimi ile ilgili kitaplar okur filmler izlerim.”

“Araştırma” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K5: “Konu ile ilgili kitaplar okur araştırmalar yaparım. Farklı kültür ve inançlara sahip insanlarla karşılaştığımda değerleri ile ilgili sohbetler ediyorum.”

K8: “Konu ile ilgili zaman ayırıp araştırmalar yaparım. Kitap okurum.”

K10: “Değerler ile ilgili konularda yazılar, makaleler takip ediyorum.”

K23: “İnternet üzerinden değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalarını takip ediyorum.”

K24: “Değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar ile ilgili yazıları takip ediyorum.”

“Alanında Uzman Kişiler” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: “Kitap okurum. Değerler eğitimi alanında uzman kişileri takip ederim.”

K13: “Kitap okuyorum, alanda uzman kişileri takip ediyorum, araştırmalar yapıyorum.”

K14: “Makaleler ve kitaplar okuyup, alandaki uzman kişileri takip ederim.”

“Kurs-Seminer” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K1: “Konu ile ilgili kitaplardan bilgi ediniyorum. Fırsat buldukça kurslara ve etkinliklere katılıyorum.”

K22: “Bu anlamda kitaplar okuyor ve konferanslara katılmaya çalışıyorum.”

K27: “Kitap okumak, seminere katılmak gibi faaliyetler yapıyorum.”

“İnsan İlişkileri” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: “İnsan ilişkilerine önem veririm, kitap okurum.”

K17: “Yeterli bulmasam da kitap okuma, film izleme, değerleri yaşama ve yaşatma da hassasiyet gösteren kişilerle iletişim kurarak vakit geçirme vb. faaliyetler yaparım.”

“Gezi Gözlem” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K15: “Farklı kültürleri görmek için daha fazla geziyorum. Değerler eğitimi konusundaki sinema, tiyatro vb. faaliyetlerle kendimi geliştirmeye çalışırım.”

K25: “Bol bol okurum ve çevremi gözlemlerim.”

“Arkadaş Edinme” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K3: “Dürüst, saygılı vb. arkadaşlar seçmeye gayret ediyorum.”

K21: “Değerlere saygı duyan ve bunları yaşam haline getiren insanlarla arkadaşlık etmeye özen gösteririm. Davranışlarıma değerleri yerleştiririm. Farklı bir durum gibi göstermem doğal davranırım.”

Katılımcıların değerler eğitiminde kendilerini geliştirmek için yaptıkları faaliyetlere yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin alanla ilgili kitapları okudukları, filmler izleyip tiyatro gibi aktivitelere katıldıkları ve araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların, alanında uzman kişileri takip ettikleri, kurslara ve seminerlere katıldıkları, bu konuda ilişkileri iyi olan insanlarla diyalog kurdukları, daha farklı kültürler tanımak için gezip gözlemler yaptıkları ve değerleri iyi yaşayan insanları kendilerine arkadaş seçmek için uğraştıkları görülmektedir.

4.2.6. Değerlerin Bulunulan Çevreye Göre Farklılık Göstermesine İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Sizce değerler yaşanan çevreye göre farklılık gösterir mi? Neden?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 15*Değerlerin Yaşanılan Çevreye Göre Farklılığına İlişkin Bulgular*

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Yaşanılan Çevreye Göre Değerler	Yaşanmışlık-Birikim	19
	Toplumsal Yapı	9
	Evrensellik	7
	Yüklenen Anlam-Öncelikler	7
	İnanç	4

Tablo 15'e göre öğretmenlere yöneltilen "Sizce değerler yaşanılan çevreye göre farklılık gösterir mi? Neden?" sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta "Yaşanılan Çevreye Göre Değerler" temasına ait 5 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; "Yaşanmışlık-Birikim", "Toplumsal Yapı", "Evrensellik", "Yüklenen Anlam-Öncelikler" ve "İnanç" kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan "Yaşanmışlık-Birikim" kodunda 19 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: "Her toplumun kültürü, değerlerin oluşumunda etkilidir. Kültürler farklı olduğundan dolayı değerler de yaşanılan çevreye göre farklılık gösterir."

K2: "Evet gösterebilir. Yaşantıların farklılığı değerleri etkiler. Fakat bazı değerler evrenseldir."

K4: "Belli değerler ortak olsa da bazı değerler o toplumun önceki yaşantılarının birikimi olduğundan dolayı farklılık gösterebilir."

K11: "Elbette farklılık gösterir. Toplumların yaşayışlarındaki farklılıklar değerlerin farklılığına sebebiyet verir."

K13: "Elbette gösterir. Çünkü toplumların yaşam biçimleri ve kültürleri farklıdır."

K14: "Gösterebilir. Çünkü yaşam biçimleri farklıdır."

K16: "Evet gösterir. Çünkü her çevrenin yaşanmışlıkları birikimleri farklı olduğundan dolayı değerleri de farklılık gösterebilir."

K17: "Genel değerler olduğu gibi çevreden çevreye değişen değerler de vardır. Bu değişimin kültürden kaynaklı olduğunu düşünüyorum."

K20: "Gösterir. Her toplumun yaşantısı farklı olduğundan yani her milletin kendine has özellikleri olduğu için değerler de farklılık gösterebilir."

“Toplumsal Yapı” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: “Evet, değerler yaşanan bölgeye göre farklılık gösterir. Her bölgenin toplumsal yapısı yani sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyi farklıdır.”

K9: “Her toplumun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik düzeyi farklı olabileceğinden, değerlerin de yaşanan çevreye göre farklılık gösterebileceğine inanıyorum.”

K15: “Değerler yaşanan çevreye göre farklılık gösterebilir. Toplumun içinde bulunduğu durumlardan örf, adet ve geleneklerden kaynaklanabilir.”

K27: “Evet gösterir. Yaşanılan çevrenin ihtiyacına, toplumsal yapısına göre değerler belirlenmeli ve o yönde çalışmalar yapılmalıdır.”

K28: “Bence gösterir. Çünkü her çevrenin değerleri farklı farklıdır. Bazı toplumlarda kadın erkek aynı sofraya oturmazken bazı toplumlarda bu durum yobazlık olarak görülebilir.”

“Evrensellik” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K19: “Evrensel bir takım değerler olmakla birlikte; toplumların inançlarına, kültürlerine, tarihlerine, gelenek-göreneklerine, yaşadıkları çevresel koşullara bağlı olarak farklılık arz eden değerler de vardır. Bununda pek tabii olduğu söylenebilir.”

K29: “Bazı değerler evrenseldir, değişmez. Bazıları ise farklılık gösterebilir. Saygı, sevgi, iyilik vb. değerler değişmez değerlerdir.”

K30: “Bazı değerler evrenseldir. Dünyanın neresine gidilirse gidilsin değişmez. Fakat çevreye göre farklılık gösteren değerler vardır. Çünkü değer bir toplumun kültürüyle beslenir.”

“Yüklenen Anlam-Öncelikler” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K3: “Evet farklılık gösterir. Her toplumun yaşanmışlıklarına göre önem verip öncelikli kıldığı değerler de farklılıklar gösterebilir.”

K5: “Tabi ki yaşanan çevreye göre önem verilen değerler değişir. Çünkü yaşantı ve öncelikler ile alakalıdır.”

K18: “Farklılık gösteren değerler olduğu gibi göstermeyenlerde vardır. Yaşanılan çevre değerlerin uygulanabilirliği üzerinde etkilidir. Örneğin yardımlaşma değeri her

yerde önemli olması gereken bir değerken bunun uygulaması bir başka toplumda farklılık gösterebilir.”

K21: “Genel olarak göstermez. Saygı, sevgi, dürüstlük, adalet, yardımseverlik, hoşgörü vb. değerler her toplumda önemlidir. Değerlerimiz toplum düzenini sağlar. Her toplumda düzene önem verir. Özelde ufak farklılıklar gösterebilir. Hayvan sevgisi bir toplumda çok önemliyken başka bir toplumda veya çevrede basit görülebilir.”

K23: “Gösterir. Her çevrenin kendine göre bir dinamiği olduğundan değerler değişebilir. Her değer kendi içinde kendi toplumunda değerlendirilmelidir.”

K26: “Değerler değişmez ama değerın insan ve toplumda yansımaları değişir. Örneğin saygı her çevrede kabul gören bir değerdir fakat her davranış her çevrede saygısızlık olarak görülmez.”

“İnanç” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: “Bence farklılık gösterir. Çünkü değerler toplumun inanç ve kültürüyle beslenir ve şekillenir.”

K12: “Aynı inanç ve kültüre sahip çevrede büyük ölçüde farklılık göstermez. Fakat farklı inanç ve kültüre sahip toplumlarda bazı farklılıklar olabilir.”

K24: “Gösterir. Değerler inançlardan beslenir, çevrenin inançları farklı olduğu için değerlerin kendisinin de farklılık göstermesi normaldir. Farklı toplumlarda büyüklerin elini öpme ya da büyükler ortama girince yerinden kalkma yokken bizim toplumumuzda vardır.”

Katılımcıların değerlerin yaşanılan çevreye göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok değerlerin, toplumların yaşanmışlıklarının ve birikimlerinin farklı olması sebebiyle farklılık gösterebileceği ve toplumsal yapının; sosyal, bilimsel, ekonomik düzey yönünden farklı olmasından dolayı değişiklik gösterebileceği vurgusu yapılmıştır. Bunun yanında değerlerin yaşanılan çevreye göre değişiklik göstermesinde inanç faktörünün de etkili olduğu söylenmiş hatta bazı değerlere farklı toplumlarda yüklenen anlamların öneminden kaynaklanan öncelikler olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bazı değerlerin evrenselliğine değinilerek değişmez olduğu da belirtilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının analizi neticesinde elde edilen verilere ilişkin sonuçlara yer verilerek daha önceki araştırmaların, konuyla ilgili sonuçlarıyla tartışılmış ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma ile elde edilen veriler neticesinde öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutum puanlarının genel ortalaması ($\bar{x}$)=4,07 olarak saptanmıştır. Bu ortalama ile öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının “Büyük Ölçüde Katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırma ile öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazıcı (2013) tarafından yapılan çalışmada, değerler eğitimi alanındaki faaliyetlere olumlu bakan öğretmenlerin oranı %73, olumsuz bakan öğretmenlerin oranı %10 ve nötr bakan öğretmenlerin oranı %17 olarak bulunmuştur. Yaşaroğlu (2014) tarafından yapılan çalışmada, sınıf öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin tutumlarının ortalaması ($\bar{x}$)=4,14 olarak “Katılıyorum” düzeyinde bulunmuştur. Değerler eğitimi konusundaki çalışmalarda öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarının genellikle yakın bir ortalama sahip oldukları görülmektedir. Araştırmamızın sonuçları da bu araştırmaların verileri ile benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarında yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum yaş değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu göstermektedir. Yaş değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür.

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu durum cinsiyet değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olmadığını göstermektedir. Cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarını etkilediği görülmüştür. Yaşaroğlu (2014) tarafından yapılan çalışma ile değerler eğitime ilişkin öğretmen tutumlarında cinsiyete göre farklılığın olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmamızın sonucu bu çalışmayla benzerlik göstermemektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında mesleki branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum mesleki branş değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu göstermektedir. Mesleki branş değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür.

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum mesleki kıdem değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu göstermektedir. Mesleki kıdem değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür. Karadağ, Baloğlu ve Yalçınkayalar (2006) tarafından yapılan “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma” adlı çalışmadan elde edilen verilere göre ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin sahip oldukları demokratik tutumların ve benimsedikleri demokratik değerlerin, meslekte sahip oldukları kıdeme göre herhangi bir değişiklik göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırmamızdan elde edilen sonucu desteklemektedir. Bundan farklı olarak; Özbek (2015) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, demokratik tutumların meslekteki kıdeme göre farklılık gösterdiği, 21 yıl ve üzeri kıdem grubundaki öğretmenlerin 11-20 yıl arasındaki kıdeme sahip öğretmenlere göre pozitif görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum okul türü değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu göstermektedir. Okul türü değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür. Yaşaroğlu (2014) yaptığı çalışma ile sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının, okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını görmüştür. Eğitim Fakültelerinden mezun olunan öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarının daha da olumlu olduğunu görmüştür. Araştırmamız bu yönüyle bu çalışmayla benzerlik göstermemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Değer denilince aklınıza ne geliyor?” sorusuna karşılık olarak en çok toplumun sosyal, bilimsel ve ekonomik düzeyi ile toplumun kültürü yani yaşanmışlığı, birikimi dediği dikkat çekmektedir. Bunun yanında inanç,

toplumsal kural, ahlaki ilke, davranış tarzı, soyut ölçü, nitelik, sevgi, saygı, adalet vb. öğelerin akla gelen unsurlar olduğu ifade edilmiştir. Levin (1998), Selvi (2006) ve Kesici (2008) araştırmalarında demokratik değerlerin; eşitlik, adalet, başka bireylerin görüşlerine açık ve hoşgörülü olmak, dürüstlük, farklılıklara saygı, barış, özgürlük, işbirliği ve hoşgörü gibi değerleri kapsadığını ifade etmektedirler. Balcı ve Yanpar Yelken (2010) araştırmalarında; İlköğretim öğretmenlerince “değer” ifadesine yüklenen anlamları irdemişlerdir. Çalışmanın neticesinde; öğretmenlerin bu kavrama yönelik açıklamalarının çoğunun değer toplum yaşamındaki yerinin ve değer bireylerin toplumsallaşması ve aynı zamanda kişilik gelişimine de önemli derecede katkı sağladığı görülmüştür. Öğretmenler; değerlerin birey ve toplum arasındaki ilişkileri düzenleyici görevinden yola çıkarak değer ile davranış ilişkilerine ve değer ile toplumsal kural, normlar arasındaki ilişkilere önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerin değer kavramına ilişkin paha, yarar, önem, kıymet, karşılık, ölçüt, ölçü, eder ve bedel benzeri ifadelerle başvurarak günlük konuşma dilindeki sözcük karşılığına da başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bu sonuç araştırma sonucunu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Günlük yaşamda karşılaşılan sorunların değerler eğitimi ile çözümlenebileceğini düşünüyor musunuz?” sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin değerleri davranışlarına yansıtma, değerleri benimseyip içselleştirebilme, gerçekten değerleri önemseme konularına dikkat edilirse sorunların çözümlenebileceğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında değerler; toplumun ahlaki ilkeleri, yapı taşları, toplumsal kuralları, birikim ve yaşanmışlıkları olduğu için değerlerin sorunların çözümünde etkili olduğu görüşünde bulunmuşlardır. Aynı zamanda değerlerin aktarımında kalıcılığa vurguda bulunularak hoşgörü ve empati sahibi olmanın, değerleri aktaracak kişinin o değerleri öncelikle kendisinde barındırması yani rol model olması ve ailenin de bu işin içinde bulunularak bütünlük sağlanması konularına vurgu yapmışlardır. Bu konuların önemsenmesiyle günlük sorunların çözümlenebileceği vurgusunu yapmışlardır. Ergün (2013) tarafından yapılan değer ve öz düzenleme ilişkisine yönelik araştırmada değerler eğitiminin ergenlik döneminde ki bireylerin öz düzenleme stratejileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Deneysel olarak gerçekleştirilen araştırmada, ergenlere verilen değerler eğitiminin öğrencilerin öz düzenleme becerilerini, bilişsel stratejilerini ve içsel değerini

arttırdığı, sınav kaygısını ise azalttığı sonucuna varılmıştır. Izgar'ın (2013) çalışmasında ise ilköğretim 8. sınıf düzeyinde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisi araştırılmıştır. Uygulanan bu program ile öğrencilerin tutum ve davranışlarının değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışma ile uygulanan programın öğrencilerin bağımsızlık, arkadaşlık, insan onuruna saygı, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, adalet, gizlilik, çevreye ve çeşitliliğe saygı alt basamaklarındaki demokratik tutum ve davranışlarını pozitif anlamda değiştirdiği sonucuna varılmıştır. Bu açıdan bu sonuçlar araştırma sonucumuzu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Değerlerin eğitim programındaki yoğunluğunu yeterli buluyor musunuz?” sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin değerleri daha çok önemsemesi gerektiğini ve bol bol etkinlik yaparak değerleri daha iyi kavrayıp yaşamımıza aktarmamız yani davranışlarımızla bunu göstermemiz gerektiğine vurgu yaparak değerlerin eğitim programındaki yetersizliğine değinmişlerdir. Aynı zamanda öğretimin daha çok önemsendiğini ifade edip değerler eğitiminin de en az öğretim kadar önemsenmesi gerektiğini vurgulayarak derslerde içerik olarak artırılması ve teoride kalmayıp bolca uygulama yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Bunun yanında değerler eğitiminin ayrı bir ders olması gerektiğini de ifade etmişlerdir. Willemse, Lunenberg ve Korthagen (2005) değer eğitimiyle ilgili yaptıkları uluslararası alan yazın incelemesinde, strateji ve öğretim metotlarının etkililiği ile ilgili yeterince kanıtın birikmemiş olmasını bu alandaki bir eksiklik olarak görmekteyler. Uçar (2009), “Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında sosyal bilgiler dersi programında bulunan değerlere ait kazanımlara yönelik olarak öğretmen görüşlerini incelemiştir. Var olan programdaki değerlerle ilgili olan kazanımların yeterliliği konusunda öğretmenlerin kazanımları yetersiz gördüğü fikri ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bu sonuç araştırma sonucunu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin değerleri içselleştirip hayata uyarlama konusunda fayda sağladığından dolayı etkinliklerin önemine değinmişlerdir. Aynı zamanda etkinliklerin, farkındalık oluşturduğunu, değerlerin kişilerdeki kalıcılığını arttırdığını ve değerleri aktaracak kişilerin rol model olması yani o değerleri kendisinde barındırarak etkinlikleri

yapmasının daha etkili olacağını ifade etmişlerdir. Bunun yanında değerlerin eğitiminde, bütünlük içerisinde, planlı ve öğrenci seviyesine uygun bir şekilde somutlaştırılarak aktarılmasının verimi arttıracığından dolayı etkinliklerin önemine vurgu yapmışlardır. Ateş (2013) tarafından yapılan, değişen toplum yapısıyla beraber cömertlik, yardımseverlik, saygı, sevgi gibi çok sayıda değerın oldukça zayıfladığını belirtilen bir araştırmada okullara önemli görevler düştüğü dile getirilmekte, konuya ilişkin öğretmen görüşlerine yer verilmektedir. Öğretmenler değerler eğitimine okullarda yer verilmesi gerektiğini belirtirlerken, bu eğitimin sadece kâğıt üzerinde kaldığını belirtmekte ve değerler eğitiminin okulda sosyal faaliyetler ya da etkinlikler olarak planlanmasının gerektiğini ifade etmektedirler. Selçuk (2016), “Okullarda Değerler Eğitimi Uygulamalarının Verimliliği” adlı çalışması sonucunda görülen, Türkiye’de okulların değerler eğitimi ile ilgili her türlü çalışmayı desteklemesi, materyal ve etkinliklerin paylaşılması ve paylaşılan bu etkinliklerin pozitif olduğu sonucu da araştırmamızdaki sonucu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Değerler eğitimi ile ilgili kendinizi geliştirmek için ne gibi faaliyetler yaparsınız?” sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin alanla ilgili kitapları okudukları, filmler izleyip tiyatro gibi aktivitelere katıldıkları ve araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların, alanında uzman kişileri takip ettikleri, kurslara ve seminerlere katıldıkları, bu konuda ilişkileri iyi olan insanlarla diyalog kurdukları, daha farklı kültürler tanımak için gezip gözlemler yaptıkları ve değerleri iyi yaşayan insanları kendilerine arkadaş seçmek için uğraştıkları görülmektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Sizce değerler yaşanan çevreye göre farklılık gösterir mi? Neden?” sorusuna karşılık olarak en çok değerlerin, toplumların yaşamışlıklarının ve birikimlerinin farklı olması sebebiyle farklılık gösterebileceği ve toplumsal yapının; sosyal, bilimsel, ekonomik düzey yönünden farklı olmasından dolayı değişiklik gösterebileceği vurgusu yapılmıştır. Bunun yanında değerlerin yaşanan çevreye göre değişiklik göstermesinde inanç faktörünün de etkili olduğu söylenmiş hatta bazı değerlere farklı toplumlarda yüklenen anlamların öneminden kaynaklanan öncelikler olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bazı değerlerin evrenselliğine değinilerek değişmez olduğu da belirtilmiştir.

5.2. Öneriler

- ✓ Bu araştırma ile öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları karma yöntemle araştırılmıştır. Bu şekilde öğretmen adaylarına, okul idarecilerine, ailelere ve öğrencilere yönelik farklı nitel ve nicel çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri incelenerek birbirleriyle karşılaştırmalar yapılabilir.
- ✓ Öğrenciler değerler eğitiminde verilen değerleri içselleştirdiklerinde ve hayatın içinde birebir yaşadıklarında öğrencilerin olumsuz davranışlarında kendiliğinden azalma meydana gelip gelmediğini gözlemlemek mümkün olabilir.
- ✓ Okullarda değerler eğitimiyle ilgili etkinliklere çok daha fazla yer verilebilir.
- ✓ Değerlerle ilgili verilen örnekler çocukların içselleştirebileceği uygulayabileceği örneklerden seçilebilir.
- ✓ Değerler ilköğrencilerine soyut geldiği için somutlaştırılarak verilebilir.
- ✓ Günlük yaşamdaki sorunların çözümü için öğrencilere zengin öğrenme ortamları sunularak, uygulamalı etkinliklerle değerler davranışa dönüştürülebilir.
- ✓ Çocukların bol bol etkinlikler yapılarak değerleri daha kalıcı hale getirmeleri sağlanabilir.
- ✓ Öğretmenlere hizmet içi eğitim faaliyetleri kapsamında değerler eğitimi alanında yeterliliklerini geliştirmek adına seminerler düzenlenebilir.
- ✓ Ders kitapları yeniden gözden geçirilip değerler eğitimine yönelik içerikler arttırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2007). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 673-695.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2014). Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Editörler). (Üçüncü baskı). *Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.343–370.
- Akkiprik, G. B. (2007). *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yedi Tepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aktepe, V., Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: *Kırşehir İli Örneği*, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 607-622.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altan, M.Z. (2011). Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Ashton, E. ve Watson, B. (1998). Values education: a fresh look at procedural neutrality. *Educational Studies*, 24, 183-193.
- Atabek, E. (2004). *Modern dünyada değer kayması ve gençlik*. (2.basım). İstanbul: Alkım yayınevi.

- Ateş, F. (2013). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi, <http://www.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fdegeregitimi.com%2Fmakaleler%2Fmakaleler.html&h=4AQEe1YfB> adresinden 06/04/2014 tarihinde alınmıştır.
- Aydın, M. Z. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları, <https://www.google.com.tr/#q=Okulda+De%C4%9Ferler+E%C4%9Fitiminin+%C4%B0lkeleri+ve+Sorunlar%C4%B1>. adresinden 07/11/2015 tarihinde alınmıştır.
- Aydın, M. Z., Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi yöntemler etkinlikler-kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydın, M. Z., Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. (Dördüncü baskı). Ankara : Nobel Yayınları.
- Aydın, M. Z., Akyol Gürler, Ş. (2018). *Okulda değerler eğitimi yöntemler etkinlikler ve kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydın, Ö. (2008). *Sorumluluk ve yardımseverlik odaklı karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bacanlı, H. (1998, Ekim). Duyuşsal Alan Davranışlarının Kazandırılması. *Bilgi Çağında Yetişkinimiz Sempozyumu*, s. 23-29, Ankara: Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Bal, U. G. (2004). Çocuklar ve Değerler Eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*. 45.18-20.
- Balat, G. U. (2012). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri. Ankara: Pegem.

- Balcı, F.A., Yanparyelken, T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Baysal, Z. N. ve Saman, O. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile değerler üzerine bir çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 56–69.
- Beil, B.(2003). *İyi çocuk, zor çocuk. doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır?*. (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Bilsky, W. and Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8(1), 163-181.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, Y. (2009, Mart). Yirmi Birinci Yüzyılda Eğitim Nasıl Olmalıdır? *Uluslar arası Eğitim Felsefesi Kongresi*, s. 116-118, Ankara.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye’deki uygulamaya bir bakış. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 429-436.
- Cockerill, A. (2011). Values education in the Soviet State: The lasting contribution of VA Sukhomlinsky. *International Journal of Educational Research*, 50(3), (s: 198-204).
- Creswell J. W. (2017). *Araştırma Deseni. Nitel, Nicel ve Karma yöntem Yaklaşımları*. (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J.W. (2017). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. (H. Özcan, Çev.) Ankara: Anı
- Creswell, J.W. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. (M. Sözbilir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Çankırılı, A. (2015). *Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi*, 1. Baskı, İstanbul, Zafer Yayınları.

- Çetin, F. (2018). Değer Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 329-331.
- Çetinkaya, B. (2016). *Değerler Eğitiminin İlkokul Toplum Hizmeti Uygulamalarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Giresun.
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi. *Amaç, İşlev ve İçerik, Değerler Eğitimi Dergisi*, (6), 15.
- Deveci, H. ve Ay, S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-181.
- Dilmaç. B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi: İstanbul.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi* 6(16), 69-91.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Doğanay, A. (2006). *Değerler eğitimi. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. (Ed. C. Öztürk). Ankara: Pegem-A Yayıncılık, ss.17-52.
- Doğanay, A. (2011). Değerler Eğitimi, Cemil Öztürk (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik vatandaş Eğitimi*. Ankara, Pegem Akademi, s. 225–256.
- Doğanay, A. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi. C. Öztürk (Editör). (Üçüncü baskı). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss. 225–256.
- Dönmez, C., Yazıcı, K. (2008). *T.C. İnkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ekinci, H. (2018). *Okulda ve ailede değerler eğitimi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

El Hassan, K. ve Kahil, R. (2005). The effect of “living values: an educational program” on behaviors and attitudes of elementary students in a private school in Lebanon. *Early Childhood Education Journal*. 33, 81-90.

Elkatmış, M. (2009). Hayat bilgisi öğretimi. B. Tay (Editör). *Hayat bilgisi öğretiminde değer eğitimi*. Ankara: Maya Akademi, ss. 335-365.

Ergün, S. (2013). Ergenlere Verilen Değerler Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejilerini Üzerindeki Etkisinin Sınanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Erkenekli, M. (2013). Toplumsal Kültür Araştırmaları İçin Değer Merkezli Bütünleşik Bir Kültür Modeli Önerisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12(1), 147-172.

Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I. ve Ersoy, A. (2014). Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 2(1), 65-86. [Online]: www.enadonline.com, doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.2s3m

Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir*. (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.

Fidan, N. K. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Kuramsal Eğitimbilim*, 2(2), 1-18

Fixler, B. (2000). A caring and sharing environment helps teach values kindergarten students. ED 445781

George, D., Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step*. A Simple Study Guide and Reference. ABD: Allyn and Bacon.

Göz, K. (2014). Toplumsal Değerler Bağlamında Yaşama Hürriyeti. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 85-101.

Gutok, G. L. (2006). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar (philosophical and ideological perspectives on education)*. (Çev: Nesrin Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Gültekin, F. (2007). *Tarih öğretiminde işe koşulabilecek değer öğretiminin yeni yaklaşımlarının öğrencilerin "hoşgörü" değeri anlayışının gelişimine etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güven, A. Z. (2014). Türk Efsanelerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 225-246.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. And Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River NJ.
- Halstead, J. M. and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Herdem, K. (2016). *Yedinci Sınıf Fen Bilimleri Dersi Konularıyla Bütünleştirilmiş Değerler Eğitimi Etkinliklerinin Öğrencilerin Değer Gelişimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
- Hill, B. V. (1999). Values education: the australian experience. *Prospects*, XXVIII, 173-191.
- Hökelekli, H. ve Gündüz T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğilimleri, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 371-396.
- Ishii, M. (2010). *Implementing Character Education At Public Schools, Focusing On Sathya Sai Education In Human Values: A Case Study Of Sathya Sai School, Leicester, U.K. And India*. Unpublished doctor of education. San Francisco, California, United States. Alındığı tarih: <http://search.proquest.com> 30.01.2013.

- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişim*. 5. Baskı, İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- İslamoğlu, A. H., Alnıaçık, Ü. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- İşcan, C.D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul :Evrin Basım Yayım.
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi?, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 313–322.
- Karadağ, E., Baloğlu, N., Yalçınkayalar, P. (2006). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4, 65-82.
- Karagöz, Y. (2017). *Spss ve Amoss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği*, Nobel Yayın Evi, İstanbul
- Kaymakcan, R. (2010). Değer kavramı ve gençlerin dini değerleri. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18), 10-15.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2016). *Ahlak, değerler ve eğitimi*. (İkinci baskı). İstanbul: Dem Yayınları.
- Kazıcı, Z. (2016). *Osmanlıda eğitim öğretim*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

- Kesici, Ş. (2008). Teachers' Opinions About Building a Democratic Classroom, *Journal of Instructional Psychology*, 35 (2), 192-203.
- Kim Suh, B. and Traiger, J. (1999). Teaching Values Through Elementary Social Studies and Literature Curricula. *Education*, 119 (4), 723-726.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality*. Boston: Allyn and Bacon Company, Massachusetts.
- Köylü, M. (2016). Ailede Değerler Eğitimi. Mustafa Köylü (Ed.), *Teoriden Uygulamaya Değerler Eğitimi*, (s.105-128). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Levin, B. (0998). The Educational Requirement for Democracy, *Curriculum Inquiry*, 28 (1), 57-79.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. Bantam books, New York.
- Lickona, T. (1992). *Educating for character how our schools can teach respect and responsibility*. Bantam books, New York.
- Lucas, L. D. (2009). Character Education as Perceived and Implemented by Selected Middle School Teachers of One Rural County in West Virginia. Unpublished doctor of education. Dissertation Submitted to the College of Human Resources and Education. West Virginia University. Morgantown, West Virginia, United States. Alındığı tarih: <http://search.proquest.com> 30.01.2013.
- MEB, (2019). elazig.meb.gov.tr/www/yeni-egitim-ogretim-yili-hazirliliklarimizi-basin-toplantisi-ile-kamuoyuna-duyurduk/icerik/1589. Erişim:04.09.2019
- Meer, F. (1999). The global crisis-a crisis of values and the domination of the weak by the strong. *Journal of Human Values*, 5,65- 74.
- Memiş, A. ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(20), 123-145.
- Mızıkcı, F. (2015). *Değerler eğitimi ve eğitim programları*.

- Okudan, A.Y. (2010).*Eğitim Yöneticilerinin Değerler Eğitiminin Önemi Etkileri ve Uygulamalar Hakkındaki Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özbek, B. (2015), Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 59-70.
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özen, Y., Güleriyüz, K. ve Özen, H.B. (2012). İlköğretim 1-3 Sınıf Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerler ve Değerler Eğitiminin Eğitimin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 277-286.
- Pallant, J. (2017). *SPSS Kullanma Kılavuzu SPSS İle Adım Adım Veri Analizi* (S.Balcı ve B.Ahi,Çev.) Ankara: Anı
- Poyraz, H. (2001). Değerler Nasıl Oluşur?. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 61-71.
- Prencipe, A. ve Helwig C.C. (2002). The development of reasoning about the teaching of values in school and family contexts, *Child Development*, 73, 841-856.
- Reboul, O. (1995). *Değerlerimiz evrensel midir?* Çev. Hüseyin İzgar, Eğitim Yönetimi, Yıl:1, Güz. 3, 365.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (2000). Value priorities and subjective well-being: Direct relations and congruity effects. *European journal of social psychology*, 30(2), (s: 177-198).
- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi"ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and content of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.

- Selçuk, E.(2016), *Okullarda Değerler Eğitimi Uygulamalarının Verimliliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Selvi, K. (2006). Developing a Teacher Trainees' Democratic Values Scale: Validity and Reliability Analyses, *Social Behavior and Personality*, 34 (9), 1171-1178.
- Sevinç, M. (2006). Evrensel ve yerel Değerlerin Eğitime Yansıması, Yurdağül Mehmedoğlu, Ali Ulvi Mehmedoğlu (Editörler). *Küreselleşme Ahlak ve Değerler*. İstanbul. Litera Yayıncılık, s. 205-239.
- Shao, A. T. (2002). *Marketing Research An Aid to Decision Making Cincinnati*.
- Simon, S. B., Leland, W. H. ve , Kischenboum, H.(1972). Values clarification, a handbook of practical strategies for teachers and students, *Hart Publishing Company, Inc.* New York.
- Sönmez, V. (2009b). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı* (15. baskı). Ankara, Anı Yayıncılık.
- Şen, Ü. (2007). *Milli eğitim bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şenay, K. (2011). *İlköğretim Okulları Birinci Kademedeki Görevli Yönetici Ve Yetişkin Algılarına Göre İstenmeyen Yetişkin Davranışları, Önleme Yöntemleri*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şener, H. (2013). Hayriyye-i Nabi'de Aktarılan Değerler. *Turkish Studies*, 8(1), 2051-2524.
- Şişman, M. (2000). *Öğretmenliğe Giriş*. (İkinci Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tarhan, N. (2012). *Güzel İnsan Modeli (3. baskı)*. İstanbul, Timaş Yayınları.

- TDK. (2017). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.591fec00420263.57014039 adresinden 20 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.
- Thornberg, R. (2008). *Values Education As The Daily Fostering Of School Rules*. Research in Education, 80(1), 52-60.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for young adults*. Health Communications Inc.
- Tilmann, D. (2014). 8-14 Yaş grubu öğrenciler için yaşanan değerler eğitimi etkinlikleri. Yrd. Doç. Dr. Vedat Aktepe(Çev. Ed.). Konya: Eğitim.
- Titus, N. D. (1994). *Values Education in American Secondary Schools*. www.eric.ed.gov, ERİC Document No: ED 381 423. (Alındığı tarih 30.01.2013).
- TTKB. (2017). *İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul Hayatında var Olan ve Var olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Türkkahraman, M. (2003). Social values and value education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116(2014), 633–638.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.1-16.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. (Üçüncü baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- UNESCO. (2005). *Learning to do: Values for learning and working together in a globalized world*. L. R. Quisumbing and J. Leo (Editors.). Bonn, Germany: UNESCO-UNEVOC.
- Veugeliers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52(1), 37-46.
- Willemse, M., Lunenberg, M. & Korthagen, F. (2005). Values in Education: a Challenge for Teacher Educators. *Teaching and Teacher Education*, 21, 205-217.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*, Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretimi) Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. (İkinci baskı). Ankara: Akçağ.
- Yaman, E. (2012a). *Değerler Eğitimi "Eğitimde Yeni Ufuklar"*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. (2012b). Eğitimde Yeni Ufuklar ve Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 22, 62-65.
- Yaşaroğlu, C. (2014). *Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, *International Journal Of Social Science*, Number:27.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimi'ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19(19), (s: 499-522).
- Yazıcı, M. (2013). *Değerler Eğitimine Gönüllü Katılan Öğretmenlerin Profili ve Görüşleri*, *International Journal of Social Science* Volume 6, Issue 2.
- Yel, S. ve Karadağ, Aladağ, S. (2012). Sosyal bilgilerde değerler eğitimi. Safran, M. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde*, (s: 120-150). Ankara: Pegem.

- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11(2), 65-84.
- Yıldırım, A., Şimşek,H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı) Ankara: Seçkin
- Yiğittir, S., ve Kaymakcı, S. (2012). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2).
- Yin, R. K. (2017). *Durum Çalışması Araştırması Uygulamaları*. (İ. Günbayı, Çev.). Ankara: Nobel Yayınları
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı. Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Ziebertz, H. G. (2007). Çok kültürlü Bir Toplumda Değerler Eğitimi Modelleri, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 445-466.

EKLER

Ek 1 Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği

Sayın Katılımcı, Bu ölçek çalışması “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi için veri sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular sadece bilimsel amaçlara yönelik olarak kullanılacak, kesinlikle araştırmacı dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Ölçek sorularına en doğru cevapları vermeniz çalışmanın başarısını önemli ölçüde etkileyecektir. Çalışmamıza ilgi gösterdiğiniz ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Araştırmacı: Mahir AVCI Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

YÖNERGE Ölçeğin bu bölümünde öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan sorular yer almaktadır. Lütfen size en uygun cevabı, ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. 1. Yaşınız: 22-32() 33-43() 44-54() 55-65() 2. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek () 3. Mesleki branşınız: Sınıf Öğretmeni () Branş Öğretmeni () 4. Mesleki kıdeminiz: 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21-25 yıl () 26 yıl ve üstü () 5. En son mezun olduğunuz okul türü hangisidir? Eğitim Fakültesi Lisans () Diğer Lisans ()

Ölçek Maddeleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Büyük Ölçüde Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
Ölçeğin bu bölümünde “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”ni amaçlayan sorular yer almaktadır. Lütfen size en uygun cevabı ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.					
1. Birçok sosyal problemin değer eğitimiyle çözümlenebileceğini düşünüyorum.					
2. Değer eğitiminin programlar içerisindeki yoğunluğu artırılmalıdır.					
3. Değer eğitiminin öğrencilerin davranışlarında olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyorum.					
4. Değer eğitimi için zaman harcamak hoşuma gider.					
5. Değer eğitimi konusunda yapılanlar gereksizdir.					
6. Değer eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetleri sürekli olmalıdır.					

7. Eğitim programlarındaki bütün dersler değerlerle ilişkilendirilmelidir.					
8. Değerlere uygun davranan insanlar dikkatimi çeker.					
9. Değer konulu kitapları okumaktan zevk alırım.					
10. Ana teması değer olan etkinliklere katılmak hoşuma gider.					
11. Değer eğitimi için sürekli zaman ayırabilirim.					
12. Değer temalı filmleri takip ederim.					
13. Değer eğitimi konusunda arkadaşlarımla sohbet etmekten hoşlanırım.					
14. Değer eğitiminin abartıldığını düşünüyorum.					
15. Derslerde değer eğitimi için harcanan zaman boşa geçmiş zamandır.					
16. Değer eğitimine emek harcamaya değer.					
17. Bedeli ne olursa olsun değer eğitiminden vazgeçilmemelidir.					
18. Değer eğitimi konusunda proje yarışmaları düzenlenmelidir.					
19. Değer eğitimi konusunda başarılı çalışmalar ödüllendirilmelidir.					
20. Eğitim-öğretim konusunda yetkili olsam, değer eğitimi aklıma gelecek en son konu olurdu.					
21. Değerlerden bahsedilmesi beni rahatsız eder.					
22. Değer eğitimi konusunda yapılacak etkinliklerin sayısı artırılmalıdır.					
23. Herkesin değer eğitimi konusunda seferber edilmesi hoşuma gitmez.					
24. Değerlerin yaşandığı çevreler, yerleşim alanları, beldelerle ilgili araştırmalar yapılmalıdır.					
25. Arkadaşlarımı değerlere uygun davranmaları konusunda uyarırım.					
26. Herkesin değer eğitimi konusunda sorumluluk taşıması yersizdir.					
27. Değer eğitimine olmazsa olmaz bir anlayışla bakılması beni rahatsız ediyor.					
28. Değer eğitimi ile ilgili konuları sıkıcı buluyorum.					
29. Değerler, eğitimle düzelmeyecek kadar yıpranmıştır.					
30. Değerlerin edinilmesi için eğitime gerek olduğunu düşünmüyorum.					
31. İnsanların değerleri yaşadığı ve yaşattığını görmek çok hoşuma gider.					

Konuya ilişkin başka görüşleriniz varsa lütfen yazınız.

.....

.....

.....

Ek 2 Öğretmen Görüşme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu görüşme formu “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi için veri sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular sadece bilimsel amaçlara yönelik olarak kullanılacak, kesinlikle araştırmacı dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Görüşme sorularına en doğru cevapları vermeniz çalışmanın başarısını önemli ölçüde etkileyecektir.

Çalışmamıza ilgi gösterdiğiniz ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Araştırmacı:

Mahir AVCI

Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temel Eğitim Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

YÖNERGE

Yarı Yapılandırılmış görüşme formunun bu bölümünde “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri”nin incelenmesini amaçlayan sorular yer almaktadır.

1. Değer denilince aklınıza ne geliyor?
2. Günlük yaşamda karşılaşılan sorunların değerler eğitimi ile çözümlenebileceğini düşünüyor musunuz? Neden?
3. Değerlerin eğitim programındaki yoğunluğunu yeterli buluyor musunuz? Neden?
4. Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Değerler eğitimi ile ilgili kendinizi geliştirmek için ne gibi faaliyetler yaparsınız?
6. Sizce değerler yaşanan çevreye göre farklılık gösterir mi? Neden?

Ek 3 Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırmada, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları araştırılacaktır. Araştırmada bunu tespit etmek için “Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutumları” ölçeği kullanılacaktır. Buna ek olarak görüşme formları uygulanacak ve sonuçlar istenildiği takdirde bireysel olarak paylaşılacaktır. Çalışmaya katılımda gönüllülük esastır. Çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde toplayacağımız bilgilerin tamamı saklı tutulacak ve başka hiçbir yerde farklı amaçlarla kullanılmayacaktır. Çalışmayla ilgili herhangi bir durumda iletişime geçebileceğiniz irtibat bilgileri aşağıda belirtilmiştir. Şimdiden çalışmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Araştırmacılar

Mahir AVCI

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

avcimhr@gmail.com

Bu araştırmaya katılmayı kabul ve beyan ederim.

Katılımcı Adı/Soyadı:

I - ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı	Mahir AVCI	Öğrenci No: 181406119
Bilim Dalı	Sınıf Eğitimi	
Programı	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora	

II - TEZ BİLGİLERİ

Tez Başlığı (Enstitü Tescilli)	Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi
Danışman	Doç. Dr. Eyüp BOZKURT
II. Danışman	

III - ENSTİTÜ BENZERLİK RAPORU

Yukarıda bilgileri verilen öğrencimizin tezi, CD ortamında MSWORD ve PDF formatında vermiş olduğu kopyaları kullanılarak aşağıda belirtilen filtreler uygulanmak suretiyle TURNİTİN intihal tespit programında analiz edilmiştir:

1. Kaynaklar bölümü hariç
2. Özet ve abstract dahil, diğer ön bölümler hariç
3. Alıntılar dahil
4. Benzerlik oranı %1 ve üzeri ise dahil

İntihal tespit programının üretmiş olduğu rapora göre ilgili tezin benzerlik oranı

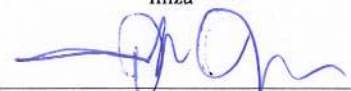
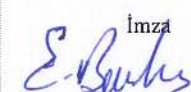
Tez savunma sınavından önce
taranan sayfa sayısı (116)

%19

Tez Savunma Sınavından sonra
taranan sayfa sayısı (85)

%19

değerlerine sahip olup Enstitümüzce uygulanan kabul edilebilir üst sınır %25 dir.

Kontrol Personeli Celal YILMAZ Bilgisayar İşletmeni	Tez, veri tabanına saklanmıştır ☐ Saklanmamıştır ☐	20/07/2020 İmza
Sınav Jüri Üyesi (Unvanı, Adı ve Soyadı)	<u>Düşünce:</u>	İmza

AÇIKLAMA

1. Form öğrenci tarafından bilgisayar ortamında doldurulur ve üst yazı ekinde savunma sınavı jüri üyelerine gönderilir.
2. Her bir Jüri üyesi bu raporu dikkate alarak Tez Bireysel Değerlendirme Formunda ve bu formda ilgili alanları doldurmalıdır.

Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 23119 - Elazığ / TÜRKİYE	http://ebe.firat.edu.tr/	Telefon : +90 424 237 0086 Fax: +90 424 237 0087 e-posta: egtbilens@firat.edu.tr
--	---	--

İZİN BELGELERİ

İzin Belgesi 1 Etik Kurul İzni

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACILARIN ADI SOYADI
12.02.2020	04	2	Sorumlu Araştırmacı : Dr.Öğr.Üyesi Eyüp BOZKURT Yardımcı Araştırmacı: Mahir AVCI

KARAR

“Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ (Başkan)			
Prof. Dr. Sebahattin DEVECİOĞLU (Üye)	Bulunamadı	Doç. Dr. Rıfat BİLGİN (Üye)	İmza
Doç. Dr. Süleyman İLHAN (Üye)	Bulunamadı	Doç.Dr. Haki PEŞMAN (Üye)	İmza
Doç. Dr. İrfan EMRE (Üye)	İmza	Doç.Dr. Yunus Emre KARAKAYA (Üye)	İmza
Doç. Dr. Taner YILDIRIM (Üye)	Bulunamadı	Dr. Öğr. Üyesi Serkan BİÇER (Üye)	İmza
Doç.Dr. Erkan Turan DEMİREL (Üye)	İmza	Dr.Öğr. Üyesi Ayşe Ülkü KAN (Üye)	İmza

İzin Belgesi 2 Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 79137285-605.01-E.5695626
Konu : Araştırma İzni

19.03.2020

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB'e Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri 2017/25 sayılı Genelgesi, 2007/1084 sayılı Yönergesi.
b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 21/02/2020 tarih ve 110740 sayılı yazısı.

Danışmanlığını Dr. Öğretim Üyesi Eyüp BOZKURT'un yaptığı, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mahir AVCI'nın, "Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" konulu yüksek lisans tez uygulaması çalışmasına veri oluşturmak amacıyla yapacağı anket ve görüşme formunun Müdürlüğümüze bağlı il genelinde bulunan tüm ilkököl ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlere uygulanmasına yönelik izin isteği, ilgi (b) yazı ile bildirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak ilgi (a) genelge ve yönerge çerçevesinde Müdürlüğümüz bünyesinde oluşturulmuş Bilimsel Araştırma İzin Değerlendirme Komisyonu 18/03/2020 tarihinde Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesi Ar-Ge Biriminde toplanarak başvuru hakkında gerekli incelemeyi yapmıştır. Söz konusu anket ve görüşme formunun Müdürlüğümüze bağlı il genelinde bulunan tüm ilkököl ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlere uygulanmasına yönelik gönüllülük esasına dayalı olarak, okul idaresinde izni doğrultusunda, çalışmaların eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde, 23 Mart 2020 - 22 Mayıs 2020 tarihleri arasında uygulamaya dahil edilen konularla sınırlı kalma şartıyla gerçekleştirilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Cemil ÇİFTÇİ
Müdür a.
Şube Müdürü

040venli Elektronik İmza ile
Aşıl İsmet Aygün
18 Mart 2020
MURAT GÜNGÖR
M.E.B.

OLUR
19.03.2020
Feyzi GÜRTÜRK
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ağaçlar Mah. Kökürda Cad. No:5 23100 / ELAZIĞ
Elektronik Ağ: elazig@meb.gov.tr
e-posta: elazig@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.AKARSU-V.H.K.L.
Tel : (0 424) 238 30 24
Faks : (0 424) 233 36 70

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. İmza doğruluğunu <http://www.turkiye.gov.tr> adresinden 3bce-9495-33b4-b79a-0a43 kodu ile teyit edebilirsiniz.

İzin Belgesi 3 Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Mail Ortamındaki İzin Belgesi

Fırat Üniversitesi

Gelen Kutusu x

 mahiravci <avcimhr@gmail.com>

1 Ağu 2019 11:38

Alici: ficetin ▾

İyi günler hocam,

Ben Mahir AVCI, Fırat Üniversitesi Sınıf Eğitimi alanında yüksek lisans yapmaktayım.

Sizlerin 2015-2016 yılında "Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği" ile ilgili Geçerlilik ve Güvenirlilik çalışmanız var. Hazırlayıp öğretmen adaylarına uygulamış olduğunuz bu ölçeği biz de sınıf öğretmenlerine uygulamayı düşünüyoruz. İzniniz olursa sizin hazırlayıp kullanmış olduğunuz "Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği"ni kullanmak istiyorum.

 ficetinsc <ficetinsc@gmail.com>

1 Ağu 2019 12:57

Alici: ben ▾

Mahir Bey

Ölçeği kullanabilirsiniz. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim

Doç Dr Filiz Çetin

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZGEÇMİŞ

Mahir AVCI, 1988 yılı Bingöl doğumludur. İlköğretimini ve ortaöğretimini Bingöl'ün Solhan ilçesinde tamamladı. 2011 yılında Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Bingöl ili Solhan ilçesi Yenibaşak Yatılı Bölge İlköğretim Okulu'na atandı. 2014-2016 yılları arasında Elazığ ili Palu ilçesi Yavuz Sultan Selim İlkokulu'nda çalıştıktan sonra 2016 yılından itibaren aynı ilin Kovancılar ilçesinde Mimar Sinan İlkokulu'nda görevine devam etmektedir. 2018 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı alanında yüksek lisans yapmaya başladı.

İletişim: avcimhr@gmail.com